

Jaakko Viljakainen

”KANSANRINTAMAAN!”

SUOMALAISEN OPISKELIJALIIKKEEN PUOLUEPOLITISOITUMINEN YLIOPPILASLEHDEN
NÄKÖKULMASTA 1970-1971

Pro gradu -tutkielma

Suomen historia

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kesäkuu 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Jaakko Viljakainen	
Työn nimi – Title "Kansanrintamaan!" Suomalaisen opiskelijaliikkeen puoluepolitisoituminen Ylioppilaslehden näkökulmasta 1970-1971.	
Oppiaine – Subject Suomen historia	Työn laji – Level Pro gradu
Aika – Month and year Kesäkuu 2021	Sivumäärä – Number of pages 90
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Suomalainen opiskelijaliike oli murrosvaiheessa 1970-luvun vaihteessa uuden opiskelijasukupolven siirtyessä korkeakouluihin. Vanhan valtauksen jälkeen 1960-luvun opiskelijaradikalismi oli hiipumassa ja taistolaisuus alkoi nousta merkittäväksi sukupolviilikeeksi puoluepolitiikan nivoutuessa osaksi opiskelijaliikkeen toimintaa. Puoluepoliittisen, tai proletaarisen käänteen myötä opiskelijaliikkeen aktivismi vauhditti Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan ja Suomen ylioppilaskuntien liiton puoluepolitisoitumista. Korkeakoulujen hallinnonuudistuksen ajamisesta tuli yhteinen tavoite poliittisille opiskelijajärjestöille, jotka tunkeutuivat korkeakouluihin ylioppilas- ja osakuntien sekä ainejärjestöjen kautta.</p> <p>Suomalaista 1960-1970 -luvun opiskelijaliikettä on tutkittu esimerkiksi sukupolvinäkökulman ja -retoriikan, narratiivisen analyysin ja mediatutkimuksen näkökulmista. Aiemmassa tutkimuksessa opiskelijaliike on usein rajattu 1960-luvun radikalismiin, tai 1970-luvun ääriivasemmistoon. Tutkielmassani tarkastellaan opiskelijaliikkeen puoluepolitisoitumista Ylioppilaslehden näkökulmasta vuosina 1970-1971.</p> <p>Tutkielman alkuperäisaineisto koostuu Ylioppilaslehden numeroista vuosilta 1970-1971. Puoluepolitisoitunut lehti toimi HYY:n keskustalaisten ja ääriivasemmistolaisten äänitorvena. Selvitän miten vuosikymmenen alun opiskelijaliike näyttäytyi Ylioppilaslehden näkökulmasta ja minkälaisia toiminnan muotoja sille syntyi. Lisäksi selvitän miten Ylioppilaslehdessä kirjoitettiin korkeakoulujen hallinnonuudistuksesta, korkeakoulupolitiikasta sekä minkälainen oli Ylioppilaslehden rooli puoluepolitisoituneessa opiskelijamaailmassa. Tutkielman lähtökohtana on laadullinen aikakauslehtianalyysi opiskelijaliikkeen käsitteen näkökulmasta.</p> <p>Suomalaiselle opiskelijaliikkeelle oli ominaista kansanrintamayhteistyö, joka tarkoitti opiskelijapolitiikassa keskusta- ja vasemmistopuolueiden liittoa, jota yhdisti oikeisto- ja kokoomusvastaisuus. Opiskelijaliikkeen toiminta kulminoitui hallinnonuudistuskamppailuun, jossa yhteiseksi viholliseksi muodostui uudistusta vastustava professorikunta. Hallinnonuudistuskamppailun päätyttyä opiskelijoiden tappioon, alkoivat keskusta ja vasemmisto eriytyä toisistaan ja taistolaisuus nousta merkittäväksi sukupolviilikeeksi.</p> <p>Opiskelijaliikkeen puoluepolitisoituminen määrittä pitkälti Ylioppilaslehden sisältöä 1970-luvun vaihteessa ja lehdelle oli ominaista kansanrintaman hengessä laaditut opiskelijapolitiikkaa käsittelevät kirjoitukset. Ylioppilaslehti toimi opiskelijaliikkeen äänenkannattajana ja sillä oli merkittävä rooli opiskelijaliikkeen identiteetin luojana.</p>	
Asiasanat – Keywords hallinnonuudistus, opiskelijaliike, puoluepolitiikka, ylioppilaslehdet, 1970-luku	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston kirjasto, JYX-julkaisuarkisto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 Aikaisempi tutkimus	3
1.2 Tutkimuskysymys	6
1.3 Lähteet ja tutkimusmenetelmät.....	8
2 PROLETAARINEN KÄÄNNE.....	16
2.1 Kulttuuriradikalismista puoluepolitiikkaan	16
2.2 Poliittiset opiskelijajärjestöt tunkeutuvat opiskelijapolitiikkaan	20
2.3 HYY:n siirtyminen oikeistovankkureista yleisdemokratiaan	23
2.4 Kansanrintaman ote vahvistuu SYL:n hallituksessa	28
3 HALLINNONUUDISTUSKAMPPAILU.....	32
3.1 Hallinnonuudistusta jarrutetaan eduskunnassa	32
3.2 Hallinnonuudistus torpataan.....	39
3.3 Vuoden 1970 eduskuntavaalit.....	42
3.4 ”Vaalien sadonkorjuu on alkanut: Ensimmäinen uhri Oulusta”	47
4 OPISKELIJAT VAIKUTTAVAT	49
4.1 Lakkoilua	49
4.2 Kenen joukoissa seisot, kenen lippua kannat?	54
4.3 Tieteellis-tekninen vallankumous.....	58
4.4 Solidaarisuutta ja suomettumista	61
5 YLIOPPILASLEHTI JA OPISKELIJALIIKKEEN PUOLUEPOLITISOITUMINEN.....	65
LÄHTEET	71
LIITTEET	78

1 Johdanto

Tutkielmani käsittelee suomalaista opiskelijaliikettä ja sen puoluepolitisoitumista Ylioppilaslehden näkökulmasta vuosina 1970-1971. Tarkastelen erityisesti, miten Ylioppilaslehti kirjoitti opiskelijoiden puoluepoliittisesta, eli proletaarisesta käänteestä ja miten lehdessä käsiteltiin opiskelijaliikkeen toimintaa tuona aikana.

Suomalainen opiskelijaliike oli murrosvaiheessa 1970-luvun vaihteessa uuden opiskelijasukupolven siirtyessä korkeakouluihin. Vanhan valtauksen jälkeen 1960-luvun kulttuuriradikalismi oli hiipumassa ja taistolaisuus alkoi nousta merkittäväksi sukupolviilikeeksi puoluepolitiikan nivoutuessa osaksi opiskelijaliikkeen toimintaa. Opiskelijoiden aktivismi vauhditti sekä Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan (HYY) että Suomen ylioppilaskuntien liiton (SYL) johtojen vaihtumista ja sitoutumista yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden, eli mies ja ääni -periaatteen taakse korkeakoulujen hallintoelinten valintamalliksi. Yliopistojen sisäinen hallinnonuudistuskamppailu johti tulehtuneeseen tilanteeseen, jossa korkeakoulujen opiskelijat ja professorit päätyivät napit vastakkain.¹

Opiskelijaradikalismin muutoksessa oli kyse vasemmistolaisuuden kuolemasta ja sen jälkeen kehityksestä, jossa leninismi toimi vasemmistointellektuellien huumausaineena. Anarkistiselle ja vapaudenhenkiselle marxistiselle 1960-luvun opiskelijaradikalismille oli ollut tyypillistä kaiken epäileminen, konservatiivisten arvojen kaataminen, kysymysten esittäminen ja aatteellisesti vapaamieliset sekä järjestöllisesti löyhät yhteisöt. 1970-luku perustui taas ehdottomien, lopullisten totuuksien ja doktriinien etsimiseen tiukkapipoisen leninistisen tulkinnan kautta, millä vanhat auktoriteetit korvattiin uusilla auktoriteeteilla.²

Puoluepoliittisen käänteen myötä poliittiset opiskelijajärjestöt tunkeutuivat korkeakouluihin ylioppilas- ja osakuntien sekä ainejärjestöjen kautta. Opiskelijaliikkeen puoluepolitisoituminen liitti korkeakoulujen ylioppilaat kansainväliseen opiskelijaliikkeeseen ja ylioppilaiden yhteiskunnallinen rooli alkoi näkyä toiminnassa niin mielenilmauksissa, soihtukulkueissa, kampanjoissa, tempauksissa, keräyksissä, valtauksissa, joukkoprotesteissa kuin performansseissakin.³ Suomessa opiskelijaliikehdintä oli väkivallatonta ja tätä on

¹ Virtanen 2002, 306.

² Tarvainen 1993, 169.

³ Klinge & Kolbe 1991, 159.

selitetty monella eri tekijällä, kuten esimerkiksi kansalaissodan traumaattisilla vaikutuksilla, Kekkonen harjoittamalla konsensuspolitiikalla, median rauhanomaisella asennoitumisella opiskelijaliikkeen toimintaan, äärioikeiston puuttumisella sekä opiskelijoiden suhteellisen suurilla vapauksilla, oikeuksilla ja vaikutusvallalla.⁴

Aikakauden opiskelijaliikkeen muutos ja liikehdintä oli Suomessa aikaisempiin vuosikymmeniin verrattuna ennennäkemättömän laajaa, sillä opiskelijoiden määrä oli moninkertaistunut muutamassa vuosikymmenessä. Opiskelijaliikkeen toiminta laajeni kansallisesti Helsingistä muihin yliopistokaupunkeihin, kun SYL alkoi 1960-luvulta lähtien olla mukana opiskelijaliikkeen toiminnassa yhä enemmän.⁵ Opiskelijaliikkeen muutos 1960-luvun yhden asian liikkeistä, kuten uusvasemmistolaisesta yhteiskunta-analyysistä, underground-estetiikasta ja julkisuusradikalismista kohti vahvasti puoluepolitisoitunutta opiskelijaliikettä kulminoitui vahvasti korkeakoulupolitiikkaan ja vuoden 1970 eduskuntavaaleihin, joissa korkeakoulujen hallinnonuudistus oli opiskelijoiden näkökulmasta yksi suurimmista vaaliteemoista.⁶

Kansanrintamaedustus, eli keskusta- ja vasemmistopuolueiden johtama liitto nousi 1970-luvun alussa johtavaan asemaan opiskelijapolitiikassa ja sen selkeänä vastapuolena toimi kokoomus ja sen opiskelijajärjestö Tuhatkunta.⁷ Kansanrintamapuolueiden ajamaan politiikkaan liittyi vahvasti kaksijakoinen vastakkainasettelu. Aatteellisesti tämä tarkoitti kansandemokraattien, tai yleisdemokraattien johtaman rintaman ja työväestön yhteistä taistelua taantumusta, suurpääomaa, vanhoillisina nähtyä professorikuntaa ja imperialismia vastaan. Ideologisesti yliopistoissa siis ”taisteltiin valtakunnan poliittisesta hegemoniasta”. Suomessa ylioppilaskunnat eivät koskaan kuitenkaan tunnustaneet pelkästään marxilaisuutta, tai muita vasemmisto-oppeja. Opiskelijat hakeutuivat myös muiden aatesuuntien opiskelijajärjestöihin, tai jättäytyivät kokonaan niiden ulkopuolelle.⁸

⁴ Tarvainen 1993, 163–165.

⁵ Klinge & Kolbe 1991; 159, 160; Pitkänen 1984, 37.

⁶ Tuominen 1991, 340.

⁷ Ylioppilaslehti oli 1970-luvun alussa niin sanotun yleis- tai kansandemokraattisen rintaman hallussa. Rintama hajosi HYY:ssä lopulta vuonna 1973 vasemmiston ja keskustan hallituskiistojen myötä. Ylioppilaslehti pysyi tästä huolimatta vahvasti keskusta-taistolaisedustuksessa koko 1970-luvun. Kortti 2013, 396.

⁸ Lamberg 2004, 267.

1.1 Aikaisempi tutkimus

Suomalaista 1960-1970 -luvun opiskelijaliikettä on historiantutkimuksessa tutkittu kattavasti historian eri aloilla. Kulttuuriradikalismia ja taistolaisuutta on käsitelty laajasti tutkimuskirjallisuudessa, mutta myös muistelmissa esimerkiksi sukupolvinäkökulman ja -retoriikan, narratiivisen analyysin ja mediatutkimuksen näkökulmasta.⁹

Opiskelijaradikaalien ja taistolaisten muistelmat ovat yksi lähde hahmottaa 50 vuoden takaisia tapahtumia, kuten myös eri tutkimusten haastattelut, joita esimerkiksi Matti Hyvärinen on hyödyntänyt taistolaisuutta ja sen kehitystä tutkivassa väitöskirjassaan.¹⁰ Hyvärinen on rajannut haastateltavat henkilöt opiskelijaliikkeen alkuvaiheen aktivisteihin, joille Sosialistinen opiskelijaliitto (SOL) oli ensimmäinen side taistolaisuuteen. Tutkimuksen haastattelut on rajattu muutamaankin henkilöön ja muita haastatteluja on hyödynnetty niitä kontekstoimalla. Hyvärinen on käyttänyt menetelmänä narratiivista haastattelua, eli kuljettanut haastattelua eteenpäin suhteellisen universaaleilla kertomuksen jäsenyykseen liittyvillä käsitteillä. Hyvärisen haastatteluista nousee esiin kaksi erillistä teemaa: vallankumoukseen uskominen ja Neuvostoliitto. Hyvärinen kuvailee haastattelujensa pohjalta 1970-luvun alun opiskelijataistolaisuuden vuosia ”radikalismiin humalaksi ja auktoriteettien vastustamiseksi”. Hänen tulkintansa mukaan taistolaisuus muuttui vakavaksi ja auktoriteettien tottelemiseksi SKP:n vähemmistön noustessa taistolaisten johtoon. Hyvärinen luonnehtii ”sivistyneistön politisoitumista” 1970-luvun suurimpana paradoksina. Tämän mukaan taistolaisuus ilmeni kauhuna niin sivistyneistöä kuin poliittista olemista kohtaan. Nuori sivistyneistö pakeni oman yhteisönsä sisään julkista rooliaan ja omien ratkaisujen perustelemista. Yksi Hyvärisen päähaastateltavista on taistolaisvaikuttaja Juhani Ruotsalo, joka kirjoitti myös Ylioppilaslehteen 1970-luvun alussa Tsaarin kuriiri -nimimerkin takaa.¹¹

Kustaa H. J. Vilkun 1960-1970 -luvun opiskelijaliikkeen tutkimuksessa käsitellään opiskelijaliikkeen rakentumista paikallisena ilmiönä. Vilkuna tutkii aihetta erityisesti opiskelijaliikkeen kielellisten ja toiminnallisten rakenteiden kautta.¹² Vilkun mukaan narratiivisuus ja myyttisyys muodostavat opiskelijaliikkeen ja opiskelijaradikalismien ytimen.

⁹ Esimerkiksi Hassi 2018, Hyvärinen 1994, Karisto 2005, Suominen 1997, Tuominen 1991.

¹⁰ Narratiivisesta analyysistä esimerkiksi: Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.

¹¹ Hyvärinen 1994; 23, 40-51, 332. Ruotsalo oli ASS- ja SOL-aktiivi ja toimi SOL:ssa mm. puheenjohtajana 1975-78. Hyvärinen 1994; 41, 238.

¹² Vilkuna 2013, 12. Kts. myös Hyvärinen 1990.

Merkittävää on se, keiden ääntä käytetään, mitä sanotaan, mitä sanomalla tavoitetaan ja miten sanat muutetaan teoiksi.¹³ Vilkuna korostaa opiskelijaradikalismien narratiivista luonnetta ja julkisuuden merkitystä liikkeelle.¹⁴ Opiskelijaliike tuotti julkista aineistoa julistamaan omaa olemassaoloaan ja ohjaamaan sen avulla toimintaansa. Julkisuutta vaalittiin jopa niin paljon, että opiskelijaliikkeestä muotoutui siitä elävä kultti.¹⁵ Opiskelijaliikkeen ”myyttisessä kirjoituksessa” korostuivat ääripäät, mikä näkyi sankarit vastaan viholliset -henkisessä retoriikassa.¹⁶ Ylioppilaslehdessä korostui tyyli, jossa lehden kirjoituksille oli ominaista vahva puoluepolitisoituminen ja provosoiminen. Lehden kansanrintamalinja nojasi oikeistokritiikkiin ja todisteluun oman ideologian erinomaisuudesta. Ylioppilaslehdessä ei kuitenkaan nähty varsinaisesti ideologista keskustelua, sillä osapuolet olivat aatteellisesti kaukana toisistaan ja keskustelua leimasi Vilkunan tulkinnan mukainen vastakkainasettelu, joka näkyi piikittelevinä kirjoituksina poliittisia vastustajia kohtaan. Vastakkainasettelu johti osaltaan lopulta puoluepolitisoituneen opiskelijaliikkeen toiminnan hiipumiseen, sillä poliittisen jargonin toistuminen menetti tehonsa opiskelijoiden keskuudessa.¹⁷

Suomalaista opiskelijaliikettä, sen puoluepolitisoitumista ja opiskelijajärjestöjen ajautumista poliittisten järjestöjen vaikutuspiiriin käsitellään yksityiskohtaisesti Laura Kolben HYY:n vaiheita vuosina 1960-1990 tutkivassa historiankirjoituksessa sekä Esa Sundbäckin SYL:n ja suomalaisen opiskelijaliikkeen muutoksen vuosia 1970-luvun vaihteessa käsittelevässä tutkimuksessa. Kolben mukaan ”70-luvun perusdynamikka” nousi tradition ja murroksen kohtaamisesta, jota leimasivat konfliktisuus ja jyrkät vasta-asetelmat. Sundbäckin tutkimuksessa avataan tarkemmin, miten poliittiset järjestöt tunkeutuivat SYL:n toimintaan ja lopulta saavuttivat hegemonian liiton toiminnassa. Tutkimuksessa tarkastellaan SYL:ssa vaikuttaneiden opiskelijoiden itseymmärrystä ja liiton toimintastrategiaa. Kolben mukaan 1970-luvun vaihteen konfliktissa oli kyse snellmanilais-fennomaanisiin juuriin perustuvan valtakunnallista eheyttämistä ja valtion kokonaisuutta korostavan aatteellisuuden törmäämisessä vasemmistolaisen suunnitteluideologian kanssa. Murroksen myötä puolueet ja etujärjestöt nousivat vallan keskiöön. Opiskelijoiden silmissä puolueiden kautta oli mahdollista vapautua ”vanhan yhteiskunnan kahleista” ja rakentaa jotain uutta. Suurten ikäluokkien myötä 1960-1970 -luvulla tietoisuus sukupolveen kuulumisesta syrjäytti

¹³ Vilkuna 2013, 17.

¹⁴ Saksholm 2015, 25 mukaan Vilkuna 2013, 13.

¹⁵ Opiskelijaliikkeen kultista: Vilkuna 2013, 15 mukaan esimerkiksi Halmesvirta 2011.

¹⁶ Vilkuna 2013, 365.

¹⁷ Vilkuna 2013; 370, 373.

perinteisen luokka- ja säätyidentiteetin.¹⁸ Sundbäckin mukaan opiskelijaliikkeen asiat eivät juurikaan kiinnostaneet poliittisia järjestöjä, vaan ne toteuttivat ensi sijassa omia poliittisia tavoitteitaan, joten SYL valjastettiin siis palvelemaan poliittisia opiskelijajärjestöjä. Valtiovallan silmissä SYL näyttäytyi vahvana instituutiona ja sen nähtiin kykenevän yhdistämään opiskelijaliikkeen radikaalin siiven. Suhteet valtiovaltaan takasivatkin SYL:lle vahvan aseman hallinnonuudistuskamppailussa, mutta valtiovetoisen politiikan voidaan nähdä myös hajottaneen yliopistoyhteisöllisyyden 1970-luvun vaihteessa opetusministeriön liittoutuessa ylioppilasjärjestöjen kanssa hallinnonuudistuskysymyksessä.¹⁹ Opiskelijaliikkeen puoluepolitisoitumisen myötä SYL:n imago muokkautui lopulta poliittista puoluetta muistuttavaksi järjestöksi.²⁰

Juho Saksholmin Pro gradu -tutkielma käsittelee kulttuuriradikalismia ja sukupolviargumentaatiota ylioppilaslehdistön näkökulmasta vuosina 1960-1966. Saksholm on lähestynyt kulttuuriradikalismia sukupolviretoriikan näkökulmasta ja tutkielmassa on keskitytty tarkemmin sukupolven käsitteeseen. Tutkielman tavoitteena on ollut selvittää miten kulttuuriradikaalit itse määrittelivät itsensä ja radikaaliutensa.²¹ Kulttuuriradikalismien kauden päättymisen on rajattu ”poliittisen osallistumisen alkuun”, eli 1960-luvun loppuun, jolloin opiskelijaliikkeen kulttuuriradikaali vaihe alkoi hiipua ja ylioppilaskunnat olivat puoluepoliittisen murroksen kynnyksellä. Tutkielmassa on hyödynnetty menetelmänä kerronnallisuuden näkökulmaa ja Hyvärisen väitöskirjan taistolaisen opiskelijaliikkeen poliittista diskurssia. Saksholmin mukaan kulttuuriradikalismissa kulttuuri määriteltiin laajasti ja siihen liittyi olennaisesti kantaa ottaminen yhteiskunnallisiin asioihin. Kulttuuriradikaalit olivat ”löyhästi liberaaleja”, mutta puoluesidonnaisuutta ei kulttuuriradikaaleilla vielä ollut, toisin kuin omassa tutkielmassani politisoituneella opiskelijaliikkeellä. Kulttuuriradikaalit halusivat tehdä pesäeroa vanhempiin sukupolviin ja 1930-luvun arvomaailma sekä toinen maailmansota muodostuivat merkittävimmiksi sukupolvien välisiksi erottajiksi.²² Olen hyödyntänyt Saksholmin tutkielmaa hahmottaessani 1960-luvun kulttuuriradikaalin ja 1970-luvun puoluepolitisoituneen opiskelijaliikkeen kytköksiä ja eroja.

¹⁸ Kolbe 1996; 7–8, 10.

¹⁹ Sundbäck 1991, 51; Kolbe 1996, 10.

²⁰ Sundbäck 1991; 8–9, 53, 216.

²¹ Saksholm 2015, 15–16.

²² Saksholm 2015; 7, 23–24, 179–183.

Ylioppilaslehdestä on julkaistu kaksi historiantutkimusta. Matti Klingen ja Maunu Harmon vuonna 1983 julkaistu Ylioppilaslehti käsittelee lehden vaiheet aina viime vuosisadan alusta vuoden 1968 Vanhan valtauksen asti ja kattaa siis vielä opiskelijaliikkeen kulttuuriradikaalin ajanjakson. Jukka Kortin Ylioppilaslehden vuosisata on tuorein Ylioppilaslehden historiaa käsittelevä aikakauslehtitutkimus ja instituutiohistoria. Kortin teos on merkittävä myös oman tutkielmani kannalta, sillä tutkielmani alkuperäisaineisto pohjautuu Ylioppilaslehteen ja Kortin teoksessa sivutaan opiskelijaliikkeen puoluepolitisoitumisvaihetta sekä siihen olennaisesti liittyvää hallinnonuudistuskeskustelua. Kortin tutkimus noudattaa narratiivista historiankirjoitusta ja lehden tapahtumat on kirjoitettu pääosin tarinana ja tapahtumahistoriana.²³ Opiskelijaliikkeen kehityksen ja toiminnan tarkemmat juonenkäänteet, kuten poliittisten opiskelijajärjestöjen tunkeutuminen opiskelijapolitiikkaan, HYY:n ja SYL:n sisäiset kahnaukset, sekä vuoden 1970 eduskuntavaalien merkitys opiskelijaliikkeen puoluepolitisoitumisvaiheeseen jäivät sivulauseeseen laajassa kokonaisuudessa. Näin ollen opiskelijaliikkeen puoluepolitisoitumisen toiminnan syvällisempi tarkastelu Ylioppilaslehden näkökulmasta on perusteltua.

1.2 Tutkimuskysymys

Selvitän tutkielmassani suomalaisen opiskelijaliikkeen puoluepolitisoitumista vuosina 1970-1971 Ylioppilaslehden kirjoitusten kautta. Selvitän miten opiskelijaliike näyttäytyi Ylioppilaslehden näkökulmasta ja minkälaisia toiminnan muotoja sille syntyi lehden kirjoitusten perusteella. Tarkastelen erityisesti, miten lehdessä kirjoitettiin korkeakoulujen hallinnonuudistuskamppailusta ja tähän olennaisesti liittyvästä vuoden 1970 eduskuntavaaleista ja miten opiskelijaliike näkyi lehden kirjoituksissa. Tarkastelen myös, miten Ylioppilaslehti kirjoitti korkeakoulupolitiikasta, poliittisista järjestöistä ja niiden tunkeutumisesta opiskelijapolitiikkaan ja miten opiskelijajärjestöt, kuten HYY ja SYL muuttuivat poliittisen kädenväännön areenoiksi. Viimeiseksi tarkastelen Ylioppilaslehden toimitusta ja sitä, miten toimituksen kansanrintamatausta vaikutti lehden kirjoituksiin.

Kolben mukaan Suomessa viitattiin vielä 1960-luvun lopulla yleisesti ylioppilasvallankumouksen, ylioppilaslevottomuuksien, ylioppilasradikalismiin ja ylioppilasaktivismiin käsitteisiin. Opiskelijaliike nousi mukaan helsinkiläiseen retoriikkaan ja

²³ Kortti 2013; 18, 20. Ylioppilaslehdestä on ilmestynyt myös vanhempi historiantutkimus, kts. Klinge & Harmo 1983.

”ylioppilaan omakuvan ainekseksi” vasta vuonna 1970, eli myöhemmin kuin muualla Suomessa ja Euroopassa. Suomalaisen opiskelijaliikkeen ensimmäinen vaihe sijoittui kulttuuriradikalismiin ja antiautoritaarisuuteen, toinen vaihe tieteen ja yliopiston kritiikkiin ja kolmas vaihe marxilaisuuteen. Hyvärisen mukaan opiskelijaliike viittaa käsitteenä poliittiseen konstruktion, jossa keskenään kiistelevät projektit voivat yhdistyä. Tämän mukaan yhteiskunnallinen liike on puheella tuotetta todellisuutta, joka tarvitsee syntyäkseen väitteen olemassaolostaan ja uskon siihen. Liike rikkoo vakiintunutta järjestystä ja samastuminen tällaiseen kertomukseen yhdistää liikkeen yksilöt kollektiiviseksi toimijaksi.²⁴

Ylioppilaslehti oli 1970-luvulla Suomen laajalevikkisin opiskelijalehti. Vuosina 1970-1971 Ylioppilaslehden päätoimittajana toimi Seppo Niemelä. Edellisen päätoimittajan Yrjö Larmolan jälkeen päätoimittajan valinta oli siirtynyt Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan hallitukselta edustajille ja äänestyksessä Ylioppilaslehden päätoimittajaksi valittu keskustalainen Niemelä oli ensimmäinen Helsingin yliopiston ulkopuolelta valittu päätoimittaja. Niemelän valinta oli ollut kaikkia osapuolia tyydyttävä valinta, sillä oikeistolla ei ollut varteenotettavaa ehdokasta, eikä oikeisto halunnut päätoimittajan pestiin myöskään vasemmistolaista päätoimittajaa uusvasemmiston nousukautena, joten valinta osui Niemelään. Keskusta hyötyi Niemelän valinnasta eniten, sillä päätoimittajan pestin myötä keskustan ote korkeakoulupolitiikasta kasvoi ja oikeistosiipi, eli kokoomus jäi samalla paitsioon.²⁵

Opiskelijajärjestöt ja osakunnat jäivät 1970-luvun vaihteessa jyrän alle poliittisten järjestöjen tunkeutuessa ylioppilaspolitiikkaan. Politisoitumiskehitys vaikutti voimatasapainoon yliopistojen sisällä, kun ylioppilaiden pakollinen jäsenyys osakunnissa poistui ja osakunnat menettivät johtavan asemansa yliopistoissa.²⁶ Tämän kehityksen seurauksena myös Ylioppilaslehden toimitus puoluepolitisoitui ja vuosina 1970-1971 lehden toimituksen ydinjoukko koostui pitkälti kansanrintamataustaisista, eli keskusta- ja vasemmistotaustaisista opiskelijoista. Kansanrintamaedustus ja puoluepolitisoituminen näkyivät vahvasti Ylioppilaslehden kirjoituksissa ja korkeakoulujen hallinnonuudistuskysymys sekä tähän liittyvä professorikuntaan kohdistuva kritiikki saivat lehdessä paljon palstatilaa aina

²⁴ Kolbe 1996, 399-400. Liikkeen käsitteestä: Kolbe 1996, 399-400 mukaan Hyvärinen 1994, 32-33.

Opiskelijaliikkeen kehityksen kolme vaihetta: 1. kulttuuriradikalismi ja antiautoritaarisuus, 2. ulkoparlamentaarisien opposition syntyminen HYY:n sisällä, 3. kevään 70 ylioppilaslakko, tieteen kritiikki ja uusi yliopistoajattelu. Kolbe 1996, 400-401 mukaan Aarnio 70, 187-203.

²⁵ Kortti 2013, 362-364; Liite 1. Ylioppilaslehden toimitukset 1970-1971.

²⁶ Esimerkiksi Aalto 2013; 40, 66.

hallinnonuudistuksen puitelain torppaamiseen asti.²⁷ Lehden puoluepolitisoitunut linja näkyi myös HYY:n, SYL:n ja vuoden 1970 eduskuntavaaleihin liittyvistä kirjoituksissa, joita julkaistiin lähes joka numerossa. Lehden toimittajakunnan keskusta- ja vasemmistotausta näkyi lehden kansanrintamaan nojaavassa linjassa, joka oli kokoomusvastainen ja kapitalismikriittinen. Ylioppilaslehden voidaan katsoa toimineen myös taistolaisten äänenkannattajana, sillä lehdessä julkaistiin säännöllisesti äärivasemmistolaista propagandaa Akateemisen Sosialistiseuran taustaisten kirjoittajien kautta.

Jos 1960-luvulla yleisiä aiheita ylioppilaslehdissä olivat olleet seksi, mielenterveys, kolmannen maailman ongelmat ja opintodemokratia, 1970-luvulla keskustelu politisoitui ja yleisimpinä aiheina nähtiin Suomen ulkopoliittikka, leninismi, porvarismi, työväenliike ja fasismi.²⁸ Lehtien sisällössä siirryttiin tietyllä tapaa yksilön asioita koskevista aiheista kohti yhteiskunnallisia suuria kysymyksiä. Ylioppilaslehdessä esitettiin kritiikkiä numerosta toiseen kohteina niin yliopistojen hallinto ja professorikunta, poliittiset puolueet kuin opiskelijajärjestöt. Ylioppilaslehti kirjoitti paljon myös opiskelijaliikkeen toiminnasta, kuten luentolakkoiluista sekä HYY:n ja SYL:n hallituskamppailujen käännteistä.

Kansanrintamanedustus tarjosi keskusta- ja vasemmistotaustaiselle toimitukselle etulyöntiaseman lehden poliittisessa linjassa, mutta lehdessä nähtiin myös poliittisten ideologioiden keskinäinen kamppailu keskusta- ja vasemmistotoimittajien ottaessa ajoittain yhteen kirjoitusten kautta. Uusvasemmistolainen keskustelun voidaan nähdä rantautuneen Suomeen varsin myöhään. Suomessa vasemmistolainen opiskelijaliike nojautui Neuvostoliittoon ja marxistisen keskustelun jääminen väljäksi vaikutti vasemmistolaisen opiskelijaliikkeen ohjautumiseen luokkakantaiseen reaalipoliittikkaan ja tiukkaan marxilais-leninistiseen linjaan.²⁹

1.3 Lähteet ja tutkimusmenetelmät

Käytän tutkielmani alkuperäisaineistona Ylioppilaslehden numeroita vuosilta 1970-1971. Molemmat vuosikerrat sisältävät 35 numeroa, eli käsiteltyjä numeroita on yhteensä 70 kappaletta. Alkuperäisaineistoa ei ollut digitoitu, joten olen kuvannut alkuperäiset lehdet Helsingin yliopiston kirjaston arkistossa. Aineistoni koostuu yhteensä 381 kirjoituksesta ja se

²⁷ Kritiikkiä esitettiin myös professorikunnan puolesta opiskelijoita vastaan. Esimerkiksi Salo & Lackman 1998, 124.

²⁸ Vilkuna 2013, 41.

²⁹ Lind 1998, 31.

kattaa yhden päätoimittajakauden. Olen soveltanut alkuperäisaineiston läpikäymisessä ja analysoimisessa työkaluna aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Aineiston läpikäynnin voi jakaa kolmeen työvaiheeseen: Ensimmäiseksi aineistosta on rajattu ja tiivistetty kaikki opiskelijaliikkeeseen liittyvät kirjoitukset. Tämän jälkeen kirjoitukset on luettu läpi samankaltaisia käsitteitä etsien ja ryhmitelty esiin nousseet kirjoitukset kirjoitustyypin, kirjoittajan, teeman ja päivämäärän mukaisesti ja lopuksi taulukoitu aineistosta nousseiden avainkäsitteiden avulla. Viimeisenä työvaiheena aineistosta on erotettu tutkimuksen kannalta oleelliset kirjoitukset, joita on kontekstoitu tutkimuskirjallisuuden argumentointia hyödyntäen.³⁰

Ylioppilaslehti menetti 1970-luvulla asemansa maan johtavana kulttuurijulkaisuna ja lehden puoluepolitisoituneen linjan myötä Ylioppilaslehti jopa marginalisoitui. Tästä huolimatta se oli silti laajalevikkoinen julkaisu, joten sillä oli merkittävä rooli opiskelijaliikkeen äänitorvena.³¹ Alkuperäisaineistosta on syytä nostaa esille se, että Ylioppilaslehden toimituskunta koostui puoluepolitisoituvan opiskelijaliikkeen ytimessä vaikuttaneista nuorista opiskelijoista.³² Lehden tekijöiden taustat on syytä huomioida lehden kirjoitusten sisällössä ja siinä, minkälaisia käsitteitä lehdessä luotiin ja mitä niillä tavoiteltiin.³³ Kalelan käyttämän kielellisestä käänteestä mukaan on tehtävä selväksi keiden todellisuutta ja keiden kieltä eritellen. Olen rajannut alkuperäisaineistoni Ylioppilaslehden vuosikertoihin 1970-1971 ja tämä aikakausi kattaa Niemelän päätoimittajakauden. Ylioppilaslehti oli 1970-luvun alussa kansanrintamapuolueiden hallussa, joten aineistostani nousee esiin samoja, pääasiassa joko keskustataustaisten, tai ASS-taustaisten henkilöiden kirjoituksia. Toimittajien taustat on huomioitava, sillä alkuperäisaineistoa tulkittaessa on pyrittävä ymmärrykseen siitä, minkälainen oli kirjoittajien käsitys todellisuudesta.³⁴ Kalelan mukaan lähteet ovat lähtökohtaisesti ”mykkiä”, joten on tutkijan tehtävä saada ne ”puhumaan”.³⁵ Olen pyrkinyt selvittämään Ylioppilaslehden kirjoituksista minkälainen oli poliittinen ilmapiiri Ylioppilaslehden toimituksessa ja miten kirjoittajien käsitys todellisuudesta ilmeni lehden sisällössä.

³⁰ Aineistolähtöinen sisällönanalyysi: Tuomi & Sarajärvi 2018, 122-127. Argumentoinnin hyödyntäminen tutkielman teossa: Svinhufvud 2015, 124-134. Argumentaatio ja rekonstruktio: Kalela 2000, 54-56. Historiantutkijan etiikka: Kalela 2000, 212-216.

³¹ Kortti 2013, 365.

³² Esimerkiksi päätoimittaja Seppo Niemelä (s. 1946) ja Tsaarin kuriiri Juhani Ruotsalo (s. 1950) & Pekka J. Virtanen (s. 1949).

³³ Käsitteen määrittelystä ja aikalaismerkityksistä: Hyrkkänen 2002, 117-118.

³⁴ Kalela viestin ja tutkimuskohteen ”omista edellytyksistä”: Esimerkiksi Lidman, Koskivirta & Eilola 2017, 107-108.

³⁵ Kalela 2000, 92-97.

Sanomalehden kriteereinä on pidetty säännöllistä ilmestymistä, julkisuutta, ajankohtaisuutta, monipuolisuutta ja sen luonteen kollektiivisuutta. Myös aikakauslehti ilmestyy säännöllisesti, vähintään neljä kertaa vuodessa, julkisesti sekä jatkuvasti. Aikakauslehden ei tarvitse kuitenkaan olla sanomalehden tapaan universaali, vaan se voi painottua yhden asian ympärille tai kysymykseen, kuten Ylioppilaslehti on perinteisesti keskittynyt opiskelijoiden asioista kirjoittamiseen. Yleisesti sanomalehti on tarkoitettu kaikelle kansalle, mutta aikakauslehti suunnattu tietylle ryhmälle, kuten opiskelijoille. Lehtiryhmien eroiksi muodostuu myös julkaisujen sisältö ja tarkoitus. Esimerkiksi jyrkästi asenteellinen sanomalehti tavoittaa lähinnä samanmieliset ihmiset, kun taas yleisaikakauslehdet on suunnattu laajalle lukijakunnalle.³⁶ Ylioppilaslehti täyttää aikakauslehden tunnusmerkit, tosin lehdessä oli 1970-luvulla samankaltaisuuksia myös sanomalehtien kanssa. Lehden puoluepolitisoituminen vaikutti merkittävästi kirjoitusten sisältöön politiikan syrjäyttäessä kulttuurin lehden sisällössä. Ylioppilaslehti tavoitti puoluepolitiikasta kiinnostuneet lukijat, mutta muuten lehden sisältö muuttui vuosikymmenen vaihteessa yksipuolisemmaksi. Journalismin taso laski lehdessä äärivasemmistolaisen kirjoitusten myötä ja tämän seurauksena myös valtamedian kiinnostus lehteä kohtaan väheni.³⁷

Median toiminnan voidaan katsoa perustuneen koko 1900-luvun sosiaalisen vastuun ajatukseen. Kulutus- ja mainosmarkkinoista huolimatta median nähtiin toteuttavan yhteiskunnallisia tehtäviä, kuten demokratian ja yhteisen hyvän edistämistä. Median perustehtävä oli monipuolisen ja totuudenmukaisen tiedon tarjoaminen. Ylioppilaslehdessä nämä periaatteet eivät 1970-luvun vaihteessa täysin toteutuneet, sillä lehdessä oikeisto jäi pimentoon kansanrintamaedustuksen myötä.³⁸ Ylioppilaslehdellä oli ollut perinteisesti lämpimät välit esimerkiksi puolueettomaan, tosin kriittisesti kommunismiin suhtautuvaan Helsingin sanomiin, mutta ne katkesivat 1970-luvun alussa Ylioppilaslehden puoluepoliittisten toimitusten myötä. Välit lämpenivät uudelleen vasta seuraavalla vuosikymmenellä opiskelijaliikkeen vasemmistolaisen aikakauden päättyttyä.³⁹

Historiantutkimus on tieteenala, jossa kokemuspohjana käytetään menneisyyden ihmisen toiminnasta jääneitä ja välittömästi havaittavissa olevia lähteitä. Renvallin mukaan keskeistä

³⁶ Tommila & Salokangas 1998, 88-89.

³⁷ Kortti 2013; 356, 24-15.

³⁸ Vuorio 2009, 79 mukaan Wiio 2006, 31.

³⁹ Kortti 2013, 16; Sanomalehden kontekstista: Ville Pitkänen teoksessa Railo & Oinonen 2012, 181.

on ymmärrys ”synty-yhteyksistä”, eli synnyn ja kehityksen aikaperspektiivistä, jotta käsitetään mitä tapahtuu samanaikaisesti, ennen ja jälkeen.⁴⁰ Ylioppilaslehden kirjoituksista on huomioitava se, että 1970-luvun vaihteen proletaarinen käänne ei ollut suoraan yhteydessä 1960-luvun kulttuuriradikaaleihin, tai sadankomitealaisiin. Proletaarinen käänne rinnastui nimenomaan taistolaiseen opiskelijaliikkeeseen, joka vaikutti aluksi muiden opiskelijaliikkeiden varjossa, sitten rinnalla ja lopulta hegemonisessa asemassa opiskelijaliikkeen vasemmistolaisessa siivessä. Tätä tulkintaa tukevat esimerkiksi Miettusen käyttämä historiakuvan käsite. Tämän mukaan taistolaisuus näyttäytyi omana ilmiönä, joka näkyi opiskelijaliikkeen näkökulmasta siirtymänä ”iloisesta kuusikymmenluvusta ankeaan seitsemänkymmentälukuun”. Setälän näkemyksen mukaan taas 1960-luvun radikalismi perustui vasemmistolaisiin aatteisiin ja ”huuliin”, kun taas marxismin opiskelu nähtiin ”nukkavieruna ja hieman vanhanaikaisena”. Näin ollen tulkinta siitä, että 1960-luvun kulttuuriradikalismilla ja 1970-luvun puoluepolitisoitumisen välillä ei ollut suoraa loogista aatteellista jatkumoa on perusteltu.⁴¹ Taistolaisuuden käsite vakiintui lopulta 1970-luvun alussa, tarkemmin vuonna 1971 SOL:n nousukautena. Käsitteessä on hyvä huomioida se, että taistolaisuus ei tarkoittanut automaattisesti tiettyä puoluekirjaa, vaan se konkretisoitui enemmän abstraktion kautta mielenlaatuun ja identiteettiin, jossa menneisyys näyttäytyi taantumuksellisenä ja tulevaisuus edistyksellisenä. Ylioppilaslehden vasemmistolaiset kirjoittajat kannustivat lukijoitaan marxismin saloihin ja ymmärryksen saavuttamiseen opiskelijoiden ja työväenluokan yhteisen taistelun välttämättömyydestä kapitalismia vastaan ideologioiden välisessä kamppailussa.⁴²

Kontekstilähtöisyys on keino lähestyä alkuperäisaineistoa ja tekstien tulkinta onnistuu parhaiten rakentamalla kattava kuva rajatun ajanjakson ja tutkimuskysymykseen olennaisesti liittyvistä konteksteista. Olen kontekstoinut Ylioppilaslehden kirjoituksia tutkimuskirjallisuuteen peilaten ja vertaillut, miten Ylioppilaslehdessä esitetyt tapahtumat ovat linjassa tutkimuskirjallisuuden kanssa. Olen huomionut aineistosta kaikki opiskelijaliikkeen toimintaan ja tähän olennaisesti liittyvät proletaarisen, tai puoluepoliittisen käänteen, hallinnonuudistuksen ja vuoden 1970 eduskuntavaaleihin liittyvät kirjoitukset ja tätä kautta rajannut tutkielmalle teoreettisen viitekehyksen. Olen jaotellut kirjoitukset

⁴⁰ Renvall 1965; 16, 19. Sisäisestä ja ulkoisesta lähdekritiikistä: Renvall 1965; 175, 197-198.

⁴¹ Lind 1998, 23; Suominen 1997, 215; Suomela 2004, 88; Sinnemäki 2011, 50; Setälä 1970, 226; Taistolaisuus historiakuvan näkökulmasta: Miettunen 2009, 189.

⁴² Relander 1999, 191; Rentola 2005, 410; Vilkkuna 2013, 302.

etusivun kirjoituksiin, päätoimittajan kirjoituksiin, uutisiin, kolumneihin, sekä mielipidekirjoituksiin ja vertailut näitä aiempaan tutkimukseen sekä niissä käytettyihin käsitteisiin.⁴³

Ylioppilaslehdessä julkaistiin kahta kolumnia, joilla molemmilla oli sidos Helsingin yliopiston Valtiotieteellisen tiedekunnan ainejärjestö Kannunvalajiin. Kolmas mies –nimimerkki edusti Kannunvalajien joukossa toimineita keskustalaistaustaisia opiskelijoita. Tsaarin kuriiri - kolumni oli taas vuosina 1970-1971 Ylioppilaslehdessä eniten palstatilaa saanut kolumni ja suoraan sidoksissa Kannunvalajien piirissä vaikuttaneisiin ASS:n jäseniin.⁴⁴ Nimimerkit olivat julkisia henkilöitä yhteiskunnallisen toiminnan sekä julkisien työtehtävien myötä, joten nimien esiin tuomiselle tässä tutkielmassa ei ole eettisiä esteitä. Ylioppilaslehden kirjoittajien taustojen selvittäminen on mielestäni perusteltua tutkielman kannalta, sillä se avaa tarkemmin opiskelijaliikkeen ympärillä toimineita tahoja, näiden motiiveja ja suhteita poliittisiin opiskelijajärjestöihin.

Kolmas mies -kollektiivnimimerkin takana oli tiivis joukko nuoria keskustavaikuttajia ja -virkamiehiä, kuten Sauli Pyyluoma, Risto Volanen, Olli Saarela, Risto Arkimies ja Seppo Niemelä ja Tapio Rajavuori.⁴⁵ Nimimerkki käsitteli Ylioppilaslehdessä aluksi valtakunnallista opiskelijapolitiikkaa ja erityisesti SYL:n ulkopolitiikkaa. 1970-luvun vaihteessa nimimerkki alkoi kirjoittaa myös Suomen yleis- ja aluepolitiikasta.⁴⁶ Keskustalaistaustaisen Seppo Niemelän tullessa Ylioppilaslehden päätoimittajaksi vuonna 1970, Kolmas mies –nimimerkki lopetettiin tarpeettomana kesken lehden toimituskauden, sillä sen kautta kirjoittaneet keskustalaistaustaiset toimittajat saivat palstatilaa lehdessä muutenkin. Kolmannen miehen tilalle tuli Harmaa eminenssi –nimimerkki. Kolmas mies palasi kuitenkin vielä uudelleen vuonna 1972 uuden päätoimittaja Kari Piimiehen myötä. Vuosina 1970-1971 Kolmas mies – kolumni julkaistiin Ylioppilaslehdessä 11 kertaa. Kirjoitukset käsittelivät pääasiassa korkeakoulujen hallinnonuudistuskamppailua ja vuoden 1970 eduskuntavaaleja.

⁴³ Historiallisista konteksteista: Ville Pitkänen teoksessa Railo & Oinonen 2012, 189-192.

⁴⁴ Virtanen 2002, 311. Juhani Lehto (Tampereen yliopisto, professori, emeritus) toimi Kannunvalajien puheenjohtajana vuonna 1971. Lehto avasi kesällä 2019 käymässämme sähköpostikeskustelussa Tsaarin kuriirin nimimerkin taustoja: ”Tsaarin kuriiria kirjoitti useimmiten Juhani Ruotsalo, joskus muistaakseni Pekka J. Virtanen. Se oli selvästi Akateemisen Sosialistiseuran piirissä olevien nimimerkki.”

⁴⁵ Kortti, 2013, 676.

⁴⁶ Tapio Rajavuori avasi kesällä 2019 käymässämme sähköpostikeskustelussa Kolmannen miehen taustoja: ”Nimimerkki syntyi helmikuussa 1969. Nimimerkin takana oli silloinen valtio-opin puheenjohtaja Esko Hamilo (myöh. suurlähettiläs ja alivaltiosihteeri).” Rajavuoren mukaan kirjoitusten takana olivat aluksi Risto Arkimies (myöh. toimittaja), Rene Nyberg (myöh. suurlähettiläs) ja Matti Liukkonen (myöh. OKO:n toimitusjohtaja) ja myöhemmin 1970-luvun vaihteessa Rajavuoren lisäksi Pentti Jussila (myöh. toimittaja), Olli Saarela (myöh. OPM:n johtaja) ja Paavo Väyrynen (myöh. kansanedustaja, yms.). Korkeakoulupolitiikasta kirjoitti Rajavuoren lisäksi Arvo Jäppinen (myöh. OPM:n ylijohtaja).

Hallinnonuudistuksen kaatuessa eduskunnassa ja kansanrintamahallituksen hävitessä eduskuntavaalit, hiljeni pikkuhiljaa myös Kolmas mies. Kolumnin viimeinen kirjoitus nähtiin vuoden 1970 yhdistelmänumerossa 14-15. Tsaarin kuriirin, eli Juhani Ruotsalon ja Pekka J. Virtasen kirjoitukset olivat linjassa ajan taistolaisnäkemysten kanssa. Tekstit olivat oikeisto- ja kokoomusvastaisia sekä kapitalismikriittisiä. Teksteissä ihannointiin suomettumisen hengessä Neuvostoliittoa marxilais-leninistisen dogmaattisuuden kautta. Tsaarin kuriiri kirjoitti aktiivisesti opiskelijaliikkeeseen liittyvistä tapahtumista, kuten vuoden 1970 eduskuntavaaleista, hallinnonuudistuskamppailusta ja opiskelijoiden luentolakkoilusta. Nimimerkin kolumneja julkaistiin Ylioppilaslehdessä vuosina 1970-1971 yhteensä 46 kertaa.

Modernin historiatieteen pioneeri Leopold von Ranke näki historiantutkimuksen tehtävänä kirjoittaa pelkistetysti, miten asiat oikeasti olivat. Kalela on lisännyt tähän objektiivisuuden nimeen vannaan perusohjeeseen sen merkitystä laajentavan edellytyksen, eli ”historiantutkija pyrkii osoittamaan miten asiat olivat erotukseksi siitä, miten niiden väitetään tai uskotaan olleen”. Pelkkä rekonstruktio ei siis riitä, vaan tarvitaan omaa tulkintaa, tai representaatiota.⁴⁷ Teorioille avoin historia tuottaa lähdeaineistosta tietoa luomalla uusia tapoja hahmottaa alkuperäisaineistosta välittyvää menneisyyttä ja menneisyyden ihmisten toimintaa.⁴⁸ Lähdekriittisessä ajattelussa on keskeistä päästä käsiksi tietoon, joka on lähimpänä kerrottua asiaa, tai asianomaisen tiedon alkulähteeseen. Kalelan mukaan lähteiden välittämän tiedon maksimoimisessa tulisi kritiikin sijaan puhua kuitenkin lähteiden lukemisesta, tai erittelystä.⁴⁹ Alkuperäisaineiston ja sen tulkinnan apuna käytettävän lähdekritiikin yhdistelmänä tulkinta on kuitenkin eheä, kun se kattaa kaikki olennaiset tosiasiat, eikä jätä keskeisiä kysymyksiä tai ristiriitoja avoimiksi.⁵⁰

Kalelan ja Renvallin viittaaman yhteensoveltuvuus käsitteen mukaan historiantutkimuksessa ei voida puhua irrallisista tiedoista, vaan keskenään sopuinnassa olevien tietojen totuudesta. Hypoteesit pitävät paikkansa, mikäli ne eivät ole ristiriidassa muiden päätelmien kanssa.⁵¹ Alasuutarin mukaan aineistoa voi tutkia omana todellisuutenaan, tai näytteenä riippumatta sen suhteesta ulkopuoliseen todellisuuteen. Aineistoon kuitenkin sovelletaan yleensä faktanäkökulmaa, eli esimerkiksi lehti uutisia käytetään taustatiedon lähteinä. Olen

⁴⁷ Esimerkiksi Vuorio 2009, 14; Kalela 2000, 51. Historiantulkinnasta: Vuorio 2009, 14 mukaan Sihvola 2003, 32-41.

⁴⁸ Hannikainen, Danielsbacka, Tepora 2018, 261.

⁴⁹ Kalela 2000, 90-91.

⁵⁰ Ylikangas 2015, 54.

⁵¹ Yhteensoveltuvuus käsitteestä: Kalela 1972, 14-15; Renvall 1965, 56-57.

nostanut alkuperäisaineistosta opiskelijaliikkeeseen ja sen kehitykseen liittyvät tapahtumat ja varmistanut niiden totuudellisuuden tutkimuskirjallisuudesta. Huomionarvoista on kuitenkin se, että pelkän fakthanäkökulman soveltaminen laadulliseen aineistoon on sen vajaakäyttöä. Tämän takia olen nostanut aineistosta esiin myös kielellisen ulottuvuuden sellaisten käsitteiden kautta, jotka nousevat toistuvasti aineistosta esille ja nivoutuvat yhteen opiskelijaliikkeen käsitteen kanssa.⁵² *Opiskelijaliike* on tutkielmani kannalta merkittävin käsite, sillä suuri osa alkuperäisaineiston kirjoituksista nivoutuu joko suorasti, tai epäsuorasti yhteen opiskelijaliikkeen toimintaan. Käsitehistoria on itsessään historiallinen ja kontekstuaalinen käsite ja on perustelua ymmärtää oman tutkielman käsitteiden historiallisuus ja kiistanalaisuus. Käsitehistoriassa ollaan kiinnostuneita siitä, miten käsitteitä on luotu, miten niille on annettu erilaisia merkityksiä ja miten käsitteiden hallinnasta ja oikeasta käytöstavasta on käyty ja käydään kamppailua. Lähtökohtana on se, että käsitteet ovat historiallisia ja aina vähintäänkin potentiaalisesti kiistanalaisia.⁵³ Quentin Skinnerin käsiteanalyysin mukaan käsitteen merkitys ei kuitenkaan ole keskeisin asia, vaan se mitä käsitteillä pyritään tekemään ja missä suhteessa käsitteet ovat keskenään.⁵⁴ Äärimmäisen tärkeää on siis, että huomio on sekä sanoissa että merkityksissä, siis ”näiden yhteen punoutumisessa.”⁵⁵

Puolueen käsitettä on Suomessa käytetty poliittisin tavoittein. Esimerkkinä käy poliittisesti motivoitunut puhuja, jolla on käytössään ”erilaisia rooleja ja toimintafoorumeja”.⁵⁶ Ylioppilaslehdessä puoluepolitisoituneella toimittajakunnalla oli poliittisen taustan myötä suoria kontakteja opiskelijajärjestöihin ja ylioppilaskuntiin ja näin ollen käytössään useita erilaisia toimintafoorumeja. Ylioppilaslehden toimittajakunta käytti lehteä avoimesti poliittisena äänenkannattajana. Käytännössä tämä näkyi niin, että keskustalaiset toimittajat kirjoittivat keskustan toiminnasta usein positiivisin sanan kääntein ja kritisoivat muiden puolueiden toimintaa. Yleensä kritiikki osui kokoomukseen. Taistolaiset saivat taas äänensä kuuluviin esimerkiksi kolumnissaan Tsaarin kuriiri -nimimerkin kautta ja hyödynsivät

⁵² Alasuutari 2011, 112-113.

⁵³ Hyvärinen, ym. 2003, 10.

⁵⁴ Saksholm 2015, 26 mukaan Skinner 2002, 4; Hyrkkänen 2002, 134 mukaan Skinner: ”ihmisten toiminnan ymmärtäminen edellyttää heidän kielenkäyttönsä ’sanastonsa’, ymmärtämistä, koska tuo sanasto määrittää toimintaa.”

⁵⁵ Pulkkinen 2003, 216; Ylioppilaslehdessä esimerkiksi kansanvalta.

⁵⁶ Aarnio puolueen käsitteestä poliittisesta käytöstä teoksessa: Hyvärinen, ym. 2003, 460.

vakiopalstaansa usein SKP:n enemmistön johtaman politiikan kritisoimiseen ja kokoomuksen tyylyttämiseen sekä oman ideologian julistamiseen.⁵⁷

Politiikan käsitteeseen liittyen voidaan puhua kolmesta ”uuden politiikan” etsimisen aallosta. Tutkielmani kannalta oleellinen ensimmäinen aalto näistä nousi 1960-luvun lopulla ja liittyy olennaisesti uusvasemmistoon. Tämän mukaan uusvasemmisto ei tuonut politiikkaan käsitteellisesti uutta, vaan se korosti eri asioiden poliittisuutta ainoastaan ”yhteiskunnallisena ilmiönä”.⁵⁸ Ylioppilaslehdessä politiikka -käsitettä käytettiin poliittisena lyömäaseena ja lehden vasemmistolaiset kirjoittajat yhdistivät sen luokkataisteluun: ”yhteiskunnallisen kehityksen nykykaudella politiikka on sisällöltään joko porvariston tai työväenluokan, joko aikansa yli eläneen tai kehitystä eteenpäin vievän luokan etuja ajavaa”. Opiskelijaliikkeen ja työväestön asia nähtiin yhteisenä ja niiden nähtiin yhdistyvän ”sosialistisena työväenliikkeenä”. Oikeisto ja erityisesti kokoomuslaiset poliittiset vastustajat nähtiin sosialistisen työväenluokan luokkavihollisina. Opiskelijoiden nähtiin ”demokratisoineen työnsä ja näin astuneen luokkatietoisien työväenliikkeen johtamaan yleisdemokraattiseen rintamaan.”⁵⁹

Suomalaislähtöinen ”uuden vallankumouksen” käymistila voimistui 1960-luvulla sen saadessa maailmanlaajuisia vaikutteita sosialistisista vapautusliikkeistä, kolmannen maailman vallankumouksista sekä ylioppilaiden kapinasta. Kotoperäinen keskustelu vallankumouksesta sai bensa liekkeihin kansainvälisestä liikkeestä ja uusvasemmistolaisesta keskustelusta. Skinnerin mukaan muutos termin merkityksestä ja käytöstä voi alkaa muutoksesta sen arvioimisessa ja arvottamisessa. Alapuron mukaan näin kävi vallankumous-käsitteelle. Vallankumous irtaantui vuoden 1918 bolsevikivallankumouksesta ja sen merkitys siis muuttui, eikä sillä enää erotettu kommunisteja muista. Suomessa vallankumoukseen käsitteeseen liittyvä kielellinen taakka tuli lopulta purkaa, jotta kommunistit pystyttiin poliittisessa kontekstissa asettamaan ”käsitteellisesti osaksi samaa kenttää kuin muut suomalaiset toimijat”.⁶⁰ Ylioppilaslehdessä vallankumouksen käsite

⁵⁷ Esimerkki 1. Rajavuori näki keskustan olevan nousukauden äärellä tappioon päättyneistä vuoden 1970 eduskuntavaaleista huolimatta. Esimerkki 2. Tsaarin kuriirin SKP:n enemmistön linjaan kohdistuvaa kritiikkiä: Ylioppilaslehti 1970: 28:3 ”Ideologiset kysymykset”; 1971: 11:3 ”Marxismi – leninismien aave”; 16:3 ”Puolueriita kiristyy”.

⁵⁸ Palosen kolme ”uuden politiikan” etsimisen aaltoa: Hyvärinen, ym. 2003; 507.

⁵⁹ Ylioppilaslehti 1970, 8:3. Kts. myös Liite 4. Kuvia Ylioppilaslehdessä 1970-1971, kuva 5.

⁶⁰ Alapuro mukaan Skinner 1989, 19 teoksessa Hyvärinen, ym. 2003, 549.

nivoutui taistolaisten käyttämään retoriikkaan, jossa opiskelijoiden ja työväestön asiat koettiin yhteisenä luokkataistelussa oikeistoa ja kapitalismia vastaan.

2 Proletaarinen käänne

2.1 Kulttuuriradikalismista puoluepolitiikkaan

Opiskelijaradikalismissa nähtiin proletaarinen, tai puoluepoliittiseksi kutsuttu käänne vuoden 1968 ”hullun vuoden” jälkeen. Opiskelijajärjestöjen puoluepolitisoituminen johti poliittisten järjestöjen tunkeutumiseen ylioppilaskunta- ja ainejärjestöpolitiikkaan ja julkista keskustelua alettiin käymään ainoastaan näiden taholta.⁶¹ Polarisoituminen ja ääripäät korvasivat yhteisöllisyyden taistolaisen opiskelijaliikkeen vaikuttaessa vasemmalla ja porvaririntaman oikealla puolella.⁶² Vasemmistolaisen järjestötoiminnan rooli ylioppilaspolitiikassa korostui ja kotikutoinen versio marxismi-leninismistä, eli stalinistinen nuortaistolaisuus nousi merkittäväksi sukupolviliikkeeksi. Ylioppilaslehden kanta poliittisten järjestöjen esiinmarssiin oli myönteinen ja sen nähtiin edistävän opiskelijoiden asioiden ajamista. Ylioppilaslehden 16.1.1970 pääkirjoituksessa todettiin, että ”ylioppilaspolitiikassa on edetty harrastamisesta tavoitteelliseen yhteiskunnalliseen toimintaan. Opiskelijoiden vaikutusvalta ja mahdollisuudet ovat lisääntyneet järjestäytymisen ja poliitistumisen myötä.” Ylioppilaslehti näki ylioppilaspolitiikan tavoitteina yhteiskunnan ja sen eri osa-alueiden muuttamisen demokraattiseksi ja tasa-arvoiseksi. Vastuu tästä ”käytännön toiminnasta” nähtiin olevan SYL:n vastuulla.⁶³ Opiskelijaliike suhtautui 1960-luvun radikalismiin hyvin kriittisesti. Hajurakoa edelliseen sukupolveen pyrittiin kasvattamaan korostamalla oman polven vahvempaa koettua vallankumouksellista ideologiaa ja kehittyneisyyttä.⁶⁴ 1960-lukulaiset nähtiin liian pehmeinä ja nuorempi polvi halusi konkreettisempaa toimintaa. Ylioppilaslehden etusivun kirjoituksessa 6.11.1970 kritisoiin 1960-luvun radikalismia ja sen nähtiin olleen ennen kaikkea ”osoitus porvarillisen liberalismiin kauneimmasta korkeimmasta kukoistuksesta”. 1970-luvun radikalismiin tavoitteina nähtiin korkeakoulutettujen mukaan saaminen ”tieteen ja kulttuurin tasapuoliseen kehittämiseen yliopistoissa”.⁶⁵

⁶¹ Vilkuna 2013, 169.

⁶² Kolbe 1996, 13.

⁶³ Ylioppilaslehti 1970, 1:3.

⁶⁴ Lind 1998, 27

⁶⁵ Ylioppilaslehti 1970, 29:7.

Jos 1960-luvulla ylioppilaspolitiikassa oli keskitytty opiskelijoiden asioihin, siirtyi fokus vuosikymmenen lopulla enemmän korkeakoulupolitiikkaan liittyviin kysymyksiin. Puoluepolitisoituminen muutti opiskelijaliikkeen suhdetta valtioon sitomalla sen yhä enemmän kiinni valtiolliseen järjestelmään. Poliittiseen järjestelmään integroitunut opiskelijaliike noudatti myös suomalaiselle poliittiselle kulttuurille ominaista järjestäytyneisyyttä ja pidättäytymistä väkivallasta.⁶⁶

Ylioppilaslehdessä puoluepolitisoituminen kulminoitui uuden vuosikymmenen alussa korkeakoulujen hallinnonuudistuskysymyksen puitelain käsittelyyn ja tähän olennaisesti liittyviin vuoden 1970 eduskuntavaaleihin. Hallinnonuudistuksen käännteistä kirjoitettiin aktiivisesti ja Ylioppilaslehden kanta asiaan oli selvä. Hallinnonuudistuksen puitelain käsittelemistä toivottiin hartaasti ja parlamentaarisen jarrutuksen eduskunnassa nähtiin olevan pääasiassa kokoomuksen ja professorikunnan syytä, kuten esimerkiksi Niemelän 23.1.1970 pääkirjoituksessa viitattiin: ”Lakiesitystä vastustava eduskunnan vähemmistö tulee käyttämään kaikkia keinoja lain hylkäämiseksi tai asian pitkittämiseksi. Kansanvallan vihollisten toimia on syytä seurata tarkkaan”. Tosi asiassa myös professoriliitto vastusti hallinnonuudistusta sellaisenaan ja se oli masinoinut oman kampanjansa uudistuksen torppaamisen puolesta. Ylioppilaslehden uutisen mukaan kyse oli professoriliiton harjoittamasta kansanedustajien painostamisesta.⁶⁷

Proletaarinen käänne oli globaali ilmiö, mutta suomalainen tulkinta erosi kansainvälisistä väkivaltaisista ääri vasemmistolaisista liikkeistä. Suomessa opiskelijaliikkeen toiminta keskittyi puoluepolitiikkaan ja rauhanomaiseen protestointiin mielenosoitusten, luentolakkojen ja taiteen kautta. Suomessa nojaututtiin vahvasti Neuvostoliittoon ja proletaarisen käänteen myötä radikalismissa alkoivat näkyä marxismin opit, kapitalistisen yhteiskunnan vastustaminen ja luokka-aseman tärkeyden korostaminen.⁶⁸ Vasemmistolaisen opiskelijaliikkeen esikuvaksi muodostui työväestö, eli proletariaatti. Neuvostoliiton kommunistisen puolueen NKP:n suosiossa oleva SKP:n oppositio esti olemassaolollaan opiskelijaradikalismien ajautumasta keskenään taisteleviksi vasemmistolaisiksi lahkokunniksi ja vaikutti vaikutusvallallaan siihen, että vasemmistolainen opiskelijaliike nivoutui Suomessa

⁶⁶ Lind 1998, 29 mukaan Sundbäck 1991, 217–219; Lind 1998, 29 mukaan Alapuro 1998, 52–54.

⁶⁷ Ylioppilaslehti 1970; 2:1, 1:5.

⁶⁸ Esimerkiksi Punainen armeijakunta, Punainen prikaati ja Weatherman-liike. Kortti 2013, 365; Jakobson 2003, 25.

tiukasti yhteen SOL:n kanssa.⁶⁹ Taistolaisuuden myötä korkeakoulujen akateeminen yhteisöllisyys murentui, mikä osaltaan johti yliopistojen sekä korkeakoulujen muuttumiseen mustavalkoisen poliittisen kädenväännön ja poliittisten etujärjestöjen taistelutantereiksi.⁷⁰ 1970-luvun alussa opiskelijapolitiikassa nähtiin kansan-, tai yleisdemokraattinen rintama keskustan ja vasemmiston liittoutuessa oikeistoa vastaan ja saavuttaessa johtavan aseman niin Helsingin yliopiston ylioppilaskunnassa kuin Suomen ylioppilaskuntien liitossa. Kansanrintama johti korkeakoulumaailman aatteelliseen ja poliittiseen polarisoitumiseen.⁷¹ Muutos heijastui luonnollisesti myös Ylioppilaslehteen, jossa 1960-luvun kulttuuriradikalismiin nähtiin edustaneen esiporvaristoa, kun nyt he olivat vuosikymmenen vaihduttua esiproletariaattia. Opiskelijaradikalismiin kehitys nähtiin ensi sijassa yhteiskunnallisena asennemuutoksena ja hyökkäyksenä porvarillista arvomaailmaa vastaan. Ylioppilaslehden päätoimittaja Niemelän mukaan sosialidemokraatteihin nojautuneessa kulttuuriradikalismissa oli ollut kyse perinteisiä arvoja kohtaan kohdistuneesta hyökkäyksestä, joka oli monesti perustelematonta ja anarkistista. 1970-luvun tavoitteena taas nähtiin suunnata kritiikki perusteellisesti ongelmien syihin.⁷²

Ylioppilaslehdessä julkaistiin tiivistelmä ajan mielipidevaikuttajien Rauno Setälän ja Hannu Taanilan mietteistä vuosikymmenen vaihteen radikalismiin tilasta. Setälän näkemyksen mukaan 1960-luvun radikalismi oli merkinnyt ensisijassa ”porvarillisen liberalismiin taistelua konservatiivisuutta vastaan ja suomalaisen porvariston sopeuttamista tieteellis-teknillistä vallankumousta aloittelevaan valtiomonopolistiseen kapitalismiin”. Setälä näki radikalismiin sisäisen riitelyn juontuvan ”luokkien välisestä taistelusta”. Taanilan mukaan 1960-luvun alkuaikojen radikalismi taas edusti tavoitteita, joissa järki ja ”uudenlainen ajattelu” yhdistyivät nuoreen ajattelevaan sivistyneistöön. Taanila suhtautui kuitenkin kyynisesti vuosikymmenen vaihteeseen ja näki ”uudistusten aallon” tyrehtyvän taantumukseen ”tukkiessa suut”.⁷³

Ylioppilaslehdellä oli ollut 1960-luvulla keskeinen rooli kulttuuripolitiikassa, mutta 1970-luvun vaihteessa lehden linja muuttui.⁷⁴ Siirtyminen pois kulttuuripolitiikasta oli tietoinen valinta, sillä lehdessä katsottiin radion ja television vastaavan muutenkin kulttuurisesta

⁶⁹ Risto Kolanen vasemmistolaisuuden poliittisesta kehityksestä Suomessa 1960-1970 -luvulla: Poleemi 2/76, 58-59.

⁷⁰ Klinge & Kolbe 1991, 160.

⁷¹ Kolbe 1996, 379 mukaan Klinge 1990, 310-312.

⁷² Ylioppilaslehti 1970, 4:3.

⁷³ Ylioppilaslehti 1970, 1:7.

⁷⁴ Saksholm 2015, 44 mukaan Klinge & Harmo 1983, 292,

uutisoinnista. Ylioppilaslehti halusi myös tehdä pesäeroa muihin sen ajan kulttuurilehtiin, joiden katsottiin edustavan ennen kaikkea älymystöä. Ylioppilaslehti halusi profiloitua ”kansan kulttuurilehdeksi”. Näin ei kuitenkaan varsinaisesti tapahtunut, sillä 1970-luvun alkuvuosina lehden toimitus koostui kansanrintamataustaisista toimittajista, eli pääasiassa keskusta- ja vasemmistotaustaisista opiskelijoista ja kirjoitukset painottuivat politiikkaan. Vähäinen kirjoittelu kulttuurista oli myös varsin konservatiivista, joten 1970-luvun alun konservatiivisuuden voidaan nähdä olleen vasemmistolaista, kun 1960-luvulla se oli ollut oikeistolaista.⁷⁵ Ylioppilaslehden suhtautuminen kulttuuripolitiikkaan oli varsin suoraviivaista ja se liitettiin luokkataisteluun. Ylioppilaslehden pääkirjoituksessa 6.11.1970 tiivistettiin Turun Nuorisotapahtuman seminaarin lausumat, jossa ”60-luvun kulttuuripolitiikka, yleisedistyksellisyys ja kansaa koskevat radikalismi tuomittiin sekä vasemmiston että keskustan suulla”. Kirjoituksen mukaan ”kulttuuripolitiikalla on merkitystä täsmälleen niin paljon, kuinka paljon se edistää luokkataistelua. Yhtä mieltä olivat sekä kansandemokraatit että sosialidemokraatit.”⁷⁶

Ylioppilaslehden painotus siirtyi 1970-luvun alussa ajan opiskelijaliikkeen kehityksen mukana puolueisiin sitoutumattomasta kulttuuripolitiikasta kohti puoluepolitisoituvaa korkeakoulupoliittista toimintaa.⁷⁷ Vasemmiston suosion kasvun myötä myös taistolaiset saivat äänensä kuuluviin ja äärivasemmistolainen jargonia alkoi yleistymään lehden sivuilla. Opiskelijapolitiikassa puolueiden toimeksiannoista tuli tärkeitä, opiskelijoiden puoluepolitisoitumisen levitessä HYY:n ja SYL:n piiriin. Järjestöjen toiminnalle oli ominaista valtakunnan politiikasta tutut ryhmäsopimukset ja ”lehmänkaupat”. Opiskelijaliike oli uudenlaisessa tilanteessa, jossa opiskelijat toimivat nyt järjestöjensä kautta puolueiden etujärjestötoimijoina.⁷⁸ Politisoitumiskehitys johti myös tilanteeseen, jossa HYY:n ylioppilasjohtajien ja riviopiskelijoiden välinen kuilu syveni korkeakoulupolitiikan ajaessa ylioppilaiden sosiaalisten kysymysten ohi.⁷⁹ SYL:n kohdalla opiskelijoiden puoluepolitisoituminen tarkoitti käytännössä sitä, että liitossa poliittiset opiskelijajärjestöt jyräsivät ylioppilaskunnat toiminnan ytimessä. SYL:n sisällä alettiin puhua ”taantumuksellisista ja edistyksellisistä ehdokkaista” ja jo syksyllä 1969 liiton sisäisiä neuvotteluja vetivät ylioppilaskuntien sijaan poliittiset opiskelijajärjestöt. SYL:sta muodostui

⁷⁵ Kortti 2013, 356-357.

⁷⁶ Ylioppilaslehti 1970, 29:3.

⁷⁷ Saxholm 2015, 17.

⁷⁸ Kortti 2013, 359.

⁷⁹ Kolbe 1996, 428.

radikalismien ja puoluepolitisoitumisen myötä poliittisten opiskelijajärjestöjen yhteistyöfoorumi, jonka toimintaa määrittivät pitkälti korkeakoulujen hallinnonuudistuskysymyksen ajaminen.⁸⁰ Ylioppilaslehdessä puoluepolitisoituminen alkoi näkyä 1970-luvun alussa HYY:n, SYL:n ja hallinnonuudistamiskysymyksen lisäksi myös valtakunnan politiikkaan liittyvillä kirjoituksilla. Lehdessä kirjoitettiin aktiivisesti esimerkiksi vuoden 1970 eduskuntavaaleista, joihin hallinnonuudistuksen puitelain käsittely toi oman lisänsä. Ylioppilaslehti koki poliittisten nuoriso- ja opiskelijajärjestöjen olevan suuressa vastuussa niin opiskelijoiden asioista kuin myös valtakunnan politiikasta. Ylioppilaslehden etusivun kirjoituksessa 20.3.1970 kulminoitui lehden suhtautuminen hallinnonuudistamiskysymykseen. Kirjoituksessa esitettiin, että ”koko yliopisto on uudistettava ratkaisemaan yhteiskunnan oleellisia ongelmia”, joiksi nähtiin esimerkiksi Neuvostoliiton ja Suomen väliset suhteet ja puolueettomuuspolitiikka, yritysdemokratian uudistus ja maaseudun uudistaminen.⁸¹

2.2 Poliittiset opiskelijajärjestöt tunkeutuvat opiskelijapolitiikkaan

SYL:n, ylioppilaskuntien ja suurempien tiedekuntajärjestöjen puoluepolitisoitumisen alku sijoittui vuodenvaihteeseen 1969-1970. Kolben mukaan yliopistoissa ja ylioppilaskunnassa kehitys liittyi 1970-luvun alun suomalaiseen kulttuuri- ja informaatio-osotaan. Taustalla kyti 1960-luvun lopun erilaiset toiveet yhteiskuntajärjestelmän nopeasta muuttumisesta ja modernisoinnin kohtaamisesta. Valtakunnan politiikassa vasemmistoenemmistöisen eduskunnan politiikka tuotti tulosta, mutta jakoi samalla kansaa suunnittelun ohjatessa kaikkea valtiollista päätöksentekoa ja kehittämistyötä. Puolueiden asema oli kuitenkin vahvistunut ja yhteiskunnallisten ongelmien nähtiin ratkeavan poliittisen päätöksenteon kautta.⁸² Korkeakouluissa ainejärjestöjen ja osakuntien poliittiset rintamat olivat aluksi oikeiston ja vasemmiston vastakkainasetteluja poliittisten ryhmien toimiessa vielä ainoastaan taustalla.⁸³ Ylioppilaslehdessä opiskelijaliikkeen puoluepolitisoituminen liitettiin radikalismien muutokseen kulttuuriradikalismista kohti poliittista radikalismia. Ylioppilaslehdessä 20.2.1970 Timo Kallisen laatimassa artikkelissa nähtiin, että opiskelijoiden sosiaalinen asema on muuttunut työmarkkinoilla. Kirjoituksen mukaan ”opiskelijoita uhkaa tänään

⁸⁰ Pakarinen 1996, 9, Silventoinen 2001; 8-9, 33.

⁸¹ Ylioppilaslehti 1970, 10:1.

⁸² Kolbe 1996, 387-388.

⁸³ Bergholm 1983, 155-156.

alipalkkaisuus ja työttömyys kuten muitakin työläisiä. He ymmärtävät olevansa palkkatyöläisiä ja liittyvät työläisten yhteisrintamaan”. Kallisen kirjoitus edusti Ylioppilaslehdessä vasemmistolaista retoriikkaa, jossa rinnastettiin opiskelijoiden ja työväestön yhteiset haasteet, samalla tavoin kuten ASS ja SOL toimivat puoluepoliittisella kentällä.⁸⁴

Opiskelijaliikkeen sitoutuminen puolueisiin tapahtui kahdessa aallossa. Osa 1960-luvun kulttuuriradikaaleista oli jo aiemmin liittynyt SDP:hen tai keskustaan. Nyt osa heistä vaihtoi SKP:n riveihin, kun taas nuorempi Vanhan valtauksen opiskelijapolvi radikalisoitui hallinnonuudistuskamppailun yhteydessä välttämättä ilman puoluekontaktia ja marssi SOL:n tunnusten alla. Myös Teiniliitolla oli oma vaikutuksensa yliopistojen politisoitumisessa, sillä osa yliopisto-opiskelijoista oli ”luokkakantaisen Teiniliiton kasvatteja”.⁸⁵ Puolueiden vetovoimaa opiskelijoiden keskuudessa vahvisti niiden vaikutusvalta. Puolueet vastasivat sekä poliittisesta päätöksenteosta, että ideologisesta keskustelusta ja näyttäytyivät järjestöinä, joiden myötä oli mahdollista ”vapautua vanhan yhteiskunnan kahleista” ja joiden kautta oli myös mahdollista rakentaa omaa identiteettiä.⁸⁶ Ruotsalon mukaan ”oikeiston ’epäpoliittisuuden’ lopullinen mureneminen” vaikutti oleellisesti puoluepoliittisen järjestäytyneisyyden kasvuun opiskelijoiden parissa. SOL:n järjestäytyminen ja verkostoituminen korkeakoulujen laitostasolla edesauttoi aktivisti-opiskelijoiden siirtymistä poliittisiin järjestöihin, kuten SOL:iin ja ASS:iin.⁸⁷

Taistolaisliikkeen esiinnousu vaikutti myös liikkeen ulkopuolella oleviin opiskelijoihin ja korkeakouluopiskelijoiden kenttä olikin vuosikymmenen alussa oikeistopuolueiden nuorisjärjestöjä myöten vasemmalle kallellaan.⁸⁸ Ylioppilaspolitiikassa nähtiin vasemmiston ja keskustan kansanrintamaliitto, jolla oli merkittävä vaikutus erityisesti SYL:n toimintaan. Yliopistoissa nähtiin läpipolitisoituminen, kun ylioppilaskunnan edustajistot, useimmat ainejärjestöt ja osakunnatkin saivat poliittisesti valitut hallintoelimet.⁸⁹ Kansanrintamaan kuuluneet opiskelijajärjestöt pitivät tiukasti yhtä ja näiden yhteistyö näkyi Ylioppilaslehdessä kansanrintaman, tai yleisdemokraattisen linjan puolesta puhuvien kirjoitusten kautta. Myös

⁸⁴ Ylioppilaslehti 1970, 6:10.

⁸⁵ Sundbäck 1991, 61.

⁸⁶ Kolbe 1996, 9.

⁸⁷ Ruotsalo poliittisten opiskelijajärjestöjen noususta: Poleemi 2/76, 69.

⁸⁸ Alasuutari 2017, 345.

⁸⁹ Bergholm 1983, 155.

SONK, eli Sosialidemokraattien opiskelijajärjestö kannatti vahvasti yleisdemokraattista yhteistyötä. Ylioppilaslehdessä julkaistiinkin kirjoitus otsikolla ”SONK ja SOL yhteiskunnan demokraattisen uudistamisen puolesta”. Kirjoitus oli sekä sosialidemokraattien että sosialistien allekirjoittama ja vahvasti käsitystä opiskelijajärjestöjen yhteisestä agendasta. Kirjoituksessa korostettiin ”yleisdemokraattisen yhteistyön toteuttavan niitä vaatimuksia, jotka nousevat vastaamaan valtiomonopolistisen kapitalismin kehityksen myötä proletarisoituvien objektiivisia tarpeita”. Yhteistyön nähtiin edesauttavan ”yhä paremmin vastaamaan opiskelijoiden ja muiden suurpääoman sortamien kansankerrosten sekä taloudellisia että poliittisia tarpeita”. Käytännön tasolla rintaman ydinkysymyksinä nähtiin hallinnonuudistus, opiskelijoiden sosiaalisen aseman parantaminen, tutkintojen rakenteen ja sisällön kehittäminen, tutkimustoiminnan kansainvaltainen suuntaaminen sekä opiskelijoiden oikeusturvan ja rekrytointipohjan laajentaminen. Ydinkysymyksien lisäksi kirjoituksessa korostettiin oikeiston ja kapitalismin vastaisen kamppailun merkitystä ”oikeiston nousun torjumiseksi ja takaisinlyömiseksi”.⁹⁰

Vasemmistolainen järjestötoiminta levisi lähes kaikkiin korkeakouluihin vuosina 1970-1973. Vaasaan ja Helsingin Kauppakorkeakouluihin syntyivät sosialidemokraattien ja kommunistien yhteiset järjestöt, mutta aatteellisen eriytymisen kasvaessa, lähtivät kommunistit järjestöistä ja perustivat omat yhdistyksensä näihin korkeakouluihin. Kansandemokraattien yhteenlaskettu kannatus ylitti sosialidemokraattien kannatuksen ylioppilaskuntien vaaleissa vuonna 1972 ja heidän suosio kasvoi varsinkin suurissa yliopistoissa. Ylioppilaspolitiikassa nähtiin kuitenkin yleisdemokraattisen linjan mureneminen sosiaalidemokraattisten ja keskustan pystytyttyä luomaan toiminnalleen oman aatteellisen identiteetin 1970-luvun alun jälkeen. Kommunistien hegemonia jatkui, mutta linjan hajoaminen näkyi yhteistyön vaikeutumisena ja loppumisena kokonaan 1970-luvun lopussa. Opiskelijapolitiikassa vasemmistoryhmät olivat vahvasti edustettuina, mutta ne eivät pystyneet toimimaan kovinkaan tehokkaasti yhdessä ideologisten näkemyserojen aiheuttaessa ryhmien välille jatkuvasti kitkaa.⁹¹

⁹⁰ Ylioppilaslehti 1971, 27:8.

⁹¹ Bergholm 1983; 156-157, 161.

2.3 HYY:n siirtyminen oikeistovankkureista yleisdemokratiaan

Opiskelijaliikkeen puoluepolitisoituminen ilmiönä tarkoitti Suomessa muutakin kuin ääri vasemmistolaisten esiinmarssia. Vasemmistoradikalismien nousu Vanhan valtauksen jälkeen aiheutti osassa opiskelijoissa vahvan vastareaktion ja tästä kertoo esimerkiksi Tuhatkunnan menestys opiskelijavaaleissa ja kokoomusopiskelijoiden rikkurointi myöhemmin luentolakkojen yhteydessä.⁹² HYY:ssä radikaaleimmat opiskelijat löytyivät keskustan, liberaalien ja vasemmiston ryhmittymistä. Nämä olivat myös osakuntien ja monien opiskelijajärjestöjen radikalisoimisen takana.⁹³ Opiskelijaliike etsi radikaalia identiteettiään 1970-luvun vaihteessa ja sen toiminta kanavoitui nopeasti opiskelijapolitiikkaan. Puoluepolitisoituminen näkyi vahvasti HYY:n vaaleissa jo vuonna 1969, joissa poliittiset opiskelijajärjestöt tulivat ryminällä mukaan opiskelijapolitiikkaan. Opiskelijajärjestöjen toiminta alkoi näkymään HYY:ssä sisäisenä valtataisteluna ja esimerkiksi korkeakoulupoliittinen toimittaja Tapio Rajavuori irtisanottiin sosialidemokraattisten vastustajien syyttäessä häntä kepusympatioista. Perusteena tälle esitettiin Rajavuoren rooli Ylioppilaslehden toimittajana ja kirjoitukset opetusministeri Johannes Virolaisen puheista, joiden nähtiin olevan Ylioppilaskunnan linjan vastaisia.⁹⁴

Yleisdemokraattiseen rintamaan kuului ideologisesti ja poliittisesti erilaisia ryhmiä. Yhdistävä tekijä rintamalle oli kokoomus, jonka nähtiin pyrkivän oikeistolaisella politiikallaan rintaman hajottamiseen.⁹⁵ HYY:n vaaleissa vuosina 1970-1972 suurimmat vaalivoittajat olivat KansY eli kokoomuksen ja oikeistoryhmittymien vaaliliitto, OSY eli Opiskelijoiden sosialidemokraattinen yhdistys ja ASS-HOKA eli Akateemisen Sosialistiseurauksen ja Helsingin opiskelevien kansandemokraattien muodostama vaaliliitto.⁹⁶ Oikeisto ja yleisdemokraattinen rintama olivat kuitenkin poliittisesti kaukana toisistaan oikeiston vaaliessa akateemista traditiota ja yleisdemokraattien ajaessa murrosta. Vaaleissa mikään ryhmittymä ei saavuttanut enemmistöä, joten hallitukset vaihtuivat usein ja epäluottamuslauseiden avittamana HYY:ssä alettiin pelaamaan poliittista peliä.⁹⁷ Vuoden 1970 hallituksen muodostamiseen vaikuttivat niin Ylioppilaslehden vapautunut päätoimittajan virka, kuten

⁹² Sundbäck 1991, 62.

⁹³ Kolbe 1996, 389.

⁹⁴ Hokkanen 2021, 318; Kolbe 1996, 386.

⁹⁵ Kolbe 1996, 432.

⁹⁶ Liite 2. HYY:n hallitukset vuosina 1970-1972.

⁹⁷ Kolbe 1996, 394.

myös SYL:n vaalit. Vasemmisto hamusi Ylioppilaslehteä itselleen, kuten myös keskusta. Valtakamppailu johti lopulta osapuolten välirikoon. Hallituksen muodostivat lopulta kokoomus, sitoutumattomat ja keskusta vasemmiston jäädessä oppositioon liberaalien kanssa. Seppo Niemelä valittiin lehden päätoimittajaksi päätoimittajan valinnan siirtyessä hallitukselta edustajistolle.⁹⁸

Vuoden 1970 aikana HYY:ssä nähtiin peräti neljä eri hallitusta. Kolme ensimmäistä hallitusta (Nieminen, Tuominen I, Tuominen II) toimivat vahvan poliittisen turbulenssin keskellä. Ylioppilaslehden linja oli HYY:n osalta vielä toiveikas vuoden 1970 alussa, vaikka Niemelän 6.2.1970 pääkirjoituksessa viitattiinkin edellisvuoden hankaliin hallitusneuvotteluihin: ”Vaalitaistelun kiihkeät tunnelmat ja HYYtyypillisen yksilöjuonittelupolitiikan jatkumo teki marraskuussa mahdottomaksi rationaaliin hallituspolitiikkaan pääsemisen HYY:ssä”. ”Poliitistumisen tuottamasta häkeltymisestä ollaan nyt pääsemässä irti. Vuodenvaihteen keskeiset hallituksenmuodostamisessa käytetyt argumentit heinäsuovista voivoriin ja lannanhajuun ovat elettyä aikaa ja ylioppilaspolitiikan pesän tervehtyminen on ilmeistä.”⁹⁹ Niemisen hallitus kaatui kuitenkin jo keväällä keskustan marssiessa ulos hallituksesta. Ylioppilaslehden uutisen mukaan keskustan lähdölle hallituksesta oli sekä sisäisiä että ulkoisia syitä. 6.2.1970 numerossa julkaistun Rajavuoren laatiman uutisen mukaan keskustan eroamiseen vaikuttivat niin HYY:n hallituksen sisäiset ristiriidat Vanhan kulttuurikeskuksen johtokunnan nimeämisestä, keskustan turhautuminen kokoomuksen saamattomuuteen hallinnonuudistuspolitiikassa, kuten myös puolueiden väännöt SYL:n hallituksessa. Rajavuoren mukaan ”keskustan ero Niemisen oikeistohallituksesta oli tärkeä toimenpide syntyneen ylikiristyneen tilanteen laukaisemiseksi. Se oli ainoa tapa panna käyntiin neuvottelut laajapohjaisen hallituksen aikaan saamiseksi.”¹⁰⁰ Hallitus erosi lopulta itse pari kuukautta myöhemmin vasemmiston jättäessä epäluottamuslauseen, jonka mukaan ”hallitus on kykenemätön, taantumuksellinen ja opportunistinen.”¹⁰¹

HYY:n hallitusruletin seuraavat käännteet nähtiin toukokuussa, kun Ylioppilaskunnan edustajisto valitsi uuden hallituksen, joka sai taakseen vasemmisto- ja keskustaryhmät sekä

⁹⁸ Ylioppilaslehti 1970, 4:4; Liite 1. Ylioppilaslehden toimitukset 1970-1971: Niemelän valinnan taustat: Kortti 2013, 362-364.

⁹⁹ Ylioppilaslehti 1970, 4:3.

¹⁰⁰ Ylioppilaslehti 1970, 4:4.

¹⁰¹ Ylioppilaslehden uutinen HYY:n hallituksen eroamisesta. Ylioppilaslehti 1970, 14-15:9.

HYY:n virallista kulttuuripolitiikkaa toteuttava Vanhan kulttuurikeskus aloitti toimintansa vuonna 1969. Vanhan keskus jatkoi 1960-lukulaista kulttuuriradikalismia ja sen johtokunnan valinta aiheutti jatkuvasti poliittista kädenvääntöä. Kolbe 1996, 379-380.

osan sitoutumattomista. Vuoden toisen hallituksen puheenjohtajaksi valittiin sosialidemokraattien Antero Tuominen. Ylioppilaslehti oli jälleen toiveikas ja Niemelän pääkirjoituksessa 8.5.1970 nähtiin ”hallituksen kapasiteetin riittävän tarttumaan määrätietoisesti edessä oleviin merkittäviin hankkeisiin ja opiskelijapolitiikan ideointiin.”¹⁰² Tuominen luonnehti Ylioppilaslehden haastattelussa 15.1.1970 itseään punaiseksi teknokraatiksi ja näki, että HYY:ssä ”sosialistisiin päämääriin on pyrittävä mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.”¹⁰³ Ensi töikseen uusi hallitus julkaisi Ylioppilaslehdessä julkilausumat, joissa se vaati Suomen hallitukselta Saksan Demokraattisen Tasavallan ja Saksan Liittotasavallan tunnustamista. Lausumassa vaadittiin myös Yhdysvaltojen lopettavan sotatoimet Kaakkois-Aasiassa ja pidettiin ”erittäin vakavana Yhdysvaltojen sisällä ilmennyttä väkivallankäyttöä Indokiinan sodan vastustajia kohtaan”.¹⁰⁴ Julkilausumasta seurasi kuitenkin uusi halluskriisi HYY:n edustajiston antaessa hallitukselle epäluottamuslauseen 27.5.1970. Uusi hallitus muodostettiin pikaisesti 28.5 ja hallituskokoonpano pysyi samana, pois lukien varapuheenjohtajan pestiä, joka siirtyi sosialidemokraateilta sitoutumattomille.¹⁰⁵

Tuomisen II hallitus pysyi hämmästyttävästi kasassa aina HYY:n loppuvuoden 1970 vaaleihin asti, jotka ratkesivat vasemmiston voittoon. Kansandemokraattien ja sosialidemokraattien vaaliliittojen muodostama Vasemmisto ja keskustan vaalirengas ylsivät vaalivoittoon 23 paikalla, oikeiston vaalirenkaan, eli kokoomuksen vaaliliittojen jäädessä toiseksi suurimmaksi ryhmäksi 18 paikallaan. Puheenjohtajaksi valittiin sosialidemokraattien Kari Piimies.¹⁰⁶ Kannatusta kasvattanut vasemmisto korosti vaaliteemoissaan HYY:n roolia työläisten etua ajavana edistyksellisenä etujärjestönä kansanrintaman hengessä. Myös keskusta oli lähellä vasemmiston tavoitteita painottaessaan HYY:n etujärjestöllistä merkitystä yhteiskunnan vähäosaisten asianajajana. Oikeisto ei taas innostunut ay-puheista ja esimerkiksi kokoomuksen linja painottui tasapainoon tradition ja murroksen välissä ilman vallankumouksellista sanomaa.¹⁰⁷ Keväällä 1970 alkanut kansanrintamapolitiikka vakiintui HYY:n vaalien myötä. Kansanrintaman syntyyn vaikutti tilanne, jossa keskusta ja liberaalit työskentelivät mieluummin vasemmiston kuin oikeiston kanssa. Vaalit olivat historialliset,

¹⁰² Ylioppilaslehti 1970, 16:1.

¹⁰³ Ylioppilaslehti 1970, 17:4.

¹⁰⁴ Ylioppilaslehti 1970, 17:3.

¹⁰⁵ Ylioppilaslehti 1970, 19:3.

¹⁰⁶ Ylioppilaslehti 1970, 27:5.

¹⁰⁷ Kolbe 1996, 392.

sillä HYY:ssa vasemmisto voitti kokoomuksen ensimmäistä kertaa. Edustajistoon muodostui kaksi vahvaa osapuolta vasemmiston ja kokoomuksen rintamien myötä.¹⁰⁸

Ylioppilaslehdessä vaalitulokset kuitenkin aiheutti sisäistä kitkaa. Ylioppilaslehden pääkirjoituksessa 23.10.1970 pidettiin huomionarvoisena keskustan ennustettua heikompaan vaalimenestystä, vasemmiston yllättävän suurta äänimäärää ja vaalien myötä kansandemokraattien saavuttamaa määrällistä johtoasemaa vasemmistolaisessa opiskelijaliikkeessä. Kirjoituksen mukaan vasemmiston toimia leimasi kuitenkin ”osittainen hysteeristyminen” ja valitettavaa oli vasemmiston vaalilehden toimittaja, Juhani Ruotsalon (myös Tsaarin kuriiri) ”sortuminen valheellisiin, vihjaileviin ja älyttömiin henkilökohtaisuuksiin” keskustalaisia Ylioppilaslehden päätoimittaja Niemelää ja toimittaja Rajavuorta vastaan. Provokatiivisen toiminnan nähtiin aiheuttavan hankaluuksia vasemmiston ja keskustan mahdolliselle hallitusyhteistyölle: ”(Keskustan) hallitushaluttomuuteen vaikuttaa suurelta osin myös vasemmiston toiminta, kun se ensin antoi tietävästi sosialidemokraattien vaatimuksesta, tukensa keskustan sisäiselle hajoitusryhmälle ja vaalitaistelussa löi alhaisin aseinen keskustaa kuin vierasta sikaa.”¹⁰⁹ Tsaarin kuriiri näki Sosialistisen opiskelijaliikkeen vaalivoiton luonnollisesti positiivisena käänteenä ja odotti opiskelijoiden saavan vaalivoiton myötä jalansijaa myös SKP:n sisällä. ”SKP:n tulisi muodostaa selkeä kanta siihen, mitä opiskelijoilta odotetaan ja edellytetään. Muuten pääsevät puolueen oikeistorevisionistien suosimat ilkeät vihjailut opiskelijoiden pikkuporvarillisesta alkuperästä ja ailahtelevaisuudesta aiheuttamaan ties minkälaista hallaa”. Tsaarin kuriirin mukaan SKP:n enemmistöjohto haki omalle poliittiselle linjalleen tukea ensisijaisesti SKDL:n ei-kommunistiselta opiskelijasiiveltä.¹¹⁰ Tsaarin kuriirin mukaan vasemmistolle suotuisassa vaalituloksessa oli ollut kyse opiskelijoiden luokka-aseman ja tieteellis-teknisen vallankumouksen tuomista muutoksista ihmisen asemaan ”tuotannossa”. Tsaarin kuriiri rinnasti opiskelijoiden ja työväenluokan tilanteen ja näki opiskelijan ”riistetty työläinen”.¹¹¹

Seuraava vuosi oli HYY:n osalta edellistä vuotta seesteisempi ja kansanrintamahallitus pysyi toimintakykyisenä. Vuoden 1971 vaalien kynnyksellä Ylioppilaslehden pääkirjoituksessa

¹⁰⁸ Kolbe 1996, 398.

¹⁰⁹ Ylioppilaslehti 1970, 27:3.

¹¹⁰ Ylioppilaslehti 1970, 28:3.

¹¹¹ Ylioppilaslehti 1970, 32:3. Vallankumouksesta esimerkiksi Setälä, joka näki sosialistisen vallankumouksen koulutuskeskymyksenä ja ratkaisuna tämän saavuttamisen sosialistisen tietoisuuden lisäämisen ja porvariston uudelleen kasvatuksen kautta. Setälä 1970, 110.

14.10.1971 toivottiin poliittisten opiskelijajärjestöjen toimivan vastuullisesti vaalilupauksissaan. Kirjoituksen mukaan ”järjestöt toimivat minkä toimivat vuoden aikana ja vaalien alla nikkarit pannaan keksimään mitä synkempiä uhkauksia ja lupauksia kansalle harkittavaksi”.¹¹² Vaaleissa sosialidemokraatit pysyivät omassa vaaliliitossaan, enemmistökommunistit ja kansandemokraatit muodostivat oman vaaliliiton (HOKA-SKDL) ja vähemmistöläiset omansa (SOL/ASS). Hallinnonuudistuslakkolaisten ydinryhmä Juhani Ruotsalon, Marja Järvelä Mellaisin ja Kari Toikan johdolla olivat mukana ASS:n vaaliliitossa ja tulivat myös valituksi edustajistoon.¹¹³ Kokoomuksen vaaliliitot saivat jälleen suurimman äänisaaliin 20 edustajiston paikalla kansandemokraattien saavuttaessa kuitenkin yhdessä enemmistön HYY:n puheenjohtajan paikan mennessä Tapio Rajavuorelle.¹¹⁴ 1970-luvun alun vuosina HYY:n toimintaa leimasi puoluepolitisoitumisen myötä sisäiset ristiriidat, eikä mikään puolue noussut ylioppilaskunnassa johtavaan asemaan.¹¹⁵ Hallitusyhteistyö osoittautui hankalaksi opposition epäluottamuslauseiden myötä ja puolueansiot mursivat yhteisöllisyyden ylioppilaskunnan virkanimitysten siirtyessä edustajiston ulkopuolelle. Ylioppilaslehden ja sen julkaisijan HYY:n yhteisöllisyysperinteeseen oli kuulunut esitellä tasapuolisesti ylioppilaskunnan aatesuuntauksia, mutta tämä ei päätoimittaja Niemelän valinnan jälkeen lehdessä enää toteutunut, vaan keskustan ja vasemmiston asioihin paneutuvat poliittiset kirjoitukset nousivat esille kokoomuksen jäädessä sivuun.¹¹⁶ Puoluepolitisoitumisesta huolimatta, mikään yksittäinen puolue ei päässyt HYY:ssä johtavaan asemaan, vaikka kokoomus kansanrintaman yhteistyöllä onnistuttiinkin kampeamaan pois HYY:n johtopaikoilta. Taistolaisten läsnäolosta huolimatta, oli Ylioppilaslehti koko 1970-luvun keskustapuolueen hallussa. Keskustan vaikutusvallasta HYY:ssä kertoo se, että vuosikymmenen kaikki päätoimittajat yhtä lukuun ottamatta valittiin keskustan mandaatilla.¹¹⁷ Vaikka opiskelijapolitiikassa merkittävimmät kiistakumppanit olivat taistolaiset ja porvaririntama, oli keskustaryhmillä lukumääräänsä suurempi poliittinen merkitys.¹¹⁸

¹¹² Ylioppilaslehti 1971, 26:3.

¹¹³ Kolbe 1996, 413-414.

¹¹⁴ Liite 2. HYY:n hallitukset vuosina 1970-1972; Ylioppilaslehti 1971, 27:1.

¹¹⁵ Kolbe 1996, 13.

¹¹⁶ Kolbe 1996, 391.

¹¹⁷ Kortti 365, 15.

¹¹⁸ Kolbe 1996, 13.

2.4 Kansanrintaman ote vahvistuu SYL:n hallituksessa

SYL:sta tuli 1970-luvun alussa painostusjärjestö. SYL:ssa katsottiin, että sen tuli radikalisoitua, mikäli se haluaa pysyä varteenotettavana opiskelijajärjestönä. SYL muutti aiemmin kielteisen suhtautumisensa poliittisiin opiskelijajärjestöihin ja otti tehtäväkseen opiskelijaliikkeen yhteisten asioiden ajamisen. Liiton pääsihteeri Seppo Naumanen rinnasti SAK:n ja SYL:n intressit Ylioppilaslehden haastattelussa 29.4.1971. Naumanen näki opiskelijat vähävaraisena väestöryhmänä ”muiden väestöryhmien joukossa”. Naumanen huolena oli se, etteivät opiskelijat valmistuessaan enää päädy automaattisesti johtotehtäviin ja rinnasti tätä kautta opiskelijat ”työpanoksensa myyviin” työntekijöihin. Naumanen ei kuitenkaan nähnyt ajankohtaisena SYL:n liittymistä SAK:hon, mutta koki SYL:n ja SAK:n yhteiskuntapoliittiset tavoitteet yhteisiksi: ”tulevaisuuden yhteistyö on juuri opiskelijoiden tietojen ja taitojen yhdistämistä ay-liikkeen joukkovoimaan”. Naumanen näki käytännön yhteistyön mahdollisuuksina pureutumisen tutkimus- ja koulutuspolitiikan haasteisiin, opiskelijoiden sosiaalisiin ongelmiin ja koulutuksen demokratisointiin.¹¹⁹

SYL:n yhteistyö opiskelijajärjestöjen kanssa johti lopulta poliittisten opiskelijajärjestöjen tunkeutumiseen liittoon vuoden 1969 lopussa.¹²⁰ 1970-luvulla puoluepolitiikan merkitys korostui entisestään SYL:n toiminnassa, vasemmiston ja keskustan saadessa liitossa merkittävimmät hallituspaikat. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että pääsihteerin paikka oli vasemmiston, tai demareiden hallussa. Korkeakoulupolitiikasta vastasivat taistolaiset ja kansainvälisistä asioista keskiryhmät. Sosiaalipoliittisen sihteerin pesti vaihteli eri puolueilla ja Tuhatkunnalle jätettiin järjestösihteerin tehtävät.¹²¹ Liiton riveissä toimittiin kansanrintaman hengessä ja kokoomuksen vaikutusvaltaa yritettiin heikentää kaikin keinoin. SYL:n toiminnalle oli kuitenkin ominaista liiton sisäiset valtataistelut, jotka vaikeuttivat liiton hallitustoimintaa. Poliittisten järjestöjen esiinmarssi SYL:n toiminnassa oli nähty jo vuoden 1969 liittokokouksessa, minkä johdosta SYL alkoi toimia järjestöjen kautta. Poliittiset järjestöt pääsivät näin määrittämään SYL:n tavoitteita ja tämä näkyi esimerkiksi tärkeässä hallinnonuudistuskamppailussa.¹²²

¹¹⁹ Ylioppilaslehti 1971, 15:3.

¹²⁰ Sundbäck 1991, 216.

¹²¹ Silventoinen 2001, 53.

¹²² Kolbe 1996, 372.

SYL:n puoluepolitisoituminen synnytti turbulenssia ja liiton toimintaa leimasi opiskelijajärjestöjen välinen jatkuva valtakamppailu. Oikeisto pystyi aluksi pitämään puolensa ja vastustamaan opiskelijaliikkeen vasemmistolaista kehitystä saavuttaessaan keskeisen aseman SYL:n ensimmäisessä poliittisessa hallituksessa vuonna 1969.¹²³ Vasemmiston arvostus kuitenkin nousi opiskelijoiden keskuudessa Kannunvalajien masinoiman vuoden 1970 luentolakon myötä, mitä myös SYL ”tuki varauksettomasti”.¹²⁴ Vasemmiston suosion nousuun vaikutti myös Teiniliiton kasvattien tulo yliopistoihin vuonna 1970. 1970-luvun alussa myös SOL ja SONK puoluepolitisoituivat ja kokivat siirtymän ”löyhistä yhteenliittymistä tiukoiksi keskusjohtoaisiksi poliittisiksi järjestöiksi.”¹²⁵

Ylioppilaslehden 23.1.1970 etusivun kirjoituksessa ennustettiin SYL:n hallituspohjan kansainvaltaistuvan. Oikeiston asema SYL:ssä oli heikentynyt nopeasti ja samalla keskusta sekä vasemmisto olivat lähentyneet toisiaan. SYL:n hallitus kaatuikin jo samana vuonna sisäisten ristiriitojen myötä ja liiton ylimääräisessä liittokokouksessa poliittisista ryhmittymistä Tuhatkunta oli ainoa hallitusta tukeva opiskelijajärjestö.¹²⁶ Ylioppilaslehden saman numeron pääkirjoituksessa otettiin kantaa SYL:n kahnauksiin ja pääsyyllisenä hallituksen hajoamiseen nähtiin oikeistoryhmittymät. ”Tässä vaiheessa liittokokouksessa käyttää huomattavaa valtaa siis epäpoliittinen ryhmittymä, joka on asenteellisesti konservatiivisuuteen käpertyvä, kaikkia uudistuksia vastustava ja toiminnaltaan epäjohdonmukaista.” Eheän hallituspohjan muodostaminen nähtiin olevan vasemmiston, liberaalien ja ”selvän linjavalinnan tehneen keskustan käsissä”.¹²⁷

Lopulta keskusta-vasemmisto yhteistyökoalitio syrjäytti Tuhatkunnan SYL:n johdosta. Ylioppilaslehti uutisoi aiheesta lyhyesti 27.2.1970 uutisessa, jonka mukaan SYL:n tilanne oli ”kestämätön”. Ylioppilaslehdessä Tuhatkunnan syrjäyttäminen nähtiin perusteltuna ja syinä tähän nähtiin ”Kokoomuksen kyvytön ja innoton toiminta hallinnonuudistuksen ja opiskelijoiden lakkoliikkeen suhteen.”¹²⁸ Kolmannen miehen kanta SYL:n toimintaan oli selvä: liitto nähtiin heikkona ja hajanaisena vasemmiston jättäytyessä pois SYL:n vuoden 1970 hallituksesta poliittisten erimielisyyksien vuoksi. Tuhatkunta oli nyt ainoa liitolle

¹²³ Sundbäck 1991, 63; Liite 3. SYL:n hallituksen jäsenet ja sihteerit vuosina 1970–1972.

¹²⁴ Harmo 1971, 178.

¹²⁵ Sundbäck 1991, 73.

¹²⁶ Ylioppilaslehti 1970, 2:1. Huomionarvoista on se, että Ylioppilaslehti viittasi opiskelijajärjestöjen olevan osa *poliittisia ryhmittymiä*. Näin ollen lehdessä ymmärrettiin puoluepoliittisuuden merkitys ja todellisuus.

¹²⁷ Ylioppilaslehti 1970, 2:3.

¹²⁸ Ylioppilaslehti 1970, 7:4.

tukensa antanut poliittinen opiskelijajärjestö. Kirjoituksessa oltiin huolissaan SYL:n tilasta ja vaadittiinkin, että ”SYL:n merkitys opiskelijajärjestönä olisi välttämättä palautettava, eikä se onnistu yksipuolisen oikeistolaisella politiikalla”. SYL:n vaikutusvalta oli Kolmannen miehen mukaan korostunut 1970-luvun vaihteessa, sillä ”erillisten ylioppilaskuntien suuruudenaika on ohi”.¹²⁹ Kolmannen miehen mukaan SYL:n toimintakyky oli tärkeää, jotta vaikutusvaltainen liitto pystyisi vaikuttamaan opiskelijaliikkeen asioihin.

SYL:n seuraava hallituspohja vuodelle 1971 muodostettiin liittokokouksessa loppuvuodesta 1970 vasemmiston ja keskustan rintaman saadessa haltuunsa SYL:n puheenjohtajan ja hallituksen kolme paikkaa.¹³⁰ Vaalien voittajiksi äänestettiin selvällä erolla keskusta ja vasemmisto. SYL:n hallitukseen syntyi yleisdemokraattinen rintama ja lopulta oikeistokin kelpuutettiin mukaan. Hallitus muodostettiin lopulta SONK:n, SOL:n, LROL:n ja Tuhatkunnan muodostamana.¹³¹ Tuhatkunta jätettiin kuitenkin ulos kansanrintaman sisäisistä neuvotteluista, joissa sovittiin SYL:ssä noudatettavista ohjelmallisista asiakirjoista ja henkilöjärjestelyistä. Neuvottelujen lopputuloksena keskiryhmät ja vasemmisto sopivat Karkun sopimukseksi nimetyssä neuvotteluissa seuraavina vuosina vapautuvista sihteeripaikoista ja liiton toimintaa määräävistä ohjelmallisista sopimuksista.¹³² Rajavuori näki Ylioppilaslehden 27.11.1970 etusivun kirjoituksessa tilanteen sopuisasti tyydyttäneen kaikkia osapuolia ja näki SYL:n tilanteen olevan yhteishallituksen myötä ”normalisoitu”.¹³³ Tsaarin kuriiri oli mielissään vaalituloksesta ja näki yleisdemokraattisen linjan olevan Tuhatkunnan mukana olosta huolimatta ennen kaikkea ”oikeistoa vastaan” ja näki keskustaryhmien ja tuhatkuntalaisten edellisen hallituksen yhteistyön päättymisen johtavan ”hyvään alkuun edistyksellisen opiskelijapolitiikan tiellä”.¹³⁴

SYL:n vuoden 1972 hallitus valittiin syksyn 1971 liittokokouksessa. Ylioppilaslehden vuoden 1971 viimeisen numeron etusivun kirjoituksessa 2.12.1971 perattiin auki kokouksen vahvasti poliittinen toimintasuunnitelma, jonka mukaan SYL keskittyi jatkossa korkeakoulupoliittiseen, sosiaalipoliittiseen ja ulkoasiaintoimintaan. Samalla myös kulttuuripoliittisen sihteerin virka lopetettiin. Kirjoituksen mukaan pestin lopettaminen oli

¹²⁹ Ylioppilaslehti 1970, 6:3.

¹³⁰ Ylioppilaslehti 1970, 32:3.

¹³¹ Liite 3. SYL:n hallituksen jäsenet ja sihteerit vuosina 1970-1972.

¹³² SYL:n syksyllä 1972 laaditussa Karkun sopimusta täydentävässä Kiljavan sopimuksessa kansanrintamapuolueet eväsivät kokoomuksen pääsyn liiton sihteeripaikoille. Sundbäck 1991, 71.

¹³³ Ylioppilaslehti 1970, 32:3.

¹³⁴ Ylioppilaslehti 1970, 32:3.

perustelua, sillä SYL:n toiminnan nähtiin painottuvan entistä enemmän yhteiskunnallisiin kysymyksiin.¹³⁵ Keskustalainen Seppo Härkönen jatkoi liiton puheenjohtajana ja hallituksen pohja säilyi entisenä kansanrintaman muodostaessa enemmistön yhden paikan erolla Tuhatkuntaan.¹³⁶ Ylioppilaslehden 11.11.1971 pääkirjoituksessa ylioppilaspolitiikan nähtiin toiveikkaasti ohittaneen aiemmille vuosille ominaisen ”tunteenomaisen hulinavaiheen”. Kirjoituksessa nähtiin SYL:n toiminnan kehittyneen puoluepolitisoitumisen myötä: ”poliitistuminen on edennyt määrätietoiseksi ja järkeväksi toiminnaksi”.¹³⁷ Poliittisten opiskelijajärjestöjen keskinäiset ristiriidat ja niiden heijastuminen SYL:n toimintaan alkoivat kuitenkin näkyä 1970-luvun alun jälkeen ja SOL:n suosion kasvaessa opiskelijapolitiikassa ajaututtiin kaksijakoiseen tilanteeseen, jossa SOL oli käytännössä napit vastakkain kaikkien muiden osapuolien kanssa. Yleisdemokraattisen vaiheen jälkeen konsensus seuraavina vuosina oli mahdottomuus äärivasemmiston hyökätessä muita poliittisia ryhmiä vastaan.¹³⁸

Yksi selittävä tekijä SOL:n vahvalle asemalle ylioppilaspolitiikassa oli ”ideologinen tai jopa tiedollinen yliote”. SOL:lta löytyi valmiit vastaukset opiskelijoita kiinnostaviin kysymyksiin, oli kyse sitten hallinnonuudistuksesta, tai Vietnamin sodasta.¹³⁹ Mielipiteet saatiin myös nopeasti esille niin vasemmistolaisen opiskelijalehti Soihdun, kuin Ylioppilaslehdessä Tsaarin kuriirin kolumnin kautta. Ylioppilaslehdessä SOL:n vaikutusvallan kasvu näkyi Tsaarin kuriirin kirjoituksissa, jotka alkoivat hävityn hallinnonuudistuskamppailun ja vuoden 1970 eduskuntavaalien jälkeen seuraavana vuonna painottua marxilais-leniniläisteoriaan ja työväen luokkataisteluun. Samalla Tsaarin kuriirin kirjoitukset opiskelijaliikkeen asioista, kuten esimerkiksi HYY:n ja SYL:n hallitusväännöistä ja valtakunnan politiikasta käytännössä lakkasivat.¹⁴⁰

Hallinnonuudistuskamppailun jälkeen SOL:n jäsenmäärä kaksinkertaistui vuoden 1971 aikana ja jäseniä oli vuoden loppuun mennessä vajaa 3000. Seuraavina vuosina jäsenmäärä vakiintui jo 6000:n paikkeille. Vasemmiston suosion kasvuun vaikutti hallinnonuudistuskamppailun päättyminen torppaamiseen vuoden 1970 eduskuntavaalien kynnyksellä, mikä nähtiin seuraukseksi SYL:n oikeistovoittoisesta linjasta.¹⁴¹ Vasemmiston

¹³⁵ Ylioppilaslehti 1971: 33:1.

¹³⁶ Liite 3. SYL:n hallituksen jäsenet ja sihteeri vuosina 1970-1972.

¹³⁷ Ylioppilaslehti 1971, 30:1.

¹³⁸ Sundbäck 1991, 74-75.

¹³⁹ Mäki-Kulmala 2004, 37.

¹⁴⁰ Esimerkiksi Ylioppilaslehti 1970; 11:3 & 14-15:3, 1971, 11:3; Mäki-Kulmala 2004, 37.

¹⁴¹ Sundbäck 1991, 73 mukaan Tirkkonen 1987, 69.

nousun taustalla vaikutti myös SOL:n ja SONK:n harjoittama politiikka, jonka päämääränä oli järjestöjen aseman vahvistaminen SYL:n riveissä. Huomionarvoista on myös keskustan opiskelijaliiton, eli KOL:n suopea suhtautuminen vasemmistoon. Keskustan näkökulmasta SOL ja SONK näyttäytyivät vielä vuosikymmenen alussa uusvasemmistolaisina järjestöinä. Marxilainen ideologia vahvistui SONK:n ja SOL:n piirissä vuosien 1970-1971 jälkeen, minkä myötä keskustan suhde vasemmistoon muuttui ja poliittisten opiskelijajärjestöjen yhteistyö alkoi kariutumaan sisäisten ristiriitojen myötä. Opiskelijapolitiikassa alkoi näkymään kaksijako SOL vastaan muut.¹⁴²

3 Hallinnonuudistuskamppailu

3.1 Hallinnonuudistusta jarrutetaan eduskunnassa

Suomen yliopistolaitokselle oli ollut aina 1960-luvulle asti ominaista omaehtoinen kehitys, jolle oli keskeistä niin yliopiston autonomia kuin opettajakunnan itsenäisyys. Professorikunta muodosti yliopistoissa vaikutusvaltaisen yhteisön, jonka asiantuntemusta valtiovalta kuunteli. Professoreiden vaikutusvalta korostui erityisesti Helsingin yliopistossa, jolla oli johtava asema valtakunnan tiede-elämässä. Suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutos, taloudellinen kasvu ja hyvinvointivaltion synty vaikuttivat osaltaan keskusteluun korkeakoulujen muutoksen tarpeellisuudesta.¹⁴³ Opiskelijaliikkeen hallinnonuudistusvaatimusten taustalla kyti opiskelijoiden haaveet korkeakoulujen sisäisen rakenteen, lähinnä hallinnon ja tutkintojen uudistamisesta. Enemmistö opiskelijoista vaati professoreiden vaikutusvallan kaventamista ja opiskelijoiden sekä opettajakunnan vallan kasvattamista korkeakoulujen päätöksenteossa mies ja ääni -periaatteen mukaisesti. SYL:n ajama mies ja ääni -periaatepäätös oli rohkea ja se tarkoitti nimensä mukaisesti sitä, että SYL tavoitteli opiskelijoille yhtäläistä päätäntövaltaa yliopiston hallintoon professorikunnan kanssa. SYL:n kunnianhimoinen esitys selittynee osittain sillä, että se halusi säilyttää kannatuksensa ”radikalisoituvassa opiskelijamaailmassa” ja näin ollen esitti vaatimuksensa mahdollisimman rohkeasti.¹⁴⁴ Ylioppilaslehden pääkirjoituksessa 16.1.1970 asetuttiin tukemaan SYL:a ja

¹⁴² Sundbäck 1991, 74.

¹⁴³ Kallioinen 1999, 13.

¹⁴⁴ Salo & Lackman 1998, 122; Lamberg 2004, 313.

nähtiin että sillä on vastuu käytännön toiminnasta ylioppilaspolitiikassa ja yhteiskunnan sekä sen eri osa-alueiden muuttamisessa demokraattisiksi ja tasa-arvoisiksi.¹⁴⁵

Hallinnonuudistuskamppailun taustalla vaikutti myös ylioppilasjärjestöjen ja yliopiston johdon sekä professorikunnan välinen eripura. Yliopistoyhteisöllisyys oli murentunut vuosina 1969-1971 opetusministeriön liittoutuessa ylioppilasjärjestöjen kanssa. Yliopistolaitos oli kasvanut, joten korkeamman koulutuksen päämäärien arviointi oli tarpeellista ja perusteltua. Suuria muutoksia läpikäyvässä yhteiskunnassa perinteinen professorijohtoinen asema yliopistoissa ei voinut olla enää kiistaton. Opiskelijat löysivät hallinnonuudistuskamppailuun tukea myös korkeakoulujen sisältä erityisesti nuoremmista opettajista, assistenteista ja tutkijoista, jotka eivät olleet vielä ehtineet vakauttaa ammatillista asemaansa.¹⁴⁶

Hallinnonuudistuksen voidaan nähdä kulminoituneen myös sukupolvien väliseen kamppailuun, sillä Vanhan valtaus oli nostanut esille kaksi keskeistä ongelmaa, jotka olivat opiskelijoiden sosiaalinen asema ja professoreiden yksinvalta. Opiskelijaliike yhtenäistyi ja sen identiteetti vahvistui hallinnonuudistuksen ajamisen myötä.¹⁴⁷

Opiskelijoiden parissa tunteita herättänyt uudistuskeskustelu oli saanut tuulta purjeisiin jo heinäkuussa 1968, kun Valtioneuvosto asetti opetusministeriön virkamies Jaakko Nummisen mukaan nimetyn komitean laatimaan suunnitelmaa korkeakoulujen sisäisen hallinnon kehittämisestä. Valtakunnallinen korkeakoulujen hallinnonuudistus käynnistyi samana vuonna 1968 opetusministeri Johannes Virolaisen alkaessa kiirehtiä asiaa korkeakoulujen ja yliopistojen puolesta. Uudistamisen taustalla oli SYL:n ehdotus yksi mies – yksi ääni – periaatteesta. SYL:ssa hallinnonuudistusta perusteltiin demokratisoitumiskehityksen kautta ja sen mukaan demokratian ulottuminen korkeakoulujen sisäiseen hallintoon nähtiin välttämättömänä. SYL:ssa ainoana ratkaisuna nähtiin opettajien sekä opiskelijoiden nostaminen professoreiden rinnalle korkeakoulujen päätöksentekoihin.¹⁴⁸ Yliopistojen professorikunta asettui kuitenkin voimakkaasti vastustamaan kiintiötöntä hallintomallia, joka olisi toteutuessaan antanut samanlaiset vaikutusmahdollisuudet niin opiskelijoille, työntekijöille, virkamiehille, alemmalle opettajakunnalle kuin professoreillekin.¹⁴⁹ Esimerkiksi Oulun yliopistossa uudistuspyrkimysten vastustusta perusteltiin siten, että

¹⁴⁵ Ylioppilaslehti 1970, 1:3.

¹⁴⁶ Kolbe 1996, 10; Lamberg 2004, 311; von Bonsdorff 1986, 13.

¹⁴⁷ Kallioinen 1999, 17.

¹⁴⁸ Kaarninen 2000, 109; Bergholm 1983, 144; Ketonen 2001, 217.

¹⁴⁹ Bergholm: 1983, 144.

päätöksenteon siirtäminen pois opettajilta ja virkamiehiltä saattaisi johtaa tilanteeseen, jossa yliopiston asioista päättäisi ”vielä vähäisen asiantuntemuksen omaava suuri enemmistö”. Professorikunnassa oli myös jyrkempiä näkemyksiä. Eräs professoreista rinnasti henkilökunnan ja opiskelijoiden tasavertaisuuden hallinnossa tilanteeseen, jossa ”vangit päästettäisiin vapaaksi”.¹⁵⁰ Professorikunta järjestäytyi vuonna 1969 perustetun Professoriliiton myötä. Liiton perustamisen taustalla olivat hallinnolliset asiat, kuten tutkimukseen ja opetukseen liittyvät seikat, mutta myös havahtuminen siihen, että opiskelijat olivat tosissaan mies ja ääni -vaatimustensa kanssa.¹⁵¹

Ylioppilaslehden etusivun kirjoituksessa 30.1.1970 oltiin huolissaan SDP:n toimien johtavan hallinnonuudistuksen kaatumiseen. Hallinnonuudistuksen tuli ensin läpäistä valiokunnat ja vasta sen jälkeen puitelaki tulisi eduskunnan täysistunnon käsiteltäväksi. Kirjoituksen mukaan SDP oli suhtautunut kielteisesti SYL:n asiantuntijaryhmän esitykseen eduskunnan sivistysvaliokunnassa. Hallinnonuudistus oli esillä myös perustuslakivaliokunnassa, jota edustivat esimerkiksi uudistusta vastustavat kansanedustajat, kokoomuslainen Juuso Häikiö ja sosialidemokraattien Lauri A. Puntila. Kirjoituksessa julkaistiin myös SYL:n huoli hallinnonuudistuksen mahdolliseen jarrutukseen valiokunnissa. SYL:n mukaan ”korkeakoulu-uudistusta vastustavat kansanedustajat pyrkivät samalla vastustamaan yhteiskunnan kehittämistä ja nykyisten valtarakenteiden muuttamista ihmiskeskeisemmiksi ja demokraattisemmiksi.”¹⁵² Huomionarvoista on se, että Puntila oli ollut hallinnonuudistamisen kannalla jo Nummisen mallin aikoihin, mutta päätenyt vastustamaan Lex Virolaista sen mies ja ääni -periaatteen sekä hallituksen ja Virolaisen kiirehtimisen takia. Ylioppilaslehdessä ei mainittu sanallakaan sitä seikkaa, että Puntila tosi asiassa kannatti puitelain sijaan kokeilulakia, jolla olisi saatu ensin käytännön kokemuksia mies ja ääni -mallista. Lehdessä Puntilan toiminta rinnastettiin yksioikoisesti jarrutukseksi. Puntila ei myöskään nähnyt professorien järjestäytymistä järkevänä ja koki voimatoimien kuuluvan akateemisen vapauden kanssa ”eri maailmoihin”.¹⁵³

Ylioppilaslehden etusivun kirjoituksessa 13.2.1970 kirjoitettiin vielä astetta toiveikkaammin puitelain ehtimisestä eduskunnan käsittelyyn ennen kevään eduskuntavaaleja. Kirjoituksen

¹⁵⁰ Salo & Lackman, 124; Kts. myös Liite 4. Kuvia Ylioppilaslehdessä 1970-1971, kuva 1.

¹⁵¹ Kallioinen 1999, 22-27.

¹⁵² Ylioppilaslehti 1970, 3:1.

¹⁵³ Tarkka 2004, 324-328

mukaan eduskunta päätti keskustapuolueen, SKDL:n ja TPSL:n äänien myötä lopettaa asiantuntijalausuntojen kuulemisen ja aloittaa lausuntonsa kirjoittamisen hallinnonuudistuksen puitelaista. Äänestys asiantuntijalausuntojen kuulemisen päättämisestä oli puitelain osalta kriittinen, sillä mikäli sosialidemokraattien ja oikeiston kuulemisen lopettamisen vastustaminen olisi mennyt läpi, olisi uudistuksen hautaaminen siirtynyt tulevaisuuteen. Kirjoituksessa korostettiin SDP:n vastuuta puitelain tulevassa käsittelyssä ja painostettiin puoluetta tekemään asian suhteen päätös, sillä: ”tällaiseen menettelyyn ei ole enää varaa. On jäljellä vain kaksi viikkoa. Uudistuksen kaatamisella SDP ei voita mitään – päinvastoin”.¹⁵⁴

Helsingissä opiskelijoiden hampaisiin joutui hallinnonuudistusta näkyvimmin vastustanut Helsingin yliopiston professori ja SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja Puntila, joka puolueensa virallisesta kannasta poiketen vastusti puitelakia sellaisenaan ja vaati sen sijaan kiireetöntä kokeilua lain kanssa.¹⁵⁵ Ylioppilaslehden mukaan opiskelijat suhtautuivat kiivaasti Puntilan kyseenalaistaviksi koettuihin toimiin. Ylioppilaslehden 20.2.1970 uutisen mukaan ylioppilaat osoittivat mieltä Vanhalla ylioppilastalolla SYL:n organisoimana valtakunnallisena hallinnonuudistuspäivänä 18.2.1970 ASY:n (Akateeminen Sos.dem. Yhdistys ry.) vaatiessa Puntilan erottamista puolueestaan. Hallinnonuudistuksen käsittelyn eduskunnassa katsottiin riippuvan Puntilan ja kokoomuksen kansanedustaja Pentti Sillantauksen toimista eduskunnan valiokunnissa. Mielenosoituksessa puhunut opetusministeri Johannes Virolainen asettui opiskelijoiden puolelle ja lupasi kantaa vastuun hallinnonuudistuksesta, kunhan ”kokoomuksen Sillantaus – ja Puntila vain päästävät asian eduskunnan hyväksyttäväksi”. Uutisen mukaan mielenosoitus jatkui marssilla eduskuntatalon eteen yhteishuutojen säestyksellä: ”Puntila pihalle, professorit kalkkiaivot!”¹⁵⁶ Ylioppilaslehti julkaisi myös SYL:n kannanoton hallinnonuudistuksen tilanteesta. SYL:n näkökulmasta kaikenlaiset jarrutustoimet olivat perustuslaillisesti kyseenalaisia, sillä perustuslain tehtävinä nähtiin kansalaisten osallistumismahdollisuuksien turvaaminen ja demokratian laajentaminen. Puntila ja opiskelijat kohtasivat lopulta 20.2.1970 luennolla Porthaniassa Puntilan vastustaessa opiskelijoiden vaatimuksia järjestää äänestys luennon lopettamisesta. Lopuksi Puntila piti opiskelijoiden pyynnöstä hallinnonuudistuksesta puheen, jossa hän perusteli

¹⁵⁴ Ylioppilaslehti 1970, 5:1.

¹⁵⁵ Kallioinen 1999, 29.

¹⁵⁶ Ylioppilaslehti 1970, 6:6-7.

oman kantansa asiaan. Puntila oli hallinnonuudistuksen puolella, mutta vastusti puitelakiasen kiireellisyyden sekä mies ja ääni -periaatteen takia.¹⁵⁷

Ylioppilaslehdessä oltiin harmissaan uudistuksen jarrutuksesta ja pettymystä purettiin niin kokoomukseen kuin sosialidemokraatteihin. Hallinnonuudistuskamppailun kiristyessä turhautuneisuutta kohdistettiin erityisesti Puntilaan, jota luonnehdittiin SOL:n kopo-sihteeri Mikko Pyhälän mielipidekirjoituksessa ”socialistiemme suurimmaksi huiputtajaksi itsenäisyytemme historiassa”. Pyhälä ei ymmärtänyt sosialidemokraattien takinkääntöä hallinnonuudistusasiassa ja pohti ”onko Puntila ja hänen johtamansa professoriliiton juoksupoikien falangi osoittautunut vahvemaksi kuin maamme suurimman työväenpuolueen periaatteet?”.¹⁵⁸

Ylioppilaslehden pääkirjoituksessa 20.2.1970 ”Suuroikeisto on syntynyt” hallinnonuudistuskamppailu liitettiin demokratiakeskusteluun. Kirjoituksen mukaan demokratian laajentamiskeskustelu oli puoluetasolla jakaantunut edistyksellisiin ja konservatiivisiin ryhmiin. Keskustan, SKDL:n, TPSL:n sekä SMP:n nähtiin edustavan edistyksellisiä, kun taas konservatiiveina nähtiin Kansallinen kokoomus, SDP, liberaalinen - ja ruotsalainen kansanpuolue. Jos 1960-luvulla sosialidemokraatit oli rinnastettu kulttuuriradikaaleihin, nyt SDP nähtiin erityisen konservatiivisena, sillä sen katsottiin jarruttavan hallinnonuudistusta: ”SDP on paljastunut raa’an voimapolitiikan puolueeksi, jossa periaatteet ja yhteiskuntapoliittiset tavoitteet merkitsevät vain sumua kansan silmiin”. Pääkirjoituksen mukaan SDP:n epäröinti hallinnonuudistuskeskustelussa nähtiin ”uutena suuroikeiston syntymisenä”. Saman numeron etusivun kirjoituksessa ”SDP murskaa uudistuksen” ennakoitiin hallinnonuudistuksen kaatumista ja huomionarvoista oli se, että myös Suomen sosialidemokraattinen nuorisoliitto, SSN oli nyt asettunut uudistuksen vastustajaksi tukien Puntilaa.¹⁵⁹ Kaksi numeroa myöhemmin Ylioppilaslehden pääkirjoituksessa demarit saivatkin jo synninpäästön, sillä SDP:n eduskuntaryhmä oli päättänyt kuitenkin asettua tukemaan hallinnonuudistusta. Päätoimittaja Niemelä jako tästä kiitosta erityisesti SDP:n puheenjohtaja Rafael Paasiolle, vaikka tämä olikin kritisoinut opiskelijoiden harjoittamaa painostustoimintaa.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Ylioppilaslehti 1970, 2:1; Tarkka 2004, 334.

¹⁵⁸ Ylioppilaslehti 1970, 5:4.

¹⁵⁹ Ylioppilaslehti 1970; 6:1, 6:3.

¹⁶⁰ Ylioppilaslehti 1970, 8:3; Rentola 2005, 147.

Kolmas mies totesi varsin kepulaisin värilasein hallinnonuudistuksen edenneen keskustan kansanedustajien toimien ansioista ja kiitteli erityisesti Virolaista, jonka ”omaksuma kanta ja hellittämätön politiikka ovat kuitenkin olleet uudistuksen välttämätön edellytys”. Kolmas mies kehui kansanrintaman hengessä myös SKDL:ää, joka myös oli ajanut kiivaasti hallinnonuudistusasiaa. SDP ja kokoomus taas saivat kritiikkiä ja erityisesti kokoomuksen arvostelu oli kärkeästä: ”Demokratiassa tarvitaan luonnollisesti jarrumiehensä ja konservatiivinsa, jotka nostavat varoittavan sormen niiden ihmisten etujen takaajana, joilla on jo turvallista tässä yhteiskunnassa. Kokoomuksen luontainen tehtävä on pyrkiä jarruttamaan kaikkia uudistuksia.” Lopuksi kirjoituksessa muistutettiin lukijoita tulevista eduskuntavaaleista: ”Suhtautuminen korkeakoulujen hallinnonuudistukseen on lopultakin ollut parhaita mittareita poliittisten puolueiden olemuksesta. Vaalit ovat kahden viikon päästä”.¹⁶¹

Kolmas mies jatkoi aiheesta seuraavassa numerossa hallinnonuudistuskeskustelun ollessa kiihvimillään. SDP oli jo aiemmin myöntynyt hallinnonuudistuksen puolelle, mutta silti Kolmas mies syytti sosialidemokraatteja opportunistista ja siitä, että puolue oli myöntynyt uudistuksen puolelle vasta opiskelijoiden ja julkisen sanan painostuksen alla. Kirjoituksen mukaan ”SDP:n lehmänkäänös sai oikeiston hysteeriseksi” ja lytättiin ”oikeiston lietsoma väite”, että koko uudistus on ainoastaan tieteen ja tutkimuksen politisoimista. Kolmas mies kommentoi myös Helsingin yliopiston vararehtori Mikko Juvan Uudessa Suomessa, Helsingin sanomissa ja Hufvudstadsbladetissa julkaistua hallinnonuudistusta käsittelevää artikkelia. Professoriliiton sihteerinä toiminut Juva näki YYÄ:n toteutumisen johtavan luopumiseen ”klassisen yliopiston ideasta” ja opiskelijoiden politisoitumisen ja vallankumouksellisen toiminnan vaarallisena korkeakoulujen kehitykselle: ”On samantekevää minkälaista vallankumousta halutaan edistää, marxilaista, maolaista tai uusfasistista, kaikissa tapauksissa jatkuvasti uusiutuvien, ideologisissa keskusteluissa elävien, poliittisen toimintakeskusten soluttamien pienryhmien verkosta tarjoaa ihanteellisen kehyksen yliopiston politisoimiseen ja sen käyttämiseen yhteiskunnallisen vallankumouksen ahjona”. Kolmannen miehen mukaan Juvan kirjoituksessa ei ymmärretty uudistuksen todellisia tavoitteita, sillä niihin ei kuulunut nimimerkin mukaan Juvan väitteiden mukainen ”demokratian romuttaminen ja korkeamman opetuksen turmeleminen”.¹⁶²

¹⁶¹ Ylioppilaslehti 1970, 7:3; Kts. myös Liite 4. Kuvia Ylioppilaslehdessä 1970-1971, kuva 2.

¹⁶²; Ylioppilaslehti 1970, 8:3; Hokkanen 2021, 318-319; Jakobson 2003, 23.

Tsaarin kuriiri näki hallinnonuudistuksen viivästyminen johtuvan poliittisesta kolmijaosta. Sen mukaan kokoomus ja muu oikeisto olivat uudistuksen jarruttajia, sosialidemokraatit ja keskusta olivat ”epäröineet taantumuksen ja painostuksen edessä” ja kansandemokraatit ainoana tahona yrittäneet aidosti edistää muutoksen voimaantumista. Kirjoittajan näkemyksen mukaan ”vain laajojen edistyksellisten joukkojen, työläisten ja opiskelijoiden taholta tuleva jatkuva hellittämätön paine kykenee irrottamaan keskustan ja sosialidemokratian oikeiston otteesta ja suuntaamaan ne todellisten muutosten tielle.” Vaikka Tsaarin kuriirin näkemys hallinnonuudistusasiassa oli kriittinen muita puolueita kohtaan, myönnettiin kirjoituksessa yllättävän sovittelevasti se tosiasia, että parlamentarismissa poliittiset muutokset vaativat tueksi muitakin puolueita.¹⁶³

Opiskelijaliikkeen aktiivisesta toiminnasta huolimatta lakiuudistuksen vastustajat kävivät eduskunnassa viivytystaistelua, jonka tarkoituksena oli siirtää lakiesitys tulevien eduskuntavaalien yli pitämällä pitkiä jarrutuspuheita, joihin Professoriliitto osallistui toimittaen päivittäin satoja sivuja hallinnonuudistusta vastustaville puheenpitäjille.¹⁶⁴ SYL organisoivat hallinnonuudistuspäivän ja julkaisi muiden valtakunnallisten nuoriso- ja opiskelijajärjestöjen kanssa kirjoituksia, joissa tuomittiin eduskunnassa tapahtuva ”jarrutusmylly” ja vastustettiin hallinnonuudistuksen määräaikaislakia ja alihallintoon esitettyä kiintiömallia.¹⁶⁵ SYL:n pääsihteeri Seppo Naumanen kommentoi hallinnonuudistuksen jarrutusta Ylioppilaslehdessä 13.3.1970. Naumanen rinnasti kokoomuksen ja liberaalien jarrutuspolitiikan kirjarovioihin: ”kirjarovioissa oli kyse sanan ja mielipiteen vapaudesta. Korkeakoulujen sisäisen hallinnon uudistuksessa on osaltaan kyse myös sanan, mielipiteen ja tiedon vapaudesta.” Naumanen rinnasti jarrutuksen tilanteeseen, jossa opiskelijat toimivat toimivan tutkimuksen ja opetuksen vapauden puolesta, kun taas professorikunta nähtiin taantumuksellisina. Naumanen näki jarrutuksen toiseksi syyksi ”oikeiston perinteisen auktoriteettiuskon”. Tässä yhteydessä professorit näyttäytyivät auktoriteetteina, jotka olivat peloissaan ”perinteisen, ehdottoman auktoriteettivaltansa perusteiden murenemisestä”.

¹⁶³ Ylioppilaslehti 1970, 9:3. Kts. myös Liite 4. Kuvia Ylioppilaslehdessä 1970-1971, kuva 3.

¹⁶⁴ Lamberg 2004, 323. Vilkun mukaan hallinnonuudistuskamppailu muuttui ensin hallinnonuudistustaisteluksi ja lopulta suoranaiseksi sodaksi. Opiskelijoiden ja professorikunnan välit olivat tulehtuneet ja vihollisiksi leimattiin kaikki, jotka eivät ilmoittautuneet kamppailussa opiskelijoiden puolelle. Vilkuna 2013, 129-133.

¹⁶⁵ Silventoinen 2001, 83.

Naumasen mukaan kansanrintamapuolueissa hallinno uudistuskamppailussa vasemmistolle oli merkittävintä ”porvarillisen hegemonian murtuminen koulutusjärjestelmässä”, eikä se tämän takia voinut juurikaan joustaa ehdoissaan neuvotteluissa. Keskustan roolin Naumanen näki kaksijakoisena. ”Kepun rooli hallinno uudistuksessa on ollut mielenkiintoinen. Aluksi se julistautui uudistuksen lipunkantajaksi, mutta kun taantumus löi jarrut päälle, kepu alkoi holtittomasti liukastella.” Naumasen mukaan hallinno uudistuksen sisältö ei lopulta ollut keskustalle niin merkittävä, kuin ”keskustan kansanedustajien kiire vaalilomille”. Lopuksi Naumanen viittasi SYL:n kompromissihalujen koituvan hallinno uudistamisen jarruttajien eduksi ja toivoi ”että nyt jarrutuksesta säikkyneet pian ryhdistäytyvät ja tulevat mukaan määrätietoiseen työhön, jonka avulla lopullinen uudistus toteutetaan, jos ei tänään niin huomenna”.¹⁶⁶

3.2 Hallinno uudistus torpataan

Opiskelijoiden toimenpiteistä huolimatta hallinno uudistusta vastustaneiden puolueiden jarrutuspolitiikka onnistui ja uudistus jäi lopulta toteuttamatta selvän enemmistön vastustaessa sitä. Ylioppilaslehti joutui lopulta myöntämään tappion lakiesityksen päädyttyä torppaamiseen eduskunnassa juuri ennen vuoden 1970 eduskuntavaaleja. Lakia ei lopulta jarrustoitimien myötä ehditty edes ottaa eduskunnassa käsittelyyn, joten se raukesi.¹⁶⁷ Päätoimittaja Niemelä kommentoi tapahtumaa tuoreeltaan Ylioppilaslehden pääkirjoituksessa 13.3.1970. Kirjoituksen mukaan ”oikeisto teki sen, mitä pahimmassa painajaisessa pelättiin”. Niemelä näki oikeiston jarrutuspolitiikan eduskunnan arvovallan kyseenalaistavana toimintana opiskelijoiden ja kansalaisten silmissä. Oikeiston toiminnan nähtiin ”järkyttäneen monien uskoa suomalaiseen elämäntapaan ja parlamentaariseen päätöksentekoon”. Hallinno uudistuksen torppaamisesta huolimatta Niemelä oli toiveikas uudistuksen tulevaisuudesta ja ennakoiki asian tulevan pikimmiten uudelleen käsittelyyn seuraavilla valtiopäivillä. Lopuksi Niemelä sivalsi vielä Helsingin yliopiston professori Veli Merikoskea ja HYY:n vuoden 1970 ensimmäisen hallituksen kokoomuslaista puheenjohtajaa Seppo Niemistä, jotka olivat kirjoituksen mukaan arvostelleet Ylioppilaslehteä yksipuolisena ja propagandistisena. Niemelän kirjoituksen mukaan ”herrat ovat oikeassa”, sillä Niemelä näki ylioppilaslehdistön tehtävänä tukea opiskelijajärjestöjä ja yhteiskunnan demokraattisia

¹⁶⁶ Ylioppilaslehti 1970, 9:7.

¹⁶⁷ Lamberg 2004, 323; Kts. myös Liite 4. Kuvia Ylioppilaslehestä 1970-1971, kuva 4.

voimia, silloin kun ”toteutetaan pitkän keskustelun selkeyttämiä tavoitteita”. ”Siihen tämä lehti on pyrkinyt yhtä yksipuolisesti kuin opiskelijat ovat olleet yksimielisiä. Onpa käytetty propagandaakin”.¹⁶⁸

Samassa numerossa julkaistun Kolmannen miehen mukaan hallinnonuudistuksen epäonnistumisen syyt olivat selvät: ”Kansanrintama selvisi opiskelijoiden vuosien työn mitätöimisestä vähällä. Syntipukiksi jäi armotta oikeisto, josta enää on vaikea erottaa eri puolueisiin kuuluvia. Kokoomusopiskelijoiden on varmasti äärimmäisen katkeraa kuunnella niitä älyttömyyksiä ja valheita, joita heidän puoluetoverinsa tunnista toiseen syytävät eduskunnan istuntosalissa”. Oikeiston lisäksi luonnollisesti myös professorikunta sai kritiikkiä osakseen: ”Uudistuksen ajoi kumoon se, että tosiasiallisesti hyvin suuri osa eduskunnan jäsenistä tunsivat vastenmielisyyttä koko uudistusta kohtaan oltuaan kuukausikaupalla professorien ja muiden oikeistovoimien propagandan kohteena”.¹⁶⁹

Opiskelijaliike kannatti koulu- ja yliopistodemokratiaa yli puoluerajojen. Kaikki poliittiset opiskelijajärjestöt olivat uudistuksen kannalla, tai tukivat SYL:n hallintomallia. Kun laki korkeakoulujen sisäisestä hallinnosta tuli eduskuntakäsittelyyn, joutuivat useat poliittiset opiskelijajärjestöt konfliktiin emäpuolueidensa kanssa, sillä kaikki puolueet eivät olleet hallintomallin muutoksen kannalla.¹⁷⁰ Esimerkiksi kokoomuksen Nuorten Liitto (KNL) ja Tuhatkunta ajautuivat tukkanuottasille kokoomuksen eduskuntaryhmän estäessä jarrutustoimillaan yliopistolain mies ja ääni -periaatteen läpimenoa eduskunnassa. KNL ja Tuhatkunta paheksuivat puolueensa toimintaa, joka oli nyt turvautunut itse ”epädemokraattisena” pitämäänsä jarrutuspolitiikkaan.¹⁷¹

Hallinnonuudistus pysyi torppaamisesta huolimatta Ylioppilaslehden kestoteemana vuosina 1970-1971. Ylioppilaslehden pääkirjoituksessa 29.1.1971 kehuttiin jälleen keskustan ja ennen kaikkea Johannes Virolaisen panosta hallinnonuudistusasiassa, mutta korostettiin uudistuksen olevan ainoastaan yksi osa laajempaa kokonaisuutta. Uudistuksen keskeisenä perusteena nähtiin vanhentuneen hallintojärjestelmän korjaaminen, mutta laajemmassa kontekstissa päätoimittaja Niemelän mukaan kyse oli ennen kaikkea parlamentaarista ja

¹⁶⁸ Ylioppilaslehti 1970, 9:3.

¹⁶⁹ Ylioppilaslehti 1970, 9:3.

¹⁷⁰ Bergholm 1983, 144.

¹⁷¹ Vares 1999, 125.

yhteiskunnallisesta kehityksestä: ”kykeneekö yhteiskuntamme uudistumaan parlamentaarisesti ja rauhallisesti, vai joudummeko kaikki turvautumaan epärealistisiin haaveisiin siitä, että vain kumouksella saadaan jotain aikaan”.¹⁷² Myös ASS kantoi Ylioppilaslehdessä kortensa kekoon kirjoittamalla uudistuksen puolesta ja näki, että tieteen tutkimuksen rakenteet vaativat ravistelua, ”sillä kapitalismin ja imperialismien ilmenemismuodot tieteessä ja koulutuksessa koskevat SUURINTA OSAA opiskelijoista, kohdistuvat heihin joka päivä YHTÄLÄILLÄ riippumatta poliittisesta kannasta, syntymäpaikasta tai isän ammatista”. ASS näki hallinnonuudistuksen läpimenon olevan välttämätöntä, sillä ”taistelu monopoleja ja imperialismia vastaan – tässä tapauksessa nimenomaan tutkimuksen ja koulutuksen alueella – on mitä laajimpien opiskelijajoukkojen YHTEINEN etu”.¹⁷³

Lex Virolaisen kaaduttua vuonna 1970 jarrutukseen eduskunnassa, seurasi hallinnonuudistusprosessissa välivaihe, jonka aikana ääripäiden näkemykset eivät kohdanneet toisiensa kanssa. Hallinnonuudistuskäytäntö otettiin kuitenkin eduskunnassa käsittelyyn vielä kahteen otteeseen 1970-luvulla sekä presidentti Kekkonen, että opetusministeri Virolaisen seuraajan Jaakko Itälän kannattaessa uudistusta.¹⁷⁴ Lopulta vuonna 1971 Itälän johdolla julkistettiin uusi lakiluonnos, jossa esimerkiksi YYÄ-periaatetta (yleinen ja yhtäläinen äänioikeus) oli lievennetty vähimmäisedustuksen säännöksillä. Itälänkään lakiesitys ei lopulta edennyt käsittelyyn asti, sillä nyt esteenä oli hallituspuolueiden, sosiaalidemokraattien ja keskustan väliset näkemyserot. Osapuolet olivat kaukana toisistaan ja opiskelijapolitiikassa esimerkiksi ASS ei luopunut vaatimuksistaan kiintiöttömästä, kaksiportaisesta hallintomallista, jonka mukaan esimerkiksi rehtorin virkaan ei olisi vaadittu professorin arvoa, tai tohtorin pätevyyttä. HYY:n virallinen kanta oli samankaltainen, sillä Itälän mallissa korkeakoulujen päätösvallan nähtiin edelleen säilyvän professorikunnalla. Rajavuoren 22.1.1971 Itälän mallia käsittelevässä kirjoituksessa julkaistiin myös KOL:n kanta, jonka mukaan KOL vaati edelleen uudistuksen toteuttamista YYÄ-periaatteen mukaisesti, eikä hyväksynyt ”tieteellisten pätevyysvaatimusten asettamista ehdoksi korkeakoulujen hallinnon luottamustehtäviin”. Myös Ylioppilaslehden virallisen kannan mukaan Itälän luonnos oli riittämätön ilman suuria korjauksia. Ylioppilaslehden etusivun kirjoituksessa 29.1.1971 luonnosta kritisoitiin sen poiketessa opetusministeriön

¹⁷² Ylioppilaslehti 1971, 3:3.

¹⁷³ Ylioppilaslehti 1971, 23:17.

¹⁷⁴ Kaarninen 2000, 122; Lamberg 2004, 324.

valmistelevan työryhmän esityksestä, jossa opiskelijoiden vaikutusvalta oli vielä muotoiltu suuremmaksi. Luonnos nähtiin kompromissiksi, minkä ei nähty tyydyttävän mitään osapuolta.¹⁷⁵

Seuraava yritys tapahtui vuonna 1972 Lex Sundqvistin pohjautuessa pitkälti samoihin raameihin Itälän mallin kanssa. Tämäkin laki kaatui lopulta sisäisiin ristiriitoihin, eikä kaikkia osapuolia tyydyttävää ratkaisua löytynyt. Lex Sundqvistin myötä radikaaleimmat uudistushaaveet murtuivat ja hallinnonuudistuskeskustelu sai seuraavan kerran uutta puhtia vasta vuosien päästä. SYL aktivoitui hallinnonuudistuskysymyksessä vielä 1970-luvun lopussa, mutta opiskelijoiden suurin kiihko aiheeseen oli kuitenkin jo laantunut. Hallinnonuudistuskamppailu päättyi lopulta 1980-luvun alussa korkeakouludemokratian painottuessa yliopistojen laitosten demokratian kehittämisen tiedeyhteisön sisällä kolmikantaisen ajattelun pohjalta.¹⁷⁶

Taistelu korkeakoulujen yhtenäisen hallinnonuudistuksen puolesta sitoi opiskelijaliikettä 1970-luvulla tiukasti yhteen ja se nosti esiin ulkoparlamentaarisia toimijoita. ASS-aktivisteista sekä Vanhan ”valtausveteraaneista” koostuva Valtiotieteellisen tiedekunnan ainejärjestö Kannunvalajat olivat tässä merkittävässä asemassa ja sen poliittisen vasemmistolaiskehityksen voidaan nähdä kulminoituneen hallinnonuudistuskysymykseen.¹⁷⁷ Uudistusten epäonnistuttua, alkoi kuitenkin myös poliittisesti radikalisoitunut opiskelijaliike ja yleisdemokraattinen suuntaus opiskelijamaailmassa hiipumaan. Radikalismien nopeaan kuihtumiseen vaikutti myös massojen turhautuminen opiskelijaliikkeen toiminnan tuloksettomuuteen, sillä esimerkiksi juuri hallinnon- ja tutkimusten uudistuksiin liittyvissä kysymyksissä opiskelijoiden tavoitteet eivät toteutuneet.¹⁷⁸

3.3 Vuoden 1970 Protestivaalit

Vuoden 1970 eduskuntavaalit, tai protestivaalit päättyivät suurimman oppositiopuolueen, eli kokoomuksen vaalivoittoon sen lisätessä kannatustaan peräti 40% ja saavuttaen yhteensä 37 kansanedustajapaikkaa. Kokoomus nousi vaalien myötä toiseksi suurimmaksi puolueeksi

¹⁷⁵ Ylioppilaslehti 1971; 23:17, 2:5, 3:1-3.

¹⁷⁶ Salo & Lackman 1998, 26; Silventoinen 2001, 86-87; Kanerva 1986, 1.

¹⁷⁷ Kolbe 1996, 375.

¹⁷⁸ Pitkänen 1984, 55; Lamberg 2004, 339.

kansanrintamapuolueiden keskustan ja SKDL:n ohi heti SDP:n vanaveteen. Kokoomuksen menestys vaaleissa johtui todennäköisesti sekä modernistien, että konservatiivien molempien ryhmittäytymisestä puolueen taakse. Joka tapauksessa tiedotusvälineiden kautta näkynyt opiskelijaliikkeen radikaalien ”rienaus” konservatismia vastaan aiheutti äänestäjissä vastareaktion, joka näkyi lopulta protestina kokoomukselle suotuisassa vaalituloksessa.¹⁷⁹ Keskustan heikkoon menestykseen vaikutti todennäköisesti Virolaisen kiivaasti ajama hallinnonuudistusasia, joka ei ollut puolueen äänestäjäkunnalle lopulta kaikista merkittävin vaaliteema.¹⁸⁰

Kolmas mies oli julkaistu Ylioppilaslehdessä ensimmäisen kerran vuoden 1970 eduskuntavaalien kynnyksellä. Kirjoituksessa spekulointiin tulevia vaalitulosia ja edessä olevia hallitusneuvotteluja. Kolmas mies ennusti SDP:n saavan eniten ääniä vaaleissa. Sen sijaan kokoomuksen ja vaalien yllättäjän, SMP:n tulosenustukset menivät pieleen, kun kirjoituksessa ennustettiin SMP:n kyykkäävän. ”Vennamon kannatus tulee sekin jäämään viiden paikan tienoille”, kun tosi asiassa Vennamon SMP:stä tuli kiistaton vaalivoittaja 18 edustajan paikalla. Myös kokoomus kasvatti edustajien määrää peräti 11 paikalla, kun kirjoituksessa oli ennakoitu ainoastaan ”muutaman paikan” kasvua. Kolmas mies ennakoi kansanrintamahallituksen (SDP, keskusta, RKP, SKDL & TPSL) jatkavan hallituksessa myös seuraavat neljä vuotta, sillä ”nykyisellä kansanrintamahallituksella on kesken niin paljon projekteja, että ei olisi kovinkaan mielekäästä keskeyttää hyvin sujunutta yhteistyötä.” Kirjoituksessa ennakoitiin hallitusneuvottelujen alkavan ajallaan huhtikuussa pääministeri Mauno Koiviston johdolla.¹⁸¹

Myös päätoimittaja Niemelä oli jakanut Kolmannen miehen näkemyksen vaalien lopputuloksesta. Vaalien päätyttyä kuitenkin kansanrintaman tappioon, otti Niemelä tappion vastaan kiihkotta: ”hallitusvastuuta kantanut kansanrintama saa syyttää vaalien yllättävään lopputulokseen johtaneista syistä itseään”, ja korosti jatkossa kansanrintamapuolueiden yhteistyön merkitystä oikeistoa vastaan: ”maallamme ei ole varaa oikeistoseikkailuihin, niin suuri kiusaus kuin siihen tappion kärsineillä puolueilla olisikin”.¹⁸² Ylioppilaslehdessä esitetyt hallitus- ja ministeriennustukset menivät pieleen kansanrintamahallituksen kärsittyä selvän

¹⁷⁹ Vares 1999, 86-87.

¹⁸⁰ Kortti 2004, 340.

¹⁸¹ Ylioppilaslehti 1970, 5:3.

¹⁸² Ylioppilaslehti 1970, 10:3.

vaalitappion. Protestivaalien lopputulos oli kansanrintamalle katastrofi kokoomuksen noustessa suurimmaksi vaalivoittajaksi keskustan ja SKDL:n ohi maan toiseksi suurimmaksi puolueeksi heti SDP:n taakse. Vaalien myötä eduskunnassa niukka vasemmistoenemmistö muuttui selväksi porvarienemmistöksi. Vaalien jälkeen hallitusneuvottelut venyivät kuitenkin kuukaositolkulla. Presidentti Kekkonen oli kaavaillut hallitusta, jossa olisi ollut kaikki puolueet edustettuna, ja näin taannut edustuksen myös kansandemokraateille. Vaalitappion kärsinyt keskusta kuitenkin vastusti tätä.¹⁸³

Kolmas mies suhtautui pettymyksestä huolimatta vaalien lopputulokseen suhteellisen maltillisesti kuitatessaan vaalien olleen tappio keskustalle ja selkeästi osoitus maaseutuväestön tyytymättömyydestä kansanrintamahallituksen politiikkaan. Kirjoituksessa kansanrintaman vaalitappio tosin vyörytettiin suoraan SDP:n harteille ja kritiikki demareita kohtaan olikin varsin suoraa: ”Kansan epäluottamuslause osoitettiin juuri SDP:n harjoittamalle maaseutua kurjistuttavalle riistopolitiikalle”. Vaalitappiosta huolimatta Kolmas mies oli kuitenkin toiveikas keskustan uudesta noususta viitatessaan puolueensa menestykseen ylioppilaskuntien vaaleissa ja antoi vielä samalla hieman piikkiä vaalivoittaja SMP:n suuntaan todetessaan: ”Vennamolla ei puolestaan ole mitään otetta opiskelijoihin.” Vaikka SMP olikin vaalivoittaja, ei Kolmas mies nähnyt Vennamon pystyvän haastamaan keskustaa opiskelijapolitiikassa.¹⁸⁴

Kolmannen miehen syyttäessä vaalitappiosta sosialidemokraatteja ja SMP:ta, keskittyi Tsaarin kuriiri Vennamon ohella kokoomuksen parhaamiseen. Toisin kuin Kolmas mies, tai päätoimittaja Niemelä, Tsaarin kuriiri ei pyrkinytkään kirjoittamaan vaaleista objektiivisesti, vaan nimimerkin analyysi perustui suoraan ääri vasemmistolaiseen propagandaan, jargoniin, ja provokaatioon. Tsaarin kuriiri analysoi kokoomuksen vaalivoittoon vaikuttaneita tekijöitä seuraavasti: ”hysterisen sosialismin vastaisen valhe- ja pelottelukampanjansa tuloksena oikeisto eteni voimakkaasti viime eduskuntavaaleissa.” ja ”maamme perinteellinen äärioikeisto pystyi hillittömällä pelottelupropagandallaan kirjaamaan maaliskaavaaleissa tililleen melkoisen vaalivoiton”, kun taas ”SMP pystyi saamaan puolelleen sangen suuren osan potentiaalisesta kannattajajoukostaan, valtiomonopolisen kapitalistisen tämänhetkisen kehitysvaiheen jyräämistä pienviljelijöistä ja pienyrittäjistä”.¹⁸⁵ Tsaarin kuriiri rinnasti

¹⁸³ Jussila, Hentilä, Nevakivi 2003, 291.

¹⁸⁴ Ylioppilaslehti 1970, 10:3.

¹⁸⁵ Ylioppilaslehti 1970, 13:3

kokoomuksen äärioikeistoon ja porvariston diktatuuriin sen enempää perustelematta. Myös SMP ja Vennamo joutuivat nimimerkin möyhentämiksi, kun myöhemmin samana vuonna Tsaarin kuriiri rinnasti vaaleissa hyvän äänisaaliin keränneen SMP:n jo äärioikeistoon ja Vennamon nähtiin toimivan työväenluokkaa ja kaikkia vähävaraisia vastaan. Tsaarin kuriiri myötäili SKP:n linjaa: ”jonka esittämä arvio SMP:n äärioikeistolaisesta luonteesta on osoittautunut oikeaksi”. Nimimerkki näki SMP:n ja Vennamon kansalliskiihkoisina oikeistolaisina, Paasikivi-Kekkonen –linjan vastustajina ja Neuvostoliiton ystävien kritisoijina. Tsaarin kuriiri flirttaili vallankumouksellisten toimien kanssa sekä kyseenalaisti ristiriitaisesti parlamentarismia ja demokratian aseman: ”Äänestämällä ei porvariston diktatuuria kukisteta. Mutta silti parlamentaariseen valtiolliseen toimintaan on vallankumouksellisen työväenpuolueen osallistuttava. Kaikki keinot on käytettävä – myös hallitukseen osallistuminen.”¹⁸⁶

Toimivan hallituksen muodostaminen osoittautui haastavaksi. Ensimmäisellä tunnustelukierroksella hanke kaatui keskustan kieltäytyttyä hallitusyhteistyöstä kokoomuksen kanssa. Toisella yrittämällä yritys kansanpuolueiden vähemmistöhallitukseen kaatui Kekkonen vastustukseen.¹⁸⁷ Tämän jälkeen väliaikaiseksi ratkaisuksi muodostui Teuvo Auran johtama virkamieshallitus. Lopulta pysyvä hallitus saatiin kokoon heinäkuussa 1970 keskustan Ahti Karjalaisen toimiessa Karjalaisen II hallituksen pääministerinä. Toimivan hallituksen saaminen jaloilleen oli ollut ulkopoliittisesti tärkeää, sillä Kekkosella oli edessään valtiovierailut sekä Neuvostoliittoon että Yhdysvaltoihin. Vaikka hallitus saatiinkin kasaan, oli se ensimetreiltä lähtien eripurainen.¹⁸⁸ Karjalaisen II hallitus tulikin nopeasti tiensä päähän Kekkonen hajotettua eduskunnan lokakuussa 1971. Tilalle tullut Auran II sosialidemokraattikeskustalaispainotteinen virkamieshallitus toimi lopulta aina vuoden 1972 eduskuntavaaleihin asti.

Ylioppilaslehti julkaisi Paavo Lipposen Kolmannelle miehelle osoitetun vastineen. 1960-luvulla HYY:n edustajistossa istunut ja vuonna 1970 SDP:ssä tutkimussihteerinä toiminut Lipponen jyrähti kirjoituksessa Kolmannelle miehelle siitä, että nimimerkki oli syyttänyt SDP:tä SMP:n vaalimenestyksestä eduskuntavaaleissa. Kolmas mies ei kritiikkiä kuitenkaan sulattanut, vaan käänsi eduskuntavaalien tulokset keskustan eduksi: ”kansaa ja kansanvaltaa

¹⁸⁶ Ylioppilaslehti 1970, 24:3

¹⁸⁷ Vares 1999, 86-87.

¹⁸⁸ Jussila, Hentilä, Nevakivi 2003, 291.

edustavat puolueet SKDL ja keskustapuolue hävisivät ja hyvinvoipien etuja säilyttävät oikeisto ja SDP voittivat”. Lopuksi Kolmas mies vieritti vielä syyn epäonnistuneesta korkeakoulujen hallinnonuudistuksesta SDP:n harteille, viitatessaan demareiden poukkoilevasta toiminnasta eduskunnassa.¹⁸⁹

Hallituskriisiin vaikutti Suomeen vuonna 1971 levinnyt kansainvälinen lama, jonka myötä erilaisten elvytystoimenpiteiden jälkeen hallituspuolueet SDP ja keskusta riitantuivat keskenään. Riidan myötä Kekkonen katsoi tilanteen olevan umpikujassa ja teki omat johtopäätöksensä. Kriisin myötä kommunistit olivat eronneet hallituksesta jo kesällä 1971, tai kuten Tsaarin kuriiri Ylioppilaslehdessä näki, SKDL ”erotettiin” hallituksesta.¹⁹⁰ Kekkosella oli tilanteessa myös oma lehmä ojassa, sillä hän halusi valmistautua seuraavalle presidenttikaudelle, johon kuuluivat Euroopan turvallisuuskonferenssin valmistelut sekä Suomen EEC-suhteiden järjestelyt.¹⁹¹

Kansanrintamapolitiikan tappio ja oikeiston voitto vuoden 1970 eduskuntavaaleissa heijastuivat ylioppilasradikalismiin. Opiskelijaliikkeen toiveet uudistuslinjasta, tai vallankumouksesta joutuivat koetukselle viimeistään vasemmiston hajaannuksen ja SDP:n kriisin myötä.¹⁹² Protestivaalien tulos vaikutti omalta osaltaan siihen, että taistolaiset ajautuivat tiiviimmin yhteen SKP:n vähemmistösiiven kanssa. Myös yksittäiset ilmiöt, kuten vuoden 1970 Leninin 100-vuotisjuhla auttoi vasemmistolaista opiskelijaliikettä saavuttamaan yhteenkuuluvuutta. Moni opiskelija uudesta vasemmistosukupolvesta, jolle suurten ikäluokkien varhaisemmat ikäpolvet olivat toimineet suunnannäyttäjinä, siirtyivät opiskelijaliikkeeseen ensin yhteiskunnallisesti heränneen sitten politisoituneen ja lopulta myös puoluepolitisoituneen Teiniliiton kautta.¹⁹³ Eduskuntavaalien myötä myös hallinnonuudistuksen takana ollut parlamentaarinen enemmistö muuttui vähemmistöksi porvarienemmistön syrjäyttäessä kansanrintaman vasemmiston kustannuksella.¹⁹⁴ Hallinnonuudistuskamppailun ja eduskuntavaalien jälkeen kansanrintama alkoi menettää merkitystään yhteiskunnan muuttajana ja jo seuraavana vuonna vahvistunut SOL otti politiikkansa perustaksi marxismi-leninismiin ja tavoitteeksi valmistautumisen

¹⁸⁹ Ylioppilaslehti 1970, 11:3.

¹⁹⁰ Ylioppilaslehti 1971, 17:3.

¹⁹¹ Jussila, Hentilä, Nevakivi 2003, 293.

¹⁹² Kolbe 1996, 409.

¹⁹³ Tuominen 1991, 342.

¹⁹⁴ Siisiäinen 1990; 66, 135.

vallankumoukseen. SOL erottautui muista poliittisista opiskelijajärjestöistä myös siten, että se oli hyväksynyt vuoden 1968 Tšekkoslovakian miehityksen ja taannut näin suosionsa Neuvostoliiton silmissä.¹⁹⁵

Valtamedia ei juurikaan noteerannut opiskelijamaailman tapahtumia ja esimerkiksi Helsingin sanomat uutisoi opiskelijoiden liikkeistä vuosina 1969-1971 hyvin vähän. Tähän saattoi vaikuttaa valtamedian vasemmistovastaisuus, mutta myös se seikka, että opiskelijaradikalismi sijoittui yliopistomaailmaan ja kulttuurieliitin kuplaan. Myös porvaripuolueiden ja SMP:n menestys protestivaaleissa kieli siitä, että opiskelijaliikkeen asiat kiinnostivat valtaväestön sijaan enemmän opiskelijoita ja kulttuuriväkeä.¹⁹⁶

3.4 ”Vaalien sadonkorjuu alkanut: Ensimmäinen uhri Oulusta”

Ylioppilasmaailman vasemmistolainen kehitys ei miellyttänyt kaikkia poliittisia osapuolia ja tämän sai tuta esimerkiksi Oulun ylioppilaslehden vasemmistolainen päätoimittaja Juhana Lepoluoto, joka sai äärivasemmistolaisina pidettyjen kirjoitustensa johdosta potkut toimittuaan päätoimittajan pestissä vain muutaman kuukauden. Oulun ylioppilaskunnan edustajiston perustelut erottamiselle oli Lepoluodon ”marxilainen ryöpytys” lehden sivuilla.¹⁹⁷ Erottamiseen saattoi vaikuttaa myös Lepoluodon kirjoitusten suora kritiikki niin Oulun yliopistoa kuin kaupunkiakin kohtaan. Äärivasemmistolainen linja piti paikkansa ja tuli ilmi esimerkiksi hänen viimeisiksi toimittamissaan numeroissa, jotka olivat sisällöltään avoimen propagandistisia Leninin kuvineen ja punalippuineen.¹⁹⁸

Kortin mukaan Ylioppilaslehti liitti Lepoluodon erottamisen saman vuoden eduskuntavaaleihin, jotka olivat olleet oikeistolle suosiolliset. Tämän tulkinnan mukaan motiivina vasemmistolaisen Lepoluodon erottamiseen vaikutti eduskuntavaaleista voimaantuneiden oikeisto-opiskelijoiden toimet.¹⁹⁹ Ylioppilaslehti oli solidaarinen muita ylioppilaslehtiä kohtaan ja asettui 3.4.1970 Matti Mykkäsen laatimassa etusivun kirjoituksessa myös Lepoluodon puolelle. Kirjoituksen raflaavasta otsikosta (”Vaalien sadonkorjuu alkanut: Ensimmäinen uhri Oulusta”) huolimatta kirjoituksessa ei kuitenkaan

¹⁹⁵ Hallinnonuudistuksen seurauksista: Seikko Eskola teoksessa Tommila & Tiitta 2002, 308-309.

¹⁹⁶ Suominen 1997; 216, 222.

¹⁹⁷ Salo & Lackman 1998, 125.

¹⁹⁸ Kortti 2013, 360.

¹⁹⁹ Kortti 2013, 360.

avattu niinkään eduskuntavaalien tulosten vaikutuksia päätoimittajan potkuihin. Lepoluodon äärivasemmistolaiset kirjoitukset nähtiin sananvapautena, eikä näin päätoimittajan toiminnassa nähty puutteita, tai moitittavaa. Erottaminen nähtiin ideologisena ja syypäinä tapahtumaan ennen kaikkea juonittelevat ”oikeiston pyrkyripoliitikot” ja heidän ”ajojahti Oulun ylioppilaslehteä vastaan”. Syyttävä sormi osoitti myös Oulun yliopiston professori Urmas Runolinnaan, joka oli Ylioppilaslehden mukaan ollut vaatimassa Oulun ylioppilaskunnalta ”jos ei nyt erottamaan niin ainakin julkisesti paheksumaan lehden päätoimittajaa”. Lopuksi kirjoituksessa luonnehdittiin OYY:n oikeistolaisiipeä ”tervaporvareiksi” ja ”sananvapauden tukahduttajiksi”.²⁰⁰

Asian puimista jatkettiin Mykkäsen laatimassa pääkirjoituksessa ja erottaminen rinnastettiin noitavainoihin: ”Juhana Lepoluodon erottaminen puhtaasti poliittisista syistä, hänen sensuurista vapaan toimituspolitiikkansa ja esittämiensä vasemmistolaisten mielipiteiden vuoksi, on rikos sananvapautta vastaan. Se on noitavainoja muistuttava ajojahti, josta saatiin esimakua jo Turun fasistiopiskelijoiden lehtirovioista”.²⁰¹ SOL kommentoi asiaa Ylioppilaslehden Vapaa sana -palstan kautta 11.9.1970 ja näki Mykkäsen erottamisen laittomana ja potkut rinnastettiin vasemmiston tiedotustoiminnan rajoittamiseen. Kokoomuslaisen päätoimittajan nimittäminen hänen tilalleen nähtiin taantumuksellisenä politikointina. Tapahtumien päämääränä nähtiin olevan ”koko ylioppilaslehdistön puhdistaminen vasemmistolaisista”.²⁰² Myös Harmaa eminenssi (tässä nimimerkillä L’Eminence Grise) osallistui keskusteluun, mutta muista Ylioppilaslehden kirjoituksista poiketen, keskustalainen nimimerkki näki Lepoluodon potkut loogisena jatkumona hänen vasemmistolaisille kirjoituksille. Erottamisen syinä nähtiin ”primitiivireaktio”, joka tarkoitti kyllästymistä päätoimittajan julistavaan äärivasemmistolaiseen jargoniaan. Toisaalta erottaminen nähtiin ylimitoitettuna, sillä Lepoluodon kirjoitusten ei nähty täyttävän virkarikoksen tunnusmerkkejä. Harmaa eminenssi näki Lepoluodon toiminnan päätoimittajana olleen puutteellista, sillä yksipuolisen vasemmistolaisen julistamisen sijaan nimimerkki näki ylioppilaslehtien roolin tasapuolisina julkaisuina, joissa tulisi lehtien sivuilla käytävässä keskustelussa huomioida myös vastapuolen argumentointi, eikä keskustelun tulisi perustua ”punaisten suorakurkkujen huutokuoroon”. Lopuksi Harmaa eminenssi kommentoi vielä Ylioppilaslehden asemaa, jonka kirjoittaja toisaalta näki olevan julkaisijansa, eli

²⁰⁰ Ylioppilaslehti 1970, 11:1.

²⁰¹ Ylioppilaslehti 1970, 11:2.

²⁰² Ylioppilaslehti 1970, 21:13.

ylioppilaskunnan tiedotusten väline, mutta myös tiettyyn pisteeseen asti velvollinen noudattamaan julkaisijansa edustamaa politiikkaa. Harmaan eminenssin kirjoitus oli huomionarvoinen, sillä keskustalaistaustaisessa kirjoituksessa otettiin selkeästi kantaa Ylioppilaslehden, sen päätoimittajan sekä ylioppilaskunnan välisiin suhteisiin. Lehden linjasta poiketen kirjoittaja uskalsi myös kritisoida Lepoluodon toimintaa Oulun ylioppilaslehden päätoimittajana. Kannanotto kieli siitä, että kansanrintaman säröily alkoi näkyä myös Ylioppilaslehdessä.²⁰³

4 Opiskelijat vaikuttavat

4.1 Lakkoilua

Hallinnonuudistuksen puitelain käsittelyn keskeytyksestä seurasi opiskelijoiden luentolakkoja ja mielenosoituksia, jotka kertoivat opiskelijoiden tyytymättömyydestä, mutta myös yhtenäisyydestä. Mielenilmaukset loivat vallankumouksellista henkeä ja aktivoivat opiskelijoita järjestötoimintaan. Hallinnonuudistuskamppailusta seurasi myös opiskelijaliikkeen puoluepolitisoitumisen läpimurto, joka näkyi vasemmistolaisuuden kanavoitumisena poliittisiin järjestöihin. Erityisesti SOL kasvoi vahvasti ja tähän vaikutti olennaisesti SKDL:n toiminta eduskunnassa hallinnonuudistuksen puolesta puhujana.²⁰⁴

Ylioppilasradikalismi kulminoitui Kannunvalajiin, jotka jalostivat radikalismista ”kansainvälisen opiskelijaliikkeen suomalaisen sovellutuksen”.²⁰⁵ Kannunvalajat organisoivat 19.2.1970 lakkokokouksen Helsingin yliopiston Franzenian rakennukseen. Kokouksessa päätettiin luentolakosta ja julistettiin eduskunnalle: ”Jotta yhteiskunnan demokratisoimiseen pyrkivien lakien jarruttajat tietäisivät, että opiskelijat puoluekantaan katsomatta kannattavat demokraattista hallinnonuudistusta ja vastustavat sen vesitystä, ryhdymme lakkoon”.²⁰⁶ Seuraavana päivänä lakon levittyä myös Porthaniaan, opiskelijat välittivät eduskunnalle ukaasin: ”Mikäli korkeakoulujen hallinnonuudistusta koskevaa lakia ei hyväksytä henkilö ja ääni -periaatteen pohjalta tämän eduskunnan aikana, tulemme muodostamaan opiskelijoiden omia hallintoelimiä, jotka toimivat virallisista hallintoelimistä riippumatta.” Lakon myötä

²⁰³ Ylioppilaslehti 1970, 12:4.

²⁰⁴ Bergholm 1983, 145.

²⁰⁵ Kolbe 1996, 7.

²⁰⁶ Ylioppilaslehti 1970, 7:6.

opiskelijat perustivat eri työryhmiä, antoivat epäluottamuslauseen HYY:n hallitukselle, lukivat lakkoon liittyneiden opiskelijajärjestöjen julkilausumia ja saamiaan solidaarisuussähkeitä esimerkiksi SAK:n työvaliokunnalta. Ylioppilaslehden kirjoituksessa välitettiin myös Kaapelitehtaan työläisten terveiset: ”Toverit lakkolaiset! Olemme pysäyttäneet tänään tehtaan 15 minuutiksi solidaarisuuden osoittamiseksi taistelullenne. Taistelumme on yhteistä.” Uutisen mukaan myös Wärtsilän telakalta osallistuttiin lakkokokoukseen muutaman henkilön voimin, esitettiin tuki ja solidaarisuus lakolle. Uutisen mukaan ”salintäyteinen lakkokansa antoi työläisille suunnattomat suosionosoitukset”.²⁰⁷

Ylioppilaslehden pääkirjoituksessa 27.2.1970 päätoimittaja Niemelä sivusi opiskelijoiden lakkoilua, mutta ei sen enempää ottanut kantaa tapahtumien oikeutukseen. Kirjoituksessa lakkoilun nähtiin kuitenkin olevan seurausta hallinnonuudistuskamppailusta ja opiskelijoiden nähtiin yksimielisesti vaativan hallinnonuudistuksen toimeenpanemista ”vähintään hallituksen lakiesityksen mukaisesti”.²⁰⁸ Ylioppilaslehden numeron muissa tapahtumaa käsittelevissä kirjoituksissa lakkoilulle annettiin täysi tuki ja sen tapahtumia avattiin tarkemmin auki. Tsaarin kuriiri kommentoi lakkoa Ylioppilaslehdessä ”Yoleislakko” -otsikolla nimetyssä kolumnissaan ja näki lakon merkitsevän ”perinteisen ylioppilaspolitiikan lopun alkua” SYL:n tuomitessa lakkoilun. Kokoomuslaiset nähtiin pettureina, sillä nämä eivät olleet osallistuneet lakkoiluun kaikissa ylioppilaskunnissa ja näin ollen esiintyneet rikkureina. Tsaarin kuriiri näki lakon kasvattaneen ja lujittaneen ”työläisten ja opiskelijoiden yhteistä luokkatietoisuutta ja solidaarisuutta”.²⁰⁹

Lakkoilun tapahtumista uutisoitiin samassa numerossa tarkemmin otsikolla ”Rintama ei rakoile”. Kirjoituksessa opiskelijaliikkeen liikehdintä nähtiin spontaanina ja onnistuneena. Tapahtuma nähtiin joukkovoiman osoituksena, jossa kansandemokraatit ja kansanrintama esiintyivät yhtenäisenä. Kuten Tsaarin kuriiri, myös uutisessa viitattiin työläisten ja opiskelijoiden suhteen tiivistymiseen sekä solidaarisuuteen. Lakon tavoitteina nähtiin eduskunnan painostaminen hallinnonuudistukseen liittyvän puitelain hyväksymiseen sekä yliopiston uudistamiseen liittyvän keskustelun saattaminen opiskelijoiden piiriin. Kirjoituksen mukaan lakkopuheissa viljeltiin vallankumouksellisen uhmakasta retoriikkaa: ”Toverit. Vaikka taistelu voitetaan, niin sota jatkuu”. Kirjoituksen mukaan myös useat

²⁰⁷ Kolbe 1996, 375-376.

²⁰⁸ Ylioppilaslehti 1970, 7:1.

²⁰⁹ Ylioppilaslehti 1970, 7:3.

yliopiston assistentit ja opettajat tukivat lakkoa. Lakkoilijat tekivät selvän pesäeron HYY:n hallitukseen ja erityisesti kokoomukseen julistaessaan: ”HELSINGIN LAKKOILU ALKOI TÄYSIN RIIPPUMATTA HYY:n HALLITUKSEN TOIMENPITEISTÄ JA SEN OMAKSUMAN KANNAN VASTAISESTI”.²¹⁰

Ylioppilaslehti kirjoitti lakkojen levinneen myös muualle maahan. Lakot etenivät kaikkialla pääasiassa samaa kaavaa noudattaen ja kaikki poliittiset opiskelijajärjestöt olivat lakon takana, pois lukien kokoomus. Tampereella ja Jyväskylässä oikeistolaiset opiskelijat olivat yrittäneet ”torpedoida lakot, mutta epäonnistuivat molemmissa paikoissa surkeasti”. Oulussa tapahtumat olivat kaikista yksimielisimpiä: ”lakon kannalla olivat kaikki poliittiset järjestöt ja suurin osa killoista”.²¹¹ Helsingissä luentolakko kesti lopulta kuusi päivää ja päättyi 24.2.1970 pidettyyn Porthanian kokoukseen, jonka jälkeen lakkotoimikunta lähetti lähetystön eduskuntaan välittämään seuraavan viestin: ”EDUSKUNNALLE. Olemme lopettaneet lakkomme tänään klo 12.00 ja siirtyneet laitoskohtaiseen uudistus- ja painostustoimintaan. Olemme kuitenkin valmiit ryhtymään uudelleen joukkotoimintaan, mikäli eduskunta yrittää jarruttaa oikeutettujen vaatimustemme toteuttamista. Tätä varten jatkaa lakkotoimikunta edelleen toimintaansa”. Osa lakkolaisista olisi halunnut lähetystön mukaan myös kokoomuslaisen, mutta lakkolaisten enemmistön tahdon mukaisesti ryhmään kelpuutettiin ainoastaan ”edistyksellisten opiskelijajärjestöjen ja ryhmien edustajia”.²¹²

Ruotsalo muisteli luentolakkoja myöhemmin Hyvärisen haastattelemana. Ruotsalo oli ollut tapahtumien ytimessä kuuluessaan lakkokomiteaan ja muisteli tapahtumaa ”valtavana kokemuksena”, sillä lakko saavutettiin pitkäaikaisen ja organisoidun toiminnan myötä tapahtumiin osallistuessa jopa tuhansia opiskelijoita. Lakkoilut kohdistuivat myös suoraan yliopistoon, ”joka nähtiin professorivallan kautta porvarillisen vallan edustajana ja sitten tietysti myös (suhteessa valtiovaltaan), kun siinä oli painostuselementtejä eduskuntaa vastaan”. Hyvärisen mukaan lakkojen merkitys oli suuri valtausikäpolvelle ja sukupolvikokemuksena rinnastettavissa Vanhan valtauksen.²¹³ Opiskelijapolitiikassa vasemmisto alkoi kasvattaa suosiotaan luentolakkojen myötä. Tuhatkunta oli tuominnut lakot ja tämä vaikutti olennaisesti SYL:n passiiviseen toimintaan ja lopulta liiton jäämiseen

²¹⁰ Ylioppilaslehti 1970, 7:4; Sundbäck 1991, 69; Virtanen 2002, 312.

²¹¹ Ylioppilaslehti 1970, 7:5.

²¹² Ylioppilaslehti 1970, 7:6.

²¹³ Ruotsalon kritiikki Hyvärisen haastattelun tulkintoihin: Hyvärinen 1994, 253 & 388.

kokonaan lakkoilun ulkopuolelle.²¹⁴ Vasemmiston suosio nousi lakkojen myötä ja niiden myötä SOL:n ja SONK:n organisaatioissa nähtiin muuttuminen löyhistä yhteenliittymistä tiukoiksi keskusjohtoisiksi poliittisiksi järjestöiksi.²¹⁵ Hävityn hallinnonuudistuskamppailun ja luentolakkojen jälkeen SOL alkoi vuosina 1971-1972 aktiivisesti pyrkiä osaksi kansanrintamaa.²¹⁶

Opiskelijoiden ja työväen välinen yhteistyö syveni alkuvuodesta 1971 Metallin lakon yhteydessä. Lakon merkittävimpiä poliittisia seurauksia oli vasemmistolaisen opiskelijasiiven mittava tuki, jollaista ei ollut nähty sitten vuoden 1905 suurlakon.²¹⁷ Ylioppilaslehti oli tukenut varauksetta opiskelijoiden luentolakkoja, mutta Metallin väen lakkoillessa lehden rintama ei ollut yksimielinen. Päätoimittaja Niemelä näki 22.1.1971 julkaistussa pääkirjoituksessa Metallin lakkouhan olevan toisaalta perusteltu työväestön aseman korjaamisen ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kannalta, mutta piti epäoikeudenmukaisena sitä, että metallityöläisten ajama palkankorotus kasvattaisi metallialan työntekijöiden palkkaa huomattavasti suhteessa muihin palkansaajiin, mikä olisi ay-liikkeen taholta epäsolidaarista palkkapolitiikkaa. Kirjoituksessa nostettiin esiin myös huoli mahdollisten palkankorotusten vaikutuksesta devalvaatioon. Näiden seikkojen perusteella mahdollinen lakko nähtiin ymmärryksestä huolimatta erehdyksenä, sillä ”kiihottamalla nuoret työntekijät (kapitalistien mainonnan suosiollisella avustuksella) taisteluun rahan perään, pyrkivät lakon ajajat, kommunistit turvaamaan poliittisen asemansa” (sic). Niemelä oli myös sitä mieltä, ettei opiskelijoiden tule sekaantua Metallin lakkoon millään tavalla, sillä hän näki kansanvallan lisäämisen ja epätasa-arvoisen palkkapolitiikan kahtena täysin eri asiana. Ratkaisuna Niemelä näki lakkoilun sijaan yritysdemokratian kehittämisen keinona työntekijöiden olojen kohentamiseen.²¹⁸

Ylioppilaslehden virallinen linja erosi erityisesti ASS:n näkemyksestä, joka tuli ilmi ”ASS:n toverien” organisoiman opiskelijoiden solidaarisuustoimikunnan julkilausumassa: ”Tuemme oikeutettujen vaatimusten puolesta lakkoon ryhtyneitä metallityöläisiä ja katsomme heidän taistelunsa olevan koko Suomen työtätekevän kansan yhteinen.”²¹⁹ Tukea ja solidaarisuutta

²¹⁴ Sundbäck 1991, 69.

²¹⁵ Sundbäck 1991, 73.

²¹⁶ SOL:n puheenjohtaja Reijo Kalmakurki kansanrintamasta vuonna 1972: ”Maamme opiskelijapolitiikan määräävä tekijä tällä hetkellä on demokraattinen yhteistyörintama, johon kuuluvat SOL, SONK, KOK, LOL ja Mitteförbundet”. Sundbäck 1991, 74 mukaan Tirkkonen 1987, 72.

²¹⁷ Lamberg 2004, 324; Rentola 2005, 373.

²¹⁸ Ylioppilaslehti 1971, 2:3.

²¹⁹ ASS:n 50-vuotishistoriikki 1975, 37.

esitettiin samassa hengessä myös Ylioppilaslehden Vapaa sana -palstan kautta ASS:n ja ASY:n toimesta. Opiskelijoiden ja työläisten yhteistyön merkitystä perusteltiin seuraavasti: ”Opiskelijoiden perusedut yhtyvät työväenluokan etuihin, opiskelijoiden on yhdyttävä työväenluokan taisteluun paremman nykyisyyden, paremman tulevaisuuden ja viime kädessä sosialismin puolesta.”²²⁰ Kuten luentolakkojen yhteydessä, myös nyt vasemmistolaiset opiskelijat käyttivät vahvaa retoriikkaa rinnastaen lakkoilun työväestön taisteluun. Opiskelijat jakoivat vuorostaan solidaarisuutta työväestön suuntaan, kun luentolakkojen yhteydessä sitä oli osoitettu opiskelijoille ammattiliittojen suunnasta. Osa opiskelijoista kunnostautui seisomalla tehtaanporteilla lakkovahtien rinnalla ja jakamalla lakkoa tukevia lentolehtisiä.²²¹ Todellisuudessa varsinaista yhteisrintamaa opiskelijoiden ja työväestön välille ei syntynyt, sillä työväestön parissa ei arvostettu taistolaisten näkemyksiä tulopolitiikan arvostelusta ja palkankorotustavoitteita, jotka olivat yleistä korotustasoa korkeammat.²²²

Helmikuun 1970 luentolakko oli opiskelijoiden suurin yksittäinen demonstraatio. Jälkeenpäin arvioituna kevään 1970 tapahtumat olivat opiskelijaliikkeelle ainutlaatuisia, sillä opiskelijoille syntyi hallinnonuudistuskamppailun myötä yhteinen tavoite. Opiskelijoiden liikehdintä näyttäytyi Suomessa uudenlaisen joukkovoiman näyttönä ja synnytti ”ennennäkemättömän yhteenkuuluvuuden tunteen”.²²³ Suomalaisen opiskelijaliikkeen toiminta 1970-luvun vaihteessa kulminoitui hallinnonuudistuskamppailuun ja sen toiminta tuli näkyväksi niin luentolakkojen kuin mielenosoitusten kautta. On kuitenkin huomioitava, että vasemmistolainen ja taistolainen opiskelijaliike oli merkittävästä roolistaan huolimatta vain yksi tämän sukupolven tienhaara. Taistolaisuus oli suurten ikäluokkinen liike ja sen kannatuspohja perustui pitkälti työväenluokkaiseen kaupunkitaustaisuuteen ja akateemisuuteen, mutta kuten esimerkiksi HYY:n ja SYL:n hallituskokoonpanot kertovat, olivat vasemmiston lisäksi myös keskusta ja oikeisto vankasti edustettuina opiskelijapolitiikassa.²²⁴ Myös kokoomuksen puolueohjelmissa korostettiin yritysdemokratian merkitystä ja ohjelmissa hyväksyttiin kaikkien oppilaitosten yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden tavoittelemisen. Suurin ero kansanrintamapuolueisiin liittyi

²²⁰ Ylioppilaslehti 1971, 3:9. Tsaarin kuriirin kirjoitukset täyttävät Vilkun esittämät tunnusmerkit, joiden mukaan ”näpertelyltä vaikuttava pikkupolitiikointikin oli opiskelijaradikaalille jotain suurta, merkityksellisen, suunnittelemisen ja muistiin merkitsemisen arvoista”.
Vilkuna 2013, 17.

²²¹ Hassi 2018, 227.

²²² Mäki-Kulmala 2004, 138; Sosialistisen opiskelijaliiton 8. liittokokous 15.-16.4.1972 ja SOL:n näkemykset tulopolitiikasta 1972, 29.

²²³ Kaarninen 2000, 123 mukaan Allardt 1995, 113-115.

²²⁴ Karisto 2005, 30-31; Hallman 1986, 105.

kollektiivisuuteen, yksilönvapauteen ja itseä koskevaan päätöksentekoon. Puolueen sisällä käytiin ideologista vääntöä ja osa kokoomusnuorista suhtautui perinteiseen konservatismiin uudistusmielisemmin verrattuna puolueen vanhempaan kaartiin ja jopa antikommunismi nähtiin suvaitsemattomuutena. ”Kommunistit olivat samanlaisia suomalaisia kuin muutkin – joidenkin mukaan reilumpiakin kuin kokoomuslaiset.”²²⁵

4.2 Kenen joukoissa seisot, kenen lippua kannat?

Taistolaisuus syntyi opiskelijaliikkeen vasemmistolaisen siiven kytkeydyttyä yhteen Suomen kommunistisen puolueen taistolaisen vähemmistöopposition kanssa. Opiskelijoiden ja SKP:n opposition lähentymistä 1970-luvun alussa kiihdytti opiskelijoiden silmissä tehottomaksi osoittautunut 1960-lukulainen radikalismi ja SKP:n enemmistön reformipolitiikka, joka aiheutti puolueen sisällä ristiriitoja. SKP:n vähemmistöllä oli myös valmiiksi hyvät suhteet SOL:iin sekä sen jäsenjärjestön, ASS:n aktivisteihin.²²⁶ Taistolaisuus rakentui näkemykseen Neuvostoliitosta ja sen puolueesta poliittis-filosofisen totuuden haltijana ja proletariaatin puolustamiseen marxismi-leninismien hengessä. SKP:n opposition johtohahmo Taisto Sinisalonen ideologiaan kuuluneet teesit marxismi-leninismistä ja proletaarisesta internationalismista omaksuttiin myös SOL:n ja ASS:n piirissä, vaikka opiskelijat pysyivätkin pääasiassa opiskelijamaailmassa, erillään SKP:n opposition toiminnasta.²²⁷

ASS pyrki hyödyntämään opiskelijoiden liikehdintää omien etujensa mukaisesti ja levittämään omaa propagandaansa, johon kuuluivat oleellisesti marxilais-leninismien opiskelu ja työväenluokan tieteellisen maailmankatsomuksen omaksuminen.²²⁸ Taistolaisten asema SOL:ssa sementoitui 20-21.3.1971 pidetyn liittokokouksen myötä ja SOL:n uudeksi puheenjohtajaksi valittiin Reijo Kalmakurki. Ylioppilaslehti uutisoi kokouksen tapahtumista, joita oli leimanneet myös liiton sisäiset erimielisyydet. Kirjoituksen mukaan kokouksessa ”hyökkäys sosialistisen opiskelijaliikkeen myönteistä kehityslinjaa vastaan onnistuttiin torjumaan ja edellytykset SOL:n toiminnan edelleen kehittämiseksi ovat liittokokouksen tulosten pohjalta suotuisat”.²²⁹ Ylioppilaslehdessä SOL:n ja ASS:n vaikutusvallan kasvu alkoi korostua Tsaarin kuriirin kirjoituksissa loppuvuodesta 1970, jolloin nimimerkki alkoi yhä

²²⁵ Kokoomuksen vuosien 1969-1971 puoluekokouksien linjauksista: Vares 1999, 79-95.

²²⁶ Hyvärinen ym. 2003, 94; Lind 1998, 28 mukaan Hyvärinen 1994, 256-260; Hokkanen 2021, 45.

²²⁷ Sinisalonen teesit: Esimerkiksi Leppänen 1999, 310; Virtanen 2002, 314.

²²⁸ Esimerkiksi ASS 1975, 34 & SOL:n liittokokous 15.-16.4.1972, 40.

²²⁹ Ylioppilaslehti 1970, 11:5.

enemmän pureutua marxismi-leninismiin sekä opiskelijoiden ja työväen yhteiseen luokkataisteluun. Tsaarin kuriirin mukaan SOL:n liittokokouksen yhteydessä luokkakantaa vastustavat tahot olivat jääneet alakyntein ja marssineet kokouksesta ulos. Nimimerkin mukaan syynä tilanteen kehitykseen oli opiskelijoiden ja muun nuorison parissa havaittu ”voimistunut ideologisen tietoisuuden kasvu”. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että taistolainen marxilais-leninistinen aate saavutti nyt hegemonian myös SKDL:n opiskelijajärjestö SOL:n sisällä.²³⁰ SOL oli SKP:n opposition liittolainen ja tämä vaikutti olennaisesti siihen, että SOL:n ja SKP:n enemmistön välillä oli nyt vielä vahvempaa ideologista kitkaa. Vasemmistolainen opiskelijaliike oli nyt taistolaisten hallussa.

SOL sitoutui marxilais-leniniläiseen ohjelmaan vuonna 1971 ja periaateohjelma hyväksyttiin SOL:n ylimääräisessä liittokokouksessa Helsingissä 23.5.1971. Ohjelman mukaan työväenluokan tieteellinen oppi pohjautui marxismi-leninismiin, mutta puolueen, eli kommunistisen puolueen tuli luoda tuo tietoisuus luokalle. Työväen etujoukon, eli kommunistisen puolueen tuli osoittaa työväelle tie vapautumiseen kapitalismin kahleista ja koulutettava se omaksumaan ”oma maailmankatsomuksensa”.²³¹ Ylioppilaslehden uutisen mukaan ohjelmassa määriteltiin SOL ”opiskelijoiden ja sivistyneistön joukkojärjestöksi, joka ratkaisuisaan nojaa Marxin ja Engelsin luomaan tieteellisen sosialismin teoriaan”. Ohjelma sisälsi näkemyksiä imperialismin- ja monopolienvastaisista voimista sekä valtiomonopolistisen kapitalismin merkityksestä työväenluokan taistelustrategialle. Periaateohjelman myötä SOL pyrki tekemään pesäeroa sekä vasemmisto- että oikeistorevisionistisiin näkemyksiin. Ylioppilaslehden mukaan SOL:n sitoutuminen uuteen ohjelmaan ”kuvastaa sitä aatteellista selkiytymistä, joka opiskelijaliikkeessä viime aikoina on tapahtunut”. Uutisessa todettiin myös, että ohjelmaan liittyi ”teesejä opiskelijoiden ja sivistyneistön erityistehtävistä työväenliikkeen vallankumouksellisessa taistelussa”.²³²

Hyvärisen mukaan SOL:n periaateohjelmassa ei kuitenkaan varsinaisesti tunnettu opiskelijaliikkeen käsitettä. Tällä hän tarkoittanee sitä, että ohjelman mukaan opiskelijat alistettiin välineeksi ajamaan työväenluokan asiaa, sillä SOL:n huomio oli siirtynyt hallinnonuudistuksesta kohti työväenluokan yhteiskunnallista asemaa. Ensimmäisestä hallinnonuudistuksen torppaamisesta oli kulunut ainoastaan vuosi, kun taistolaiset alkoivat

²³⁰ Ylioppilaslehti 1970, 11:3.

²³¹ Hokkanen 2021, 313.

²³² Ylioppilaslehti 1971, 19:7.

esittää retoriikkaa, jossa opiskelijoiden tehtävänä nähtiin osallistuminen työväenluokan taisteluun marxismi-leninismien hengessä.²³³ Tuomiojan mukaan taistolaisnäkökulmasta yleisdemokraattinen linja ei näyttäytynyt sosialistisena, vaan demokraattisena linjana. Tämän näkemyksen mukaan taistolaisuudessa oli kyse vaiheittaisesta kehityksestä kapitalismista kohti sosialismia. Yleisdemokratia oli osa yhteistyötä, joka oli siirtymän ensimmäinen vaihe. Seuraava vaihe oli sosialistinen ja kolmas, viimeinen vaihe oli tämän tulkinnan mukaan kommunistinen vaihe.²³⁴ Vaikka Ylioppilaslehdessä erityisesti Tsaarin kuriirin äärivasemmistolaiset kirjoitukset täyttivät provokaation tunnusmerkit, yllättävää on se, että nimimerkki oli ainakin osittain täysin tosissaan vallankumouskirjoitusten kanssa. Tätä tukee myös Hyvärisen haastattelut, joissa Ruotsalo muisteli omaa ja SOL:n käsitystä tulevasta vallankumouksesta vuosina 1970-1972: ”Niin me ihan vakavasti pohdittiin esim. opintoja siltä kannalta, että mikä on tulevassa sosialistisessa järjestelmässä ammattikäytäntö ja minkälaisia valmiuksia silloin tarvitaan. Se oli ihan relevantti puheenaihe. Se oli ilman muuta selviökunnes vuosi vuodelta se etäänny...”(sic)²³⁵

SOL ja sen jäsenjärjestö ASS:n Taisteluohjelma julkaistiin vuonna 1973. Taisteluohjelma oli nimestään huolimatta sisällöltään hieman kevyempi, kuin pari vuotta aiemmin julkaistu periaateohjelma. Vaikka ohjelma julkaistiin vasta 1973, näkyivät siinä esitetyt teesit osittain Ylioppilaslehdessäkin vuosina 1970-1971. Taisteluohjelmaan kuului opiskelijoiden aseman tarkasteleminen luokkakohtaisesti työväen liittolaisena. ASS:n toiminta oli organisoitua ja sen kautta järjestettiin laitoskohtaisia opintopiirejä, johon kuuluivat niin lukupiirit, opiskelu, agitointia, mielenosoituksia, lakkojen järjestämistä, valtausten suunnittelua ja propagandan kirjoittamista. Taisteluohjelman myötä ASS alkoi tarkastella opiskelijoiden asemaa luokkakohtaisesti työväenluokan liittolaisena ja soluttautui ainejärjestötoimintaan noudattaen SOL:n luomaa ohjelmaa ”demokratian ja tieteen puolesta imperialismia vastaan.”²³⁶ Ruotsalon mukaan ASS:n toimintaan ”haalittiin niin paljon kuin mahdollista niitä hallinnonuudistustappelun aktiiveja” niin kurssi-, luento- ja neuvostotoiminnan kautta.²³⁷

Ylioppilaslehdessä oli mainoksia ja ilmoituksia uusista opiskelijalehdistä, joissa esiteltiin julkaisujen sisältöä ja haettiin toimintaan mukaan uusia opiskelijoita. Esimerkiksi

²³³ Hyvärinen 1994, 24; Suominen 1997, 235.

²³⁴ Tuomioja 1993, 114.

²³⁵ Hyvärinen 1994, 313.

²³⁶ Klinge & Kolbe 1991, 162.

²³⁷ Hyvärinen 1994, 256.

Sosialistisen koulutuspoliittisen ryhmän ilmoituksessa kerrottiin uudesta marxilaisista julkaisusta, koulutus- ja kasvatuslehti Koulutoverista. Ilmoituksen mukaan ryhmä koostui ”Teiniliitossa toimineista ja toimivista kommunisteista ja kansandemokraateista.” Lehden tavoitteiksi ilmoitettiin ”kehittää ja tehdä tunnetuksi marxismi-leninismien periaatteiden mukaista koulutus- ja kasvatusnäkemystä sekä osallistua koulutuspolitiikan sisällä yleiseen imperialismiin ja monopolien vastaiseen taisteluun”.²³⁸ Teiniliiton masinoiman kouludemokratiakampanjan vaatimuksena oli saada kouluihin kouluneuvostot koulujen sisäiseksi hallinto- ja suunnitteluelimeksi. Tsaarin kuriiri suhtautui Teiniliiton pyrkimyksiin kannustavasti, mutta toisaalta kouludemokratian kehittäminen nähtiin työläänä, ”jos pyritään koulun porvarillisen luonteen muuttamiseen”.²³⁹ Tsaarin kuriiri näki kapitalistisessa yhteiskunnassa koululaitoksen tehtävinä kaksi perustehtävää: ”Sen tulee tuottaa kapitalistien palvelukseen riittävästi tietoa omaavia ihmisiä, sellaisia, jotka kykenevät kulloisessakin teknisen kehityksen vaiheessa parhaiten palvelemaan heitä: suoriutumaan mahdollisimman hyvin tuotantotoiminnan suorittamisesta ja kehittämisestä.” Toinen oli ”manipulaatiotehtävä”, jonka tarkoituksena oli ”integroida ihmiset vallitsevaan järjestelmään: sisäistää heihin valtaapitävän luokan tapoja ja arvostuksia”. Kirjoituksen mukaan Suomen koululaitoksen systemaattisena tehtävänä on ”toteuttaa kapitalistien sille antamia tehtäviä”. Näihin kuului kirjoittajan mukaan esimerkiksi ”sosialististen maiden mustamaalaaminen ja sosialismin leimaaminen utopiaksi”.²⁴⁰

Vasemmisto-opiskelijat kohdistivat kritiikkiä professorikunnalle ja yliopiston johdolle. Maalitauluksi joutui esimerkiksi Helsingin yliopistossa rehtorina syksyllä 1971 aloittanut Mikko Juva. ASS kommentoi 16.9.1971 Ylioppilaslehdessä julkaistussa kirjoituksessa Juvan yliopiston syksyn 1971 avajaispuhetta, jota luonnehdittiin taantumukselliseksi ja sisällöltään virheelliseksi tieteentulkinnaksi. Kirjoituksessa viitattiin Juvan virheelliseen käsitykseen siitä, ”mitä yhteiskunnassa ja yliopistossa on tapahtumassa. Mies ei – tietenkään – ymmärrä, että kysymys on imperialismin kriisistä, kysymys on juuri siitä hirvittävästä tieteen väärinkäytöstä, josta professorit itsekin esittävät fraaseja – hetken kuluttua ne unohtaakseen”. Kirjoituksen mukaan ASS oli huolissaan myös siitä, ”ettei yliopistossa tällä hetkellä harjoiteta vapauttavaa tiedettä”.²⁴¹

²³⁸ Ylioppilaslehti 1971, 22:8.

²³⁹ Ylioppilaslehti 1970, 27:3.

²⁴⁰ Ylioppilaslehti 1970, 27:3.

²⁴¹ Ylioppilaslehti 1971, 22:8.

4.3 Tieteellis-tekninen vallankumous

Suomessa siirryttiin 1960-luvun lopussa sodanjälkeisestä moraalitaloudesta korporativismin ja eräänlaiseen suunnitelma- tai suunnittelutalouden aikaan. Tämä tarkoitti sitä, että yhteiskunnallisten ongelmien ratkaiseminen nähtiin olevan mahdollista tieteeseen perustuvaan suunnitteluun ja organisoimiseen kautta. Parempaan suunnitteluun nähtiin tuovan ratkaisumalleja niin valtiontalouden kuin yhteiskunnan toimivuuteen liittyviin ongelmiin. 1970-luvun yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa pyrittiin yhdistämään erilliset lait, valtiolliset tuet ja avustukset mahdollisimman laajoiksi ja kaikenkattaviksi ”järjestelmiksi tai mekanismeiksi”. Suunnittelutalouden aikaan liittyi myös korporatistisen järjestelmän kehittyminen, mikä näkyi erityisesti tulopoliitikassa, eli keskitetyissä hinta- ja palkkasopimuksissa. Ydinajatus, eli kansantalouden tasapuolinen jakaminen mahdollisimman oikeudenmukaisesti eri väestöryhmien ja ammattiryhmien kesken levisi myös muihin kysymyksiin, kuten poliittisten päätösten tekemisen menettelytapoihin. Taloudellinen kasvu nähtiin kaikkien talouden ongelmien ratkaisuksi, käytännössä kulutuskysynnän ja idänkaupan kasvattamisen kautta. Tieteellis-teknisen vallankumouksen merkitystä korostettiin ja tämän nähtiin olevan tärkeä tuotantovoima ja talouden menestystekijä.²⁴²

Opiskelijaliikkeen lehdistöllä oli merkittävä rooli liikkeen vasemmistolaisen poliittis-teoreettisen keskustelun foorumina. Keskustelua ylläpidettiin vasemmistolaisessa opiskelijalehti *Soihdussa*, mutta myös Ylioppilaslehdessä, jossa esiteltiin linjauksia ja analyyssejä ajan kapitalismitutkimuksesta sekä vasemmiston ideologis-poliittisista suuntauksista.²⁴³ Marxilainen tieteellis-tekninen teoria perustui ajatukseen, jonka mukaan kapitalistinen voitontavoittelu johtaa lopulta varallisuuden kasautumisen eriarvoisuuteen ja tätä kautta työläisten kasvavaan ahdinkoon. Teorian mukaan tämä johtaa lopulta proletariaatin yhtymiseen maailmanlaajuisiksi liitoksi ja kapitalismin tuhoutumiseen, jonka jälkeen toteutuu markkinataloudesta, nationalismista ja yksityisomistuksesta vapaa sosialistinen yhteiskunta.²⁴⁴ Juhani Ruotsalo ja Kari Toikka vetivät SOL:n ideologista ja strategista linjaa ja laativat ”marxilais-leniniläisen” analyysin Suomen poliittisesta opiskelijaliikkeestä, mikä julkaistiin *Soihdussa* vuonna 1972.²⁴⁵ Artikkelin mukaan SOL:n tuli

²⁴² Alasuutari 2017; 146-147, 311-312.

²⁴³ Hokkanen 2021, 236.

²⁴⁴ Ylikangas 2015, 21-22.

²⁴⁵ Suominen 1997, 229; Ruotsalo & Toikka, *Soihtu* 1/1972.

olla etujoukossa, johtavassa roolissa opiskelijaliikkeen taistelussa. Kirjoituksessa esitellään opiskelijaliikkeen ensimmäisenä edellytyksenä ”tieteellis-teknisen vallankumouksen mukanaan tuomat demografiset ja poliittiset muutokset: opiskelijoita on tullut suuri yhteiskuntaryhmä samaan aikaan kun ’imperialismin yleinen kriisi’ on syventynyt”. ”Koulutusjärjestelmän yleinen rakenteellinen ja ideologinen kriisi” taas on sidoksissa ”Porvarillisen ideologian kriisiin” ja tämä välittyy opiskeluolojen sietämättömyyteen. Ruotsalo ja Toikka näkivät SOL:n aseman voimakkaana ja korostivat sen luonnollista johtavaa asemaa opiskelijoiden keskuudessa. Taistolaiset pyrkivät toimimaan opiskelijaliikkeen ”demokraattisessa yhteisrintamassa”, mutta siihen liittyi ehdoton vaatimus: SOL:lla tuli olla johtava asema opiskelijaliikkeessä.²⁴⁶

Neuvostoliiton katsottiin olevan puoluekantaisen tieteen vahvin toimija ja marxismi-leninismien ainoa tieteellinen maailmankatsomus, joten SOL:n tehtäväksi ainoana tieteellis-poliittisena järjestönä jäi kaiken epätieteellisen poisraivaaminen.²⁴⁷ Ruotsalo katsoi myöhemmin taistolaisuuden liittyneen nimenomaan 1970-luvun Neuvostoliiton ihannoimiseen, eikä näin Stalinin diktatuuriin. Taistolaisuuden keskeinen tekijä oli ”solidaarisuus ja lojaalisuus Neuvostoliitolle ja varsinkin sen kuviteltuun tulevaisuuteen”.²⁴⁸ Tsaarin kuriirin kirjoitukset olivat linjassa Soihdun artikkelin kanssa. Tsaarin kuriiri kirjoitti *tieteellisestä sosialismista* Ylioppilaslehdessä jo 3.4.1970. Kirjoituksen mukaan SOL:n tehtävänä oli nimenomaan tieteellisyyden esiin tuominen opiskelijoiden parissa. Tieteellisessä sosialismissa oli kyse ”ideologisesta ryhdistäytymisestä” ja monen asian, kuten reformismin, oikeisto-opportunismin, kansandemokraattisen liikkeen sosialidemokratisoinnin, ultravasemmistolaisuuden, trotskismin, maolaisuuden ja anarkismin vastustamisesta. Tsaarin kuriiri korosti sosialismin teorian opiskelun ja tunnetuksi tekemisen tärkeyttä, sillä ”iloiset näppärät socialistiset huulet eivät sen mielestä enää riitä”. Kirjoituksen mukaan monet SKDL:ssä olivat huolissaan ”vasemmiston nuoren piirissä esiintyvistä uusdogmatismista”, eli taistolaisuudesta. Kirjoituksen mukaan huolissaan piti kuitenkin olla ”oikeistolaisuudesta ja reformismista, sillä niillä on vielä vahva jalansija opiskelijavasemmistossa”.²⁴⁹

²⁴⁶ Suominen 1997, 230.

²⁴⁷ Hokkanen 2012, 316.

²⁴⁸ Kylävaara 2004, 284-285.

²⁴⁹ Ylioppilaslehti 1970, 11:3.

Tsaarin kuriiri näki opiskelijaliikkeen luokka-aseman kokeneen perinpohjaisen muutoksen ja ennusti mustavalkoisesti ”yhä useamman opiskelijan” päätyvän marxismi-leninistiseen maailmankatsomukseen. Kirjoittaja näki marxismi-leninismiin paitsi aatteena, myös tieteellisenä teoriana ja käytännön toimintaohjeena. Aatteellisen kehityksen nähtiin voimistuneen nuorison ja SOL:n piirissä. Nimimerkki näki opiskelijaliikkeen ja työväenliikkeen tavoitteet yhteisinä ja opiskelijaliikettä tulisi ”johtaa työväenliikkeen yhteyteen poliittisilla eikä byrokraattisilla menetelmillä”. Tämän nähtiin olevan mahdollista opiskelijoiden ja työväen sitoutuessa yhdessä SKP:n vähemmistöläiseen marxilais-leninistiseen luokkataistelulinjaan. SOL:n linjan mukaisesti Tsaarin kuriiri näki kapitalismin tulevaisuuden heikkona. Nimimerkin mukaan kapitalismin uusissa teorioissa ”heijastuu kapitalismin maailmanlaajuinen kriisi koko syvyydessään, niissä paljastuu porvarillisen ideologian lopullinen vararikko”. Tsaarin kuriirin kirjoituksia leimasi yksipuolisuus, muiden ideologioiden, eli pääasiassa kapitalismin kritisointi ja tarve löytää yksi aatteellinen selitys vallitsevalle maailmanjärjestykselle. Nimimerkki ei myöskään ollut vastaanottava oikeiston kriittisille kirjoituksille ja äärivasemmistolle suunnattu kritiikki taistolaisen ”dogmaattisuudesta” ja ”fanaattisuudesta” kuitattiinkin vastapuolen tietämättömyytenä. Ylioppilaslehdessä poliittinen jargonia oli läsnä lähes jokaisessa numerossa, mutta dialogia eri aatteiden tai kirjoittajien välille ei ehdottomuuden myötä syntynyt.²⁵⁰

Taistolaiset saivat lopulta pettyä Suomen nojaututtua EEC-sopimukseen vuonna 1973 ja näin sitoutuksen yhteiskunnallis-taloudelliseen rakennemuutokseen, jonka kautta Suomi liittyi ”kansainvälisen kapitalistisen työnjaon uuteen kehitykseen”. Tsaarin kuriirin suurin huoli EEC:n kohdalla oli sen johtaminen lopulta NATO-jäsenyyteen ja näki vapaakauppasopimuksen muodostavan NATO:n taloudellisen perustan. Myös Ylioppilaslehden virallinen kanta oli EEC-vastainen. Niemelän 5.2.1971 pääkirjoituksessa muotoiltiin, että ”EEC ylikansallisena, virkavaltaisena ja poliittisena talousliittona merkitsee sitä, että puolueeton Suomi ei missään muodossa voi tulla sen jäseneksi”. Vaihtoehtoina nähtiin joko sopimuksesta poisjääminen, tai oman tullialueen muodostaminen.²⁵¹

²⁵⁰ Ylioppilaslehti 1971; 10:3, 11:3, 12:3.

²⁵¹ Hokkanen 2021, 248; Ylioppilaslehti 1970, 33:3, 1971; 4:1, 4:3.

4.4 Solidaarisuutta ja suomettumista

Suomessa 1970-luvun poliittisen eliitin hallitsevaksi henkiseksi tilaksi muodostui aivojen kansandemokratia, mikä tarkoitti julkista varovaisuutta ja kritiikittömyyttä Neuvostoliiton suhteen. Moskova oli erityisen herkkä kritiikille, joka itänaapurissa koettiin antikommunismina ja neuvostovastaisuutena.²⁵² Itsesensuurista huolimatta suomalaisessa lehdistössä toimittiin pääasiassa länsimaisten sananvapausperiaatteiden mukaisesti. Lehdet toimivat Suomessa virallisen ulkopoliittikan kannattajina, mutta varoivat kirjoituksiensa kautta vaikeuttamasta maan idänpolitiikkaa.²⁵³ Ylioppilaslehti oli 1970-luvun alussa suomettunut, kuten muukin media Suomessa tuohon aikaan. Ylioppilaslehdessä suomettuminen selittyi aikakauden poliittisella tilanteella ja tämä vaikutti olennaisesti siihen, mitä tiedotusvälineet halusivat ja pystyivät sanomaan.²⁵⁴ Suomettuminen näkyi käytännössä esimerkiksi Neuvostoliittoa koskevien kriittisten näkökulmien tuomitsemisena, YYA-liturgiaa sekä Kekkonen ulkopoliittikan kritiikittömällä puolustamisella. Ylioppilaslehden linja myötäili valtakunnan politiikan virallista linjaa pääasiassa keskusta- ja taistolaistaustaisen kirjoittajakuntansa kautta. Ylioppilaslehden kirjoituksissa on kuitenkin huomioitava ajan ulkopoliittinen varovaisuus itään päin. 1970-luvulla suomettuminen leimasi koko yhteiskuntaa puoluekannasta riippumatta, aina vasemmistosta ja keskustasta oikeistoon asti.²⁵⁵

Ylioppilaslehden pääkirjoituksessa 27.11.1970 pohdittiin Paasikiven merkitystä tämän 100-vuotissyntymäpäivän johdosta. Kirjoituksessa korostettiin YYA-sopimuksen merkitystä Suomen puolueettomuuspolitiikalle. Kirjoituksessa nähtiin, että ”puolueettomana ja tosiasiat tunnustavana” Suomella on mahdollisuus toimia aktiivisesti kansainvälisen yhteistyön kentällä. Suomen rooli suurvaltojen välissä nähtiin rauhan – ja yhteistyön rakentajana.²⁵⁶ Ylioppilaslehden linja oli Amerikka- ja kapitalismivastainen ja samalla neuvostosympatiat leimasivat suomettuneita kirjoituksia. Lehden linja oli samankaltainen nuorisjärjestöjen radikaalien ulkopoliittisten kannanottojen kanssa, joiden mukaan uuden ajan moraali vaati taistelua niin kehitysmaiden puolesta sekä imperialismia vastaan että kannanottoja

²⁵² Hokkanen 2021, 361.

²⁵³ Tarkka 2012, 264-265.

²⁵⁴ Railo & Oinonen 2012, 15-16.

²⁵⁵ Kortti 2013, 358.

²⁵⁶ Ylioppilaslehti 1970, 32:3.

globaaleihin kysymyksiin.²⁵⁷ Suomessa tiedotusvälineiden toimintaa leimasi 1970-luvun alussa itsesensuuri, joka Neuvostoliiton tapauksessa tarkoitti sitä, että Neuvostoliittoa koskevia näkemyksiä ja tietoja, joiden arveltiin olevan Neuvostoliitolle epämieluisia, tai haitallisia Suomen viralliselle ulkopoliitikalle, jätettiin kokonaan julkaisematta, tai kirjoituksia pehmennettiin. Itsesensuurin voi nähdä olleen tietynlainen itsesääntelymekanismi, joka pohjautui osin pelkoon ja poliittiseen valtapeliin. Sensuuri oli myös nöyristelyä Neuvostoliittoa kohtaan ja se näkyi Neuvostoliiton ihannoimisena ja ylikriittisyytenä länttä kohtaan.²⁵⁸

Ylioppilaslehdessä uutisoitiin SYL:n johdon vierailusta Neuvostoliittoon 28.11.-8.12.1970. SYL vieraili Neuvostoliitossa maan ylioppilasneuvoston kutsumana. Liiton delegaatioon kuuluivat keskustalaistaustaiset Pekka Puska, Seppo Härkönen ja Seppo Naumanen. Matkan tarkoitus oli hyväksyä yhteinen kommunikea, eli virallinen lausunto, joka noudatti Ylioppilaslehden uutisen sisällön mukaan YYA-jargoniaa, jonka mukaan Neuvostoliiton ja Suomen väliset suhteet nähtiin ”rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden asioina” ja vastaavan ”molempien kansojen, nuorison ja opiskelijoiden toiveita”. Kirjoituksessa huomioitiin Leninin ja Paasikiven syntymien 100-vuotispäivät ja korostettiin Leninin luoneen perustuksen maiden ”hyville naapurisuhteille”. Samassa lauseessa korostettiin myös Paasikivi-Kekkonen ulkopoliittikan merkitystä maiden suhteille. Neuvostoliiton ulkopoliittikka nähtiin rakentavana, kun taas osapuolet suhtauivat kriittisesti Yhdysvaltoihin. Kritiikkiä osoitettiin myös Israelille ja sen Lähi-idän politiikalle, kun taas tukea osoitettiin Afrikan ja Latinalaisen Amerikan vapautusliikkeille. Viimeisessä kappaleessa korostettiin jälleen YYA-sopimuksen merkitystä maiden välillä: ”SYL ja Neuvostoliiton ylioppilasneuvosto ovat päättäneet työskennellä päättäväisesti tavoitteenaan maitten opiskelijoiden kasvattaminen ystävyYTEEN ja yhteistyöhön.”²⁵⁹ Ylioppilaslehden etusivun kirjoituksessa 16.9.1971 ruodittiin SYL:n roolia opiskelijaliikkeen ulkopoliittikan toiminnassa. Päätoimittaja Niemelä kiitteli SYL:n toimintaa ja näki suomalaisen opiskelijaliikkeen saavuttaneen ”keskeisen aseman Euroopan rakenteellisen muutoksen etulinjassa”. Niemelä näki menestyksekkään opiskelijoiden ulkopoliittisen roolin jatkumisen tavoiteltavana ja näki tämän pahimpana vaarana ”oikeiston lisääntyvän vaikutusvallan opiskelijoihin”.²⁶⁰

²⁵⁷ Vares 1999, 207.

²⁵⁸ Itsesensuurin määritelmästä esimerkiksi Simopekka Nortamo teoksessa Tommila & Salokangas 1998, 278-279.

²⁵⁹ Ylioppilaslehti 1970, 34-35:13.

²⁶⁰ Ylioppilaslehti 1971, 22:3.

Ylioppilaslehdessä suomettuminen ja myönteisyys Neuvostoliittoa kohtaan näkyivät erityisesti Tsaarin kuriirin kirjoitusten kautta, mutta myös päätoimittaja Niemelä ja lehden muut keskustataustaiset toimittajat kokivat suhteet Neuvostoliittoon tärkeinä Paasikivi-Kekkosen luoman ulkopoliittisen linjan mukaisesti. Ylioppilaslehden 24.4.1970 ilmestynyt tuplanumero 14-15 oli omistettu Leninille, jonka syntymästä oli tullut kuluneeksi 100 vuotta. Numeron pääkirjoituksen mukaan ”vanhat myytit, jotka ovat estäneet suomalaisia tutustumasta Leninin ajatuksiin ja jopa hänen merkitykseensä Suomelle ja sen itsenäisyydelle, ovat särkymässä ja kokonaiskuvan luominen mahdollistuu.” Kirjoituksen mukaan myytin purkaminen oli tärkeää Neuvostoliiton valtion ymmärtämisen kannalta, sillä ”juuri leninismi on se asia, joka tekee venäläisestä neuvostoliittolaisen ja Neuvostoliiton politikka perustuu leninistisiin analyyseihin.” Juhlavuotena ”erityisen keskeistä ovat Lenin ja koko neuvostokansan pyrkimykset rauhanomaisen (globaalinen) rinnakkaiselon vahvistamiseen”.²⁶¹

Ylioppilaslehdessä otettiin kantaa kehitysyhteistyön tilaan, kolmannen maailman vapautusliikkeiden toimintaan ja niiden oikeutukseen. Opiskelijoiden rooli kehitysyhteistyössä nähtiin ”hatarana ja tuloksettomana opiskelijoiden kehitysyhteistyön aatteellisesta heräämisestä huolimatta.” Kehitysmaiden ongelmien ratkaisemiseen ei nähty ratkeavan ainoastaan ”pienillä stipendiaattiohjelmilla tai muutaman koulun perustamisella”. Ratkaisuna nähtiin rakenteelliset muutokset, vapautusliikkeiden tukeminen ja ”todellisuuteen perustuvaa tiedotustoimintaa”.²⁶²

Taistolaisuudella oli merkittävä rooli Ylioppilaslehden kirjoitusten sisältöön, sillä opiskelijaliikkeen vasemman siiven kehitys oli tehnyt vaikutuksen Neuvostoliiton puoluejohtoon. Suomessa NKP:n keskuskomitean johtohenkilöihin kuulunut ja vuosina 1970-1971 suurlähettiläänä toiminut Aleksei Beljakov ajoi SKP:n vähemmistöläisten asiaa ja näki Suomessa kommunistien tavoitteeksi johtopaikan saavuttamisen kansanrintamassa ja tätä kautta sosialismiin tähtäävän mallin ideoimisen, jota voitaisiin hyödyntää myös muissa kapitalistisissa maissa. Beljakovin tavoitteet olivat kuitenkin ristiriidassa Kekkosen kanssa, joka näki kansanrintaman tehtävänä kommunistien sulauttamisen Suomen parlamentarismiin.²⁶³ Hyvärisen mukaan taistolaisuuden ideologian vetovoiman salaisuus ”oli sen kyvyssä tehdä välttämättömyydestä hyve”. Esimerkiksi suomettuminen ja Neuvostoliiton myötäileminen

²⁶¹ Ylioppilaslehti 1970, 14-15:3.

²⁶² Ylioppilaslehti 1970, 29:3.

²⁶³ Jakobson 2003, 51-52.

käännettiin hyveeksi leniniläisen imperialismiteorian kautta, mikä tarkoitti sitä, että suometumisessa olikin itse asiassa kyse taistelusta imperialismia vastaan sosialismin puolesta. Eli toisin sanoen Suomen harjoittama YYA-politiikka ”ei ollut enää alistumisesta johtuvaa reaalipolitiikkaa, vaan liittoutumista sosialismin voiman ja ihanteen kanssa.”²⁶⁴ Taistolaisen politiikan voidaan nähdä olleen myös paradoksaalista, sillä se oli selkeässä ristiriidassa suomettuneen valtakunnan politiikan kanssa. Taistolaisten pelko oikeistohyökkäyksestä Suomen ulkopolitiikkaan oli ylimitoitettua, sillä myös opiskelijaliike oli KNL:oa ja Tuhatkuntaa myöten kallellaan Neuvostoliittoon.²⁶⁵

Iranin šaahin 25.6.1970 Suomen valtiovierailun vastainen mielenosoitus oli yksi harvoista tapahtumista, jossa poliisi käytti väkivaltaa mielenosoittajia kohtaan. Vaikka poliisin pamputuksen uhreiksi oli joutunut mielenosoittajien lisäksi myös sivustakatsojia, oli yleinen mielipide mielenosoittajia vastaan. Esimerkiksi Helsingissä Nya Pressen -iltapäivälehdessä toimituksen kuumalle linjalle soittaneet antoivat mielenosoittajille ankaraa palautetta, joissa vaadittiin ”mellastavien kakaroiden piiskaamista koivunoksalla”. Joissakin palautteissa vaadittiin mielenosoittajille jopa lieviä vankilatuomioita. Mielenpahoituksista huolimatta suuren yleisön suhtautuminen mielenosoittajiin oli kuitenkin suhteellisen pehmeää, sillä esimerkiksi muutama vuosi aiemmin Länsi-Saksassa šaahin vierailun mielenosoituksissa poliisi oli hyökännyt mielenosoittajien kimppuun ja tapahtuma oli vaatinut myös kuolonuhrin. Länsi-Saksassa mielenosoitukseen suhtauduttiin myös huomattavasti ankarammin ja puhuttiin jopa mielenosoittajien ”ampumisesta ja kaasuttamisesta”.²⁶⁶ Ylioppilaslehteä ei julkaistu kesäkuukausina, joten kesäkuussa tapahtuneeseen šaahin vastaiseen mielenosoitukseen palattiin vasta seuraavan lukukauden 1. numerossa 4.9.1970. Kirjoituksessa kommentoitiin Suomen perustuslakiliiton toimesta mielenosoituksen tapahtumia ja moitittiin poliisin väkivaltaa mielenosoittajia kohtaan: ”poliisin rajuista otteista ja provokatoorisesta toiminnasta on tehty kanteluja oikeuskanslerille ja eduskunnan oikeusasiamiehelle”.²⁶⁷ Ylioppilaslehden 18.9.1970 julkaistussa kirjoituksessa kuitenkin todettiin, että Oikeusministeriön ilmoituksen mukaan poliisista kantelun tehnyttä Suomen perustuslakiliittoa ei todellisuudessa ollut olemassa, vaan sen takana oli molemmat šaahin mielenosoituksen tapahtumista kirjoitukset laatinut Matti Vuori. Vuoren kirjoituksista ei käy

²⁶⁴ Hyvärinen 1994, 83; Alasuutari 2017, 345.

²⁶⁵ Hokkanen 2021; 466, 471.

²⁶⁶ Suominen 1997, 210.

²⁶⁷ Ylioppilaslehti 1970, 20:12.

täysin ilmi, miksi kantelut oli ylipäättään tehty Suomen perustuslakiliiton nimissä. Tavoite oli joka tapauksessa selvä: nostaa esiin poliisin ”väkivaltakoneiston” ylimitoitettut toimet mielenosoittajia vastaan.²⁶⁸ Vaikka mielenosoitus ei ollut osanottajamäärältään kovin suuri, kertoi tapahtuma siitä, että radikalisoituneen opiskelijaliikkeen toiminnalla oli olemassa myös räjähdysaltis puolensa, joka uskalsi joko tiedostaen, tai tiedostamatta uhmata Kekkosen virallista ulkopoliittikkaa, jossa šaahin politiikkaa ei ollut tuomittu.²⁶⁹

5 Ylioppilaslehti ja opiskelijaliikkeen puoluepolitisoituminen

Ylioppilaslehden kirjoitusten perusteella opiskelijaliikkeen puoluepolitisoituminen oli vuonna 1970 proletaarisen käänteän myötä täydessä vauhdissa.²⁷⁰ Poliittisten järjestöjen tunkeutuminen opiskelijapolitiikkaan²⁷¹ näkyi Ylioppilaslehden kirjoituksissa, joissa käsiteltiin vuosikymmenen alussa pääasiassa korkeakoulujen hallinnonuudistusta, eduskuntavaaleja sekä opiskelijapolitiikkaa. Ylioppilaslehden sisältö vuosina 1970-1971 oli linjassa lehden kansanrintamaedustuksen kanssa. Lehden yleislinja oli keskustalainen ja vasemmistolainen sekä oikeistovastainen, mutta yleensä uutiset ja kirjoitukset olivat kuitenkin asiallisia, pois lukien hallinnonuudistuskeskustelu, joka synnytti lehden kirjoituksissa kiivaita piirteitä.

Ylioppilaslehdessä opiskelijaliikkeen puoluepolitisoitumisen ja poliittisten järjestöjen esiinmarssi nähtiin myönteisinä käänteinä, sillä politisoitumisen nähtiin edistävän opiskelijoiden asioiden ajamista. Ylioppilaslehden suhtautuminen 1960-luvun kulttuuriradikalismiin oli penseää ja se oli linjassa ajan opiskelijaliikkeen käsityksen kanssa, jonka mukaan 1960-lukulaiset näyttäytyivät pehmeinä. Odotukset 1970-lukua kohtaan olivat toiveikkaat ja vuosikymmenen radikalismien tehtävinä nähtiin esimerkiksi tieteen ja kulttuurin kehittäminen yliopistoissa. Ylioppilaslehden kirjoituksissa siirryttiin vuosikymmenen vaihteessa opiskelijoiden asioista korkeakoulupoliittisiin kysymyksiin, joista eniten huomiota sai hallinnonuudistuskysymys ja siihen liittyvä puitelain käsittely eduskunnassa.²⁷²

²⁶⁸ Ylioppilaslehti 1970, 22:7.

²⁶⁹ Rentola 2005, 194.

²⁷⁰ Esimerkiksi Kolbe 1996, 399-400.

²⁷¹ Esimerkiksi Vilksen 2013, 169.

²⁷² Ylioppilaslehti 1970, 1:3, 29:7.

Suomessa opiskelijaliikkeen puoluepolitisoituminen erosi muista kansainvälisistä liikkeistä siten, että suomalaisen opiskelijaliikkeen toiminta ei eskaloitunut väkivaltaisiksi mielenosoituksiksi, vaan toiminta kanavoitui puoluepolitiikan ja rauhanomaisen protestoinnin kautta esimerkiksi luentolakkojen ja mielenosoitusten kautta. Suomessa opiskelijoiden toimintaa leimasi muun yhteiskunnan tavoin suomettuminen ja Neuvostoliittoon nojaaminen, mikä näkyi Ylioppilaslehdessä itesesensuurina. Neuvostoliittoa ei kritisoitu ja lehti pysyi poliittisissa kysymyksissä Paasikivi-Kekkonen puolueettomuutta viitoittavalla tiellä, pois lukien vahvaa oikeisto- ja kapitalismikritiikkiä, jota ilmeni lehden sivuilla niin ääriivasemmiston kuin keskustankin suusta.²⁷³ Ylioppilaslehdessä näkyivät myös marxismi-leninismien opit lehden ääriivasemmistolaisten kirjoittajien kautta ja lehden voidaan katsoa toimineen osittain taistolaisten opiskelijoiden äänitorvena.²⁷⁴

Ylioppilaslehden suhde kulttuuripolitiikkaan muuttui vuosikymmenen vaihteessa keskustataustaisen toimituksen myötä. Ylioppilaslehdellä oli ollut keskeinen rooli 1960-luvulla kulttuuripolitiikassa, mutta 1970-luvun vaihteessa lehden puoluepolitisoiduttua painottuivat lehden kansanrintamatoimittajien kirjoitukset yhä enemmän politiikkaan. Opiskelijaliikkeen politisoitumisen myötä Ylioppilaslehti antoi palstatilaa opiskelijapolitiikalle ja lehdessä uutisoitiin tiiviisti niin HYY:n kuin SYL:n toiminnasta. Opiskelijaliike otti Ylioppilaslehden kautta kantaa niin opiskelijapolitiikkaan kuin valtakunnan politiikkaankin ja Ylioppilaslehdessä vallitsi käsitys, jonka mukaan opiskelijaliikkeen nähtiin olevan vastuussa myös valtakunnantason yhteiskunnallisista kysymyksistä ja esimerkiksi hallinnonuudistus nähtiin korkeakoulujen sisäisten ongelmien lisäksi keinona ratkaista myös yhteiskunnallisia ongelmia.²⁷⁵ Ylioppilaslehden toimituksessa työskennelleet toimittajat olivat nuoria opiskelijoita ja lehden kirjoituksissa oli havaittavissa tietynlaista positiivista huolettomuutta, mutta myös mustavalkoista naiiviutta. Proletaarinen käänne vaikutti siihen, että lehdessä uskottiin yhteiskunnallisten ongelmien ratkeavan poliittisen vaikuttamisen kautta kuin itsestään. Ratkaisuehdotukset jäivät kuitenkin usein ohuiksi ja varsinkin taistolaisten puheenvuoroissa ongelmien ratkaiseminen oli yksiulotteista ja pohjautui pitkälti ääriivasemmistolaiseen jargoniaan, eikä rakentavaa vuoropuhelua poliittisten vastustajien kanssa todella syntynyt.²⁷⁶

²⁷³ Esimerkiksi Kortti 2013; 365, 359.

²⁷⁴ Ylioppilaslehdessä suurin osa ääriivasemmistolaisia kirjoituksia julkaistiin vuosikymmenen vaihteessa Tsaarin kuriiri -nimimerkin takaa. Esimerkiksi Ylioppilaslehti 1970, 6:3.

²⁷⁵ Esimerkiksi Ylioppilaslehti 1970, 10:1.

²⁷⁶ Esimerkiksi Ylioppilaslehti 1970, 11:3, 14-15:3.

Ylioppilaspolitiikassa nähtiin 1970-luvun vaihteessa vasemmiston ja keskustan kansanrintamaliitto, jolla oli suora vaikutus niin ylioppilaskuntien kuin SYL:n toimintaan. Yliopistoissa nähtiin läpipolitisoituminen opiskelijajärjestöjen saadessa poliittisesti valitut hallintoelimet. Ylioppilaslehdessä tämä tarkoitti keskustalaista päätoimittajaa ja toimitusta, jotka toimivat HYY:n mandaatilla. Ylioppilaslehdessä kuitenkin myös taistolaiset saivat vahvan jalansijan Kannunvalajien joukossa toimineiden ASS-taustaisten opiskelijoiden myötä ja lehden linja muotoutuikin vuosina 1970-1971 keskusta-äärivasemmistoakselin ympärille. Kansallisessa ylioppilaspolitiikassa nähtiin vahvan kansanrintaman mureneminen 1970-luvun alun jälkeen vasemmiston ja keskustan luodessa toiminnalleen oman identiteetin. Vasemmiston kannatus nousi SOL:n ja ASS:n suosion nousun myötä 1970-luvun alussa, mutta vasemmisto ei pystynyt toimimaan yhtenäisesti sisäisten ristiriitojen myötä.²⁷⁷

Opiskelijaliike oli etsinyt radikaalia identiteettiään ja lopulta kanavoinut sen vuosikymmenen vaihteessa opiskelijapolitiikkaan. Opiskelijaliikkeen puoluepolitisoituminen tarkoitti kuitenkin muutakin kuin kansanrintaman hegemoniaa ja äärivasemmiston esiinmarssia. Vanhan valtaus oli herättänyt opiskelijoissa myös vastareaktion, joka ilmeni esimerkiksi HYY:n vaaleissa Tuhatkunnan menestyksenä ja oikeistolaisten opiskelijoiden rikkurointina luentolakkojen yhteydessä.²⁷⁸ Puoluepolitisoituminen leimasi HYY:n vaaleja ja ylioppilaskunnan hallitusten muodostamista 1970-luvun alussa ja toiminnalle oli ominaista riitely poliittisten osapuolien ollessa kaukana toistensa näkemyksistä. HYY:n vaalit olivat merkittävät Ylioppilaslehden näkökulmasta, sillä kaikki osapuolet hamusivat lehden päätoimittajan pestiä ja pääsyä opiskelijoiden parissa merkittävän äänenkantajan toimitukseen. Kansanrintaman menestys ylioppilaskuntien vaaleissa takasi lehdessä vallan keskustalle ja vasemmistolle, joten kokoomus joutui käytännössä pannaan, eikä lehdessä vuosikymmenen alussa juurikaan julkaistu oikeiston laatimia kirjoituksia.²⁷⁹ Tämä johti siihen, ettei Ylioppilaslehdessä juurikaan nähty poliittista keskustelua, vaan kirjoituksia leimasivat pitkälti keskustan ja äärivasemmiston laatimat poliittiset kirjoitukset, joiden kautta pönkitettiin poliittisten opiskelijajärjestöjen asemaa. Opiskelijaliikkeen puoluepolitisoituminen näkyi myös SYL:n toiminnassa, josta tuli 1970-luvun alussa painostusjärjestö. SYL radikalisoitui poliittisten opiskelijajärjestöjen tunkeutuessa sen toimintaan puoluepolitiikan korostuessa liiton toiminnassa. Vasemmisto ja keskusta haalivat

²⁷⁷ Kts. Liite 1. Ylioppilaslehden toimitukset 1970-1971.

²⁷⁸ Esimerkiksi Kolbe 1996, 386.

²⁷⁹ Kts. Liite 2. HYY:n hallitukset vuosina 1970-1972.

itselleen merkittävimmät hallituspaikat ja käytännössä tämä tarkoitti sitä, että pääsihteerin pesti oli joko vasemmiston tai sosialidemokraattien hallussa, korkeakoulupoliittisista asioista vastasivat taistolaiset ja kansainvälisistä asioista keskustaryhmät. Kansanrintaman vaikutusvalta näkyi liiton toiminnassa myös siten, että kokoomuksen Tuhatkunnalle jätettiin ainoastaan sihteerin tehtävät.²⁸⁰

Vuoden 1970 hallinnonuudistuskamppailu oli merkittävin vuosikymmenen alussa opiskelijaliikettä yhteen hionut tapahtuma. Opiskelijoiden hallinnonuudistusvaatimusten taustalla kyti haaveet korkeakoulujen sisäisen rakenteen uudistamisesta, mutta uudistukseen liittyvä puitelain käsittely eduskunnassa aiheutti ristiriitoja opiskelijoiden ja professorikunnan välille professorien vastustaessa puitelain käsittelyä sellaisenaan. Ylioppilaslehti uutisoi tiivistä hallinnonuudistuskamppailusta ja lehden kirjoituksia leimasi vahva professorikritiikki.²⁸¹ Opiskelijat organisoituivat hallinnonuudistuskeskustelun ollessa kiivaimmillaan ja järjestivät luentolakkoja sekä mielenosoituksia. Ylioppilaslehti tuki hallinnonuudistusta, se liitettiin demokratiakeskusteluun ja uudistuksen vastustajat nähtiin mustavalkoisesti taantumuksellisina.²⁸² Taistelu korkeakoulujen yhtenäisen hallinnonuudistuksen puolesta sitoi opiskelijaliikettä yhteen ja se nosti esiin myös ulkoparlamentaarisia toimijoita.²⁸³ ASS:lla ja HYY:n Kannunvalajilla oli merkittävä rooli opiskelijoiden mobilisoinnissa lakkoihin ja mielenilmaisuihin, jotka levisivät lopulta koko maahan. Hallinnonuudistuksen epäonnistuttua ja vuoden 1970 eduskuntavaalien päätyttyä kansanrintamapuolueiden tappioon, alkoi yleisdemokraattinen suuntaus hiipua myös opiskelijamaailmassa. Vasemmiston ja keskustan erkaannuttua toisistaan opiskelijaliike heikkeni ja opiskelijat alkoivat menettää uskoansa sen toimintaan.²⁸⁴ Kansanrintaman lohkeillessa, alkoivat taistolaiset ajautumaan yhä tiiviimmin yhteen SKP:n vähemmistön kanssa. Taistolaisten aseman sementoituminen SOL:ssa vuonna 1971 näkyi Ylioppilaslehdessä siten, että taistolaistaustaiset kirjoitukset alkoivat saamaan yhä enemmän vaikutteita marxismi-leninismistä ja niin opiskelijapolitiikkaan kuin valtakunnan politiikkaan liittyvien kirjoitusten argumentoinnissa tukeuduttiin työväenluokan taisteluun ja tieteellisteknisen vallankumouksen merkitykseen poliittisessa päätöksenteossa.²⁸⁵

²⁸⁰ Kts. Liite 3. SYL:n hallituksen jäsenet ja sihteerit vuosina 1970-1972.

²⁸¹ Esimerkiksi Ylioppilaslehti 1971, 22:8.

²⁸² Esimerkiksi Ylioppilaslehti 1970; 2:1, 1;5.

²⁸³ Sundbäck 1991, 61.

²⁸⁴ Esimerkiksi Vilks 2013; 370, 373.

²⁸⁵ Esimerkiksi Ylioppilaslehti 1970, 11:3.

Ylioppilaslehti oli vuosikymmenen vaihteessa hyvin puoluepolitisoinut. Lehden yleislinja myötäili kansanrintaman politiikkaa ja kritiikki osui jatkuvasti oikeistoon ja erityisesti kokoomukseen. Vuosina 1970-1971 Ylioppilaslehden kirjoitukset paneutuivat hallinnonuudistukseen, eduskuntavaaleihin, opiskelijapolitiikkaan ja opiskelijaliikkeen toimintaan. Äärivasemmistolaisuuden nousu alkoi näkyä voimakkaammin lehdessä vuonna 1971 ja taistolaistaustaisten kirjoitukset alkoivat muuttua kriittisemmiksi erityisesti oikeistoa ja kokoomusta kohtaan, mutta vastakkainasettelu kiihtyi myös muita poliittisia vastapelureita vastaan. Taistolaisten kirjoitukset alkoivat muuttua samalla yhä enemmän teoreettisemmiksi, joille oli ominaista marxismi-leninisin ylistyspuheet ja tieteellis-teknillisen vallankumouksen tarjoaminen vaihtoehdoksi kaikkien yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi. Taistolainen ideologia nousi merkittävään asemaan SOL:n ja ASS:n myötä myös puoluepolitisoinneessa Ylioppilaslehdessä. Ylioppilaslehdessä taistolaistaustaisten laatimat kirjoitukset olivat osittain läpinäkyvän provosoivia, mutta toisaalta jo vuonna 1970 vakavahenkisiä ja taistolaisen dogmaattisuuden tunnusmerkit täyttäviä. Taistolaisten kirjoituksista ei satunnaisesta tahallisesta liioittelusta huolimatta paistanut läpi huumori, vaan tiukka kapitalismi- ja imperialismivastaisuus sekä äärimmäisyyksiin menevä sosialismin teorioiden pohdiskelu ja äärivasemmistolainen jargonia. Ylioppilaslehdessä viljeltiin vallankumouksellista retoriikkaa SOL:n hengessä, mutta useimmiten se liitettiin ennen kaikkea opiskelijaliikkeen ja työväestön yhteiseen luokkataisteluun. Taistolaiset kirjoittivat marxismi-leninisin hengessä tieteellis-teknisestä vallankumouksesta, jonka taustalla vaikutti ideologinen kamppailu kapitalismia vastaan. Ylioppilaslehden kirjoitusten perusteella pyrkimys vallankumouksesta oli totta, mutta keinot kapitalismin kukistamiseen nähtiin toteutuvan ennen kaikkea parlamentarismia kautta marxismi-leninisin hengessä.²⁸⁶

Tulkinta opiskelijaliikkeen poliittisesta konstruktiosta on perusteltavissa Ylioppilaslehden kirjoitusten perusteella.²⁸⁷ Suomalaiseen opiskelijaliikkeeseen kuului 1970-luvun vaihteessa erilaisia ideologioita ja suuntauksia, mutta oikeistovastaisuudesta ja hallinnonuudistuskamppailusta muodostui sille lopulta yhtenäinen identiteetti, jonka avulla liike yhtenäistyi ja toimi hetken määrätietoisesti yhteisiä tavoitteita kohti.²⁸⁸ Ylioppilaslehti toimi vuosina 1970-1971 kansanrintamapuolueiden äänitorvena, eli käytännössä keskusta- ja vasemmistopuolueiden ideologisena kanavana, jonka avulla puoluepolitisoinneet

²⁸⁶ Esimerkiksi Ylioppilaslehti 1971; 10:3, 11:3, 12:3.

²⁸⁷ Kolbe 1996, 399-400 mukaan Hyvärinen 1994, 23-33.

²⁸⁸ Vilkuna 2013, 302-303.

opiskelijajärjestöt saivat äänensä kuuluviin opiskelijoiden keskuudessa. Ylioppilaslehdellä oli merkittävä institutionaalinen rooli opiskelijaliikkeen kehitykselle ja puoluepolitisoituneella sekä laajalevikkisellä julkaisulla oli merkittävä vaikutus siihen, miten se kykeni kirjoitustensa kautta edistämään opiskelijaliikkeen yhteisiä asioita ja tukemaan sen toimintaa.

LÄHTEET

1 Alkuperäislähteet

Ylioppilaslehti 1970-1971, Helsingin yliopiston ylioppilaskunta (HYY), Helsinki.

2 Tutkimuskirjallisuus

Aalto, Sari: 2013. Sivistisyhteisö? Puheenvuoroja yliopiston kasvatustehtävästä. Helsingin yliopiston osakunnat 370 vuotta – Osakuntien yhteisvaltuuskunta. Vammalan kirjapaino Oy, Sastamala.

Aarnio, Pekka; Böök, Mikael; Kasvio, Antti; Toikka, Kari & Viikari, Matti: 1970. Johdatus uuteen yliopistoon: Yliopisto, tiede, kapitalismi. Kansankulttuuri, Tampere.

Alasuutari, Pertti: 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino, Tampere.

Alasuutari, Pertti: 2017. Tasavalta. Sodanjälkeisen Suomen kaudet ja trendit. Vastapaino, Tampere.

Allardt, Erik: 1995. Suunnistuksia ja kulttuurisokkeja. Otava, Helsinki.

Akateeminen Sosialistiseura ry: 1975. ASS 50 taistelujen vuotta – ASS:n 50-vuotishistoriikki. ASS, Helsinki.

Bergholm, Tapio: 1983. Punaisista apostoleista opiskelijaradikalismiin. SONK:n 20-vuotisjuhlakirja. SONK, Helsinki.

Bonsdorff, Johan von: 1986. Kun Vanha vallattiin. Tammi, Helsinki.

Hallman, Kristiina: 1986. Tottelisinko? Suomalaista Sadankomiteaa vuodesta 1963. Suomen Sadankomitealiitto ry., Helsinki.

Halmesvirta, Anssi: 2011. Cultic Revelations. Cult Personalities and Phenomena. Historietti, Joensuu.

Hannikainen, Matti O. & Danielsbacka, Mirkka & Tepora, Tuomas: 2018. Menneisyyden rakentajat: teorit historiantutkimuksessa. Gaudeamus, Helsinki.

Harmo, Maunu: 1971. Kielitaistelusta korkeakoulupolitiikkaan: Suomen ylioppilaskuntien liitto 1921-1971. SYL, Helsinki.

Hassi, Satu: 2018. Mannerheim-solki ja punalippu. Siltala, Helsinki.

Hokkanen, Lauri: 2021. Kenen joukoissa seisoin. Taistolaiset ja valtioterrorin perintö. Docendo Oy, Jyväskylä.

Hyrkkänen, Markku: 2002. Aatehistorian mieli. Vastapaino, Tampere.

Hyvärinen, Matti: 1990. Opiskelijaliike kertomuksena. Poliitikka 4/1990.

Hyvärinen, Matti: 1994. Viimeiset taistot. Vastapaino, Tampere.

Hyvärinen, Matti; Kurunmäki, Jussi; Palonen, Kari; Pulkkinen, Tuija & Stenius, Henrik: 2003. Käsitteet liikkeessä. Vastapaino, Tampere.

Jakobson, Max: 2003. Tilinpäätös. Otava, Helsinki.

Jussila, Osmo; Hentilä, Seppo & Nevakivi, Jukka: 2003. Suomen poliittinen historia – 1809-2003. WSOY, Helsinki.

Kaarninen, Mervi: 2000. Murros ja mielikuva. Tampereen yliopisto 1960-2000. Vastapaino, Tampere.

Kalela, Jorma: 1972. Historian tutkimusprosessi. Metodinen opas oman ajan historiaa tutkiville. Gaudeamus, Helsinki.

Kalela, Jorma: 2000. Historiantutkimus ja historia. Gaudeamus, Helsinki.

Kallioinen, Mika: 1999. Professoriliitto 1969-1999. Kolme vuosikymmentä tieteen ja ammattikunnan puolesta. Gummerus, Jyväskylä.

Kanerva, Jukka: 1986. Puolueöykkäröinnistä sivistyshurmokseen: Suomalaisen opiskelijaliikkeen murroksesta 70-luvun lopussa tekstianalyysin valossa. SYL-julkaisu 7/86.

Karisto, Antti: 2005. Suuret ikäluokat. Vastapaino, Tampere.

Ketonen, Kimmo: 2001. Ylioppilaat omalla asialla. Turun yliopiston ylioppilaskunta 1945-1997. Newprint Oy, Uusikaupunki.

Klinge, Matti; Knapas, Rainer; Leikola, Antto & Strömberg, John: 1990. Helsingin yliopisto 1917-1990. Otava, Keuruu.

Klinge, Matti & Harmo, Maunu: 1983. Ylioppilaslehti. Gaudeamus, Helsinki.

Klinge, Matti & Kolbe, Laura: 1991. Suomen ylioppilas. Otava, Helsinki.

Kolbe, Laura: 1996. Eliitti, traditio, murros: Helsingin yliopiston ylioppilaskunta 1960-1990. Otava, Helsinki.

Kortti, Jukka: 2003. Ylioppilaslehden vuosisata. Gaudeamus, Helsinki.

Kylävaara, Ilkka: 2004. Taistolaisuuden musta kirja. Tammi, Juva.

Lamberg, Marko: 2004. Nuoruus ja toivo – Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta 1934-2003. Kampus kustannus, Jyväskylä.

Leppänen, Veli-Pekka: 1999. Kivääri vai äänestyslippu? Suomen kommunistisen puolueen hajaannus 1964-1970. Edita, Helsinki.

Lidman, Satu; Koskivirta, Anu & Eilola, Jari: 2017. Historiantutkimuksen etiikka. Gaudeamus, Helsinki.

Lind, Kimmo: 1998. Radikalismista aikalaisanalyysiin. Tutkijaliiton kehitys 1970-luvulta 1990-luvulle. Kampus kustannus. JYY:n Julkaisusarja n:o 45, Jyväskylä.

Miettunen, Katja-Maria: 2009. Menneisyys ja historiakuva. Suomalainen kuusikymmentäluku muistelijoiden rakentamana ajanjaksona. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Mäki-Kulmala, Heikki: 2004. Taistolaisuuden harmaa kirja. Pilot-kustannus Oy, Tampere.

Näre, Sari (toim.): 1999. Teoksessa Tunteiden sosiologiaa: II historiaa ja säätelyä.

Relander, Jukka: Taistolaisuuden psykohistoriaa, s. 190-226. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Pakarinen, Pete: 1996. Frakkeja ja villapaitoja: Suomen ylioppilaskuntien liitto 75 vuotta. Gummerus, Jyväskylä.

Pitkänen, Raimo: 1984. Oulun yliopiston ylioppilaskunta 25 vuotta. Kaleva, Oulu.

POLEEMI. Poliittisen historian opiskelijat RY:n lehti 2/76.

Railo, Erkki & Oinonen, Paavo (toim.): 2012. Media historiassa. Turun historiallinen yhdistys ry. Painosalama Oy, Turku.

Rentola, Kimmo: 2005. Vallankumouksen aave. Vasemmisto, Beljakov ja Kekkonen 1970. Otava, Helsinki.

Renvall, Pertti: 1965. Nykyajan historiantutkimus. WSOY, Juva.

Ruotsalo, Juhani & Toikka, Kari: 1972. Opiskelijaliike ja SOL. Soihtu 1/1972, Helsinki.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna: 2006. Narratiiviset tarkastelutavat. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

Saksholm, Juho: 2015. Kulttuuriradikalismi ja sukupolviargumentaatio Ylioppilaslehdissä 1960-1966. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Salo, Matti & Lackman, Matti: 1998. Oulun yliopiston historia 1958-1993. Kainuun Sanomain Kirjapaino, Kainuu.

Setälä, Rauno: 1970. Uustalinistin uskontunnustus. Lähtökohtia 1970-luvun luokkataisteluun. Kirjayhtymä, Helsinki.

Sihvola, Juha: 2003. Historiallisen tiedon kasvu ja edistys. Historiallinen Aikakauskirja 1.

Siisiäinen, Martti: 1990. Suomalainen protesti ja yhdistykset. Tutkimuksia yhdistyslaitoksen kehityksen ja protestijaksojen suhteesta suurlakosta 1990-luvulle. Tutkijaliitto. Gummerus, Jyväskylä.

Silventoinen, Seija: 2001. Näin sen näin – SYL 80. SYL-julkaisu 2/01. Yliopistopaino Oy, Helsinki.

Sinnemäki, Anssi: 2011. Vastakirja – eli miten lapset syövät vallankumouksensa. Kustannusosakeyhtiö Paasilinna, Espoo.

Skinner, Quentin: 1989. Language and Political Change. Viittaus Käsitteet liikkeessä teoksessa.

Skinner, Quentin: 2002. Visions of politics. Volume 1: regarding method. Cambridge University Press, Cambridge.

Sosialistinen opiskelijaliitto: 1972. Demokratian ja tieteen puolesta imperialismia vastaan! Sosialistisen opiskelijaliiton 8. liittokokous 15.-16.-4.-72. Sosialistisen opiskelijaliiton kirjasarja 3, Helsinki.

Svinhufvud, Kimmo: 2015. Gradu-takuu. Art House, Helsinki.

Sundbäck, Esa: 1991. Suomen ylioppilaskuntien liitto – ja suomalaisen opiskelijaliikkeen muutokset vuodet 1968-90. Gummerus, Jyväskylä.

Suomela, Kalevi: 2004. Kohti aktiivista yhteiskuntaa. Katsaus Vasemmistoliiton aatehistoriaan ja Vasemmistoliiton ohjelmallisiin haasteisiin. Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry, Vantaa.

Suominen, Tapani: 1997. Ehkä teloitamme jonkun. Opiskelijaradikalismi ja vallankumousfiktio 60- ja 70-lukujen Suomessa, Norjassa ja Länsi-Saksassa. Tammi, Helsinki.

Tarkka, Jukka: 2004. Kansallinen kouluttaja. L.A. Puntilan yhteiskunnallinen elämäntyö. WSOY, Helsinki.

Tarkka, Jukka: 2012. Karhun kainalossa. Suomen kylmä sota 1947-1990. Otava, Helsinki.

Tarvainen, Veikko: 1993. 60-luvun kapina. Like, Helsinki.

Tirkkonen, Jarko: 1987. Vapaasta radikalismista sosialistiseen opiskelijaliittoon. Pro gradu - tutkielma. Turun yliopisto, Turku.

Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo: 1998. Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia. Oy Edita Ab, Helsinki.

Tommila, Päiviö & Tiitta, Allan (toim.): 2002. Suomen tieteen historia 4. Tieteen ja tutkimuksen yleinen historia 1880-luvulta lähtien. WSOY, Helsinki.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli: 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki.

Tuominen, Marja: 1991. "Me ollaan kaikki sotilaitten lapsia". Sukupolvihegemonian kriisi 60-luvun suomalaisessa kulttuurissa. Otava, Helsinki.

Tuomioja, Erkki: 1993. Kukkaisvallasta Kekkosvaltaan. Tammi, Helsinki.

Vares, Vesa: 1999. Kaksi askelta edellä – Kokoomuksen Nuorten Liiton historia 1928-96. WSOY, Juva.

Vilkuna, Kustaa H. J.: 2013. Kapina kampuksella. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 113. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Virtanen, Matti: 2002. Fennomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolvien välinen dynamiikka. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 831. Karisto Oy, Hämeenlinna.

Vuorio, Kaija: 2009. Sanoma, lähettäjä, kulttuuri: lehdistöhistorian tutkimustraditio Suomessa ja median rakennemuutos. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Wiio, Juhani: 2006. Media uudistuvassa yhteiskunnassa. Median muuttuvat pelisäännöt. Sitran raportteja 65. Sitra, Helsinki.

Ylikangas, Heikki: 2015. Mitä on historia ja millaista sen tutkiminen. Art House, Helsinki.

LIITTEET

Liite 1. Ylioppilaslehden toimitukset 1970-1971²⁸⁹

1970

T: Tapio Rajavuori (korkeakoulupol. toim.) (KOL)

Ts: Ritva-Liisa Sumu 1/1970

Pt: Seppo Niemelä 1/1970-12/1971 (KOL)

Ts: Matti Mykkänen 1/1970-12/1971

T: Hannu-Pekka Lappalainen 1/1970-12/1971

1971

Pt: Seppo Niemelä

Ts: Matti Mykkänen

T: Hannu-Pekka Lappalainen

T: Tapio Rajavuori (vanha korkeakoulupol. toim.)

T: Raimo Ruottu (korkeakoulupol. toimi.) 4/1971-12/1971

Liite 2. HYY:n hallitukset vuosina 1970-1972²⁹⁰

Edustajiston kokouksessa 18.12.1969 valittu hallitus:

Karhu, Pentti	sit.	
Lahtinen, Veikko	kok.	
Murtomaa, Heikki	sit.	
Nieminen, Seppo	kok.	pj.
Niskala, Asko	kok.	
Patosaari, Pekka	sit.	
Piironen, Marja	kesk.	9.2. saakka
Ruottu, Raimo	kesk.	9.2 saakka
Tuomikoski-Leskelä, Paula	kesk.	30.1 saakka
Vuorio, Erkki	sit.	
Äimä, Harri	kok.	vpj.

²⁸⁹ Kortti 2013, 767. Viitteestä ei selviä kaikkien toimittajien puoluekanta. Olen merkinnyt ne, jotka olen saanut selville muista lähteistä.

²⁹⁰ Kolbe 1996, 562, 581. Vuoden 1970 aikana HYY:ssä hallitus valittiin kolme kertaa. Vuoden 1971 hallitus toimi aina vuoteen 1973 asti.

Edustajiston kokouksessa 5.5.1970 valittu hallitus:

Helin, Jyrki	kd.	
Ikäheimo, Risto	kesk.	
Laaksonen, Seppo	sit.	
Laurila, Ukko	lib.	
Leskelä, Jorma	kesk.	
Ojanen, Olli	lib.	
Raumolin, Helena	lib.	vpj.
Ristimäki, Katariina	sd.	
Ruottu, Raimo	kesk.	
Tuominen, Antero	sd.	pj.
Tuominen os. Heinonen, Helinä	kd.	

Edustajiston kokouksessa 28.5.1970 valittu hallitus:

Helin, Jyrki	kd.	
Karhu, Pentti	sit.	vpj.
Leskelä, Jorma	kesk.	
Murtomaa, Heikki	sit.	
Ojanen, Olli	lib.	
Raumolin, Helena	lib.	
Ruottu, Raimo	kesk.	
Toivonen, Heikki	tdk.	
Tuominen, Antero	sd.	pj.
Tuominen o.s. Heinonen, Helinä	kd.	
Vuori, Erkki	(tdk.)	

Edustajiston kokouksessa 30.11.1970 valittu hallitus:

Ikäheimo, Risto	kesk.	
Järvelä-Mellais, Marja	kd.	16.2. alkaen
Kosonen, Ilmari	kesk.	
Laaksonen, Seppo	sd.	
Lampinen, Osmo	lib.	vpj.
Naukkarinen, Juha	lib.	
Nevala, Tapio	kd.	
Oranen, Jyrki	kd.	19.5. alkaen
Palmu, Heikki	kd.	16.2 alkaen
Piimies, Kari	sd.	pj.
Roine, Antti	sd.	
Uljas, Risto	kd.	12.5 saakka
Vilén, Reijo	lib.	

Edustajiston kokouksessa 16.12.1971 valittu hallitus:

Hakala, Riitta	sd.	1.2.1973 alkaen
Konttinen, Kari	kd.	
Korkeaaja, Juha	kesk.	
Korpela, Jukka	sd.	1.2.1973 alkaen
Krank, Lea	(lib.)	1.2.1973 alkaen
Merimaa, Juhani	kd.	
Naukkarinen, Juhani	kd.	30.9.1972 saakka
Niemi, Gunnar	ruots.	9.4.-1.11.1972
Oker-Blom, Max	ruots.	9.5.1972 saakka
Olamo, Risto	sd.	
Rajavuori, Tapio	kesk.	pj.
Rinne, Kerstin	sd.	
Saarinen, Matti	(lib.)	30.9.1972 alkaen
Sevón, Cay	kd.	vpj.
Stenlund, Peter	ruots.	1.11.1972 alkaen
Teräsalmi-Sovijärvi, Leila	lib.	1.2.1973 saakka

Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan vaalit 1969-1972²⁹¹

	1969	1970	1971	1973
Tdk.	13	7	-	-
Krist.	2	3	4	4
KansY	18	18	20	19
Lib.	6	5	4	3
Kesk.	6	4	4	6
OSY	8	10	10	9
ASS-HOKA	7	13	14	16
Muut	-	-	4	3

Liite 3. SYL:n hallituksen jäsenet ja sihteerit vuosina 1970-1972²⁹²

Liiton hallitukset

Sihteerit

1970

1970

pj. Pekka Puska (KOL)
 varapj. Ilkka Vilppola (Tuhatkunta)
 Esko Hamilo /Pentti Kouri (KOL)
 Pekka Kivelä (Tuhatkunta)
 Hannu-Tapani Klami (Tuhatkunta)/
 Juha Klemola (Liberaalit)
 Jarmo Mäkelä (LOL)
 Heikki S. von Hertzen (Tuhatkunta)
 Juha Klemola (LOL)
 Tapio Siirilä (-)/ Olli Saarela (KOL)

Seppo Naumanen (pääsiht.)
 Leena Salo/Tarja Halonen (järj.)
 Tarja Halonen/Anja Mäkelä (sospol.)-
 Mikko Pyhälä (kopo)
 Pirkko Maasola (kult.)
 Ulla Helsingius/Jaakko Laajava

1971

1971

pj. Seppo Härkönen (KOL)
 varapj. Martti Mellais (SOL)
 Ilkka Kanerva (Tuhatkunta)
 Pekka Kivelä (Tuhatkunta)
 Helena Raumolin (-Brunberg) (LROL)
 Antero Tuominen (SONK)
 Iikka B. Voipio (Tuhatkunta)

Seppo Naumanen (SONK)-(pääsiht.)
 Olli Saarela (järj) (KOL)
 Pirkko Maasola (kultt)
 Mikko Pyhälä/ Jyrki Helin/Arvo Kemppainen
 (kopo) (SOL)
 Anja Mäkelä (sospol) (Tuhatkunta)
 Jaakko Laajava Jarmo Mäkeä (ulko) (LROL)

²⁹¹ KansY = Kokoomus & Akademisk högerns valförbund. Keskusta vuosina 1971-1979 myös Mitten.

²⁹² Silventoinen 2001, 207. Sundbäck 1991; 223-224, 232. Vuosi 1972 on huomioitu myös, sillä SYL:n hallitus muodostettiin edellisen vuoden syksyn liittokokouksessa.

1972

pj. Seppo Härkönen (KOL)
Anja Alasilta (Tuhatkunta)
Antero Koponen (Tuhatkunta)
Markku Koskinen (Tuhatkunta)
Jyrki Oranen/Juhani Lehto (SOL)
Jukka Rantanen (SONK)
Juhani Väänänen /LROL)

1972

Seppo Naumanen (SONK) (pääsiht)
Pirkko Maasola (-)/
Pentti Partanen (LROL) (koul. ja järj.)
Mikko Pyhälä/Yrjö Engeström (SOL) (kopo)
Anja Mäkelä (Tuhatkunta) (sospol)
Matti Väisänen (SONK) (asunto)
Jaakko Laajava/Jarmo Mäkelä (SONK) (asunto)

Hallituksen ja sihteeristön puoluekohtainen jakautuminen 1970-1972

1970

Hallitus/puheenjohtaja
keskusta

muut
kokoomus 2
keskusta 2
liberaalit 2

Sihteeristö/pääsihteeri
sosialidemokraatit

muut
sosialidemokraatit 2
kansandemokraatit 1
kokoomus 1
sitoutumattomat 1

1971

Hallitus/puheenjohtaja
keskusta

muut
kokoomus 3
liberaalit 1
sosialidemokraatit 1
kansandemokraatit 1

Sihteeristö/pääsihteeri
sosialidemokraatit

muut
keskusta 1
liberaalit 1
kokoomus 1
kansandemokraatit 1
sitoutumattomat 1

1972

Hallitus/puheenjohtaja
keskusta

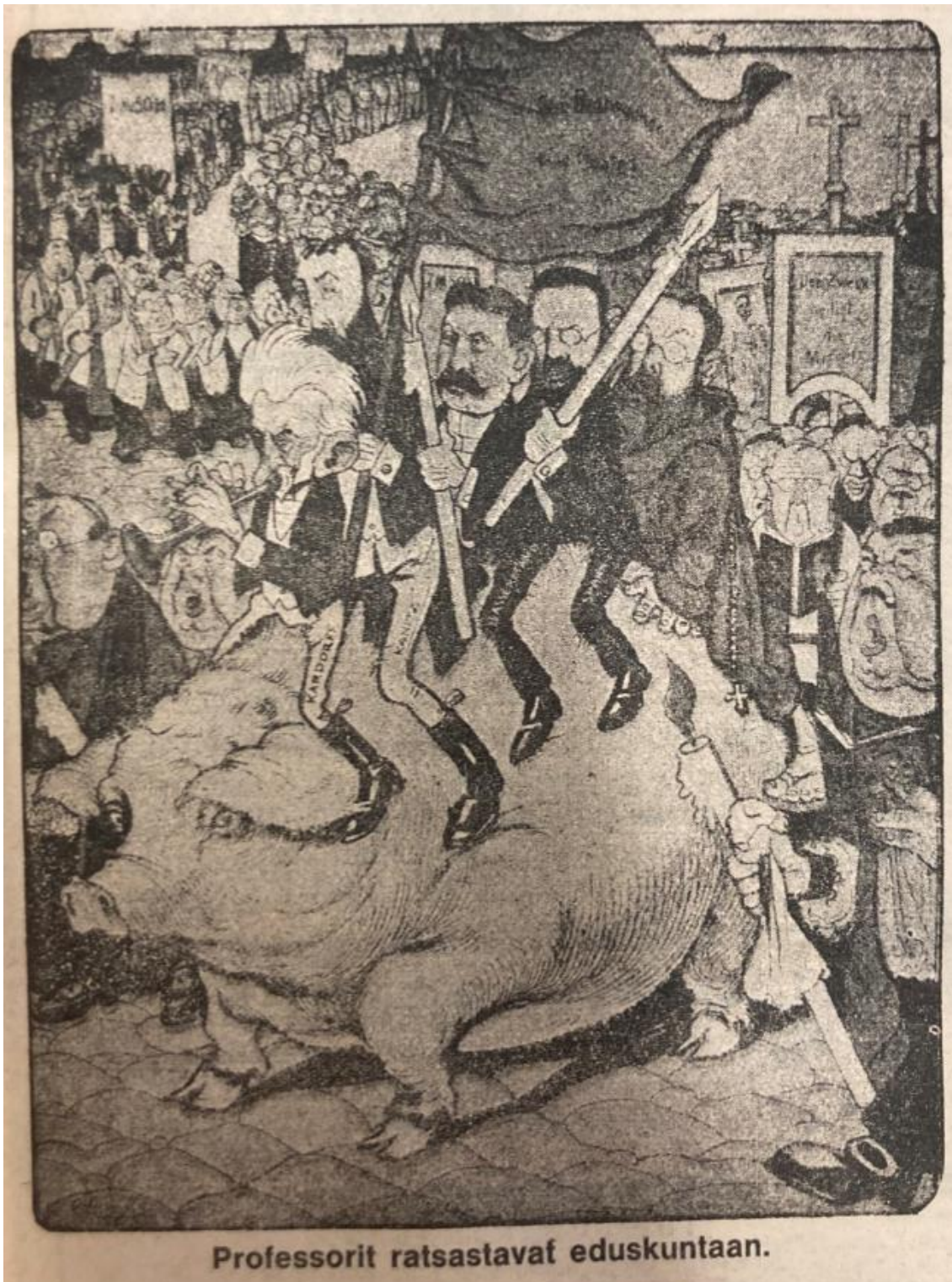
muut
kokoomus 3
liberaalit 1
sosialidemokraatit 1
kommunistit 1

Sihteeristö/pääsihteeri
sosialidemokraatit

muut
sosialidemokraatit 1
kommunistit 1
liberaalit 1
kokoomus 1

Liite 4. Kuvia Ylioppilaslehdestä 1970-1971²⁹³

Kuva 1. Professorit ratsastavat eduskuntaan²⁹⁴

²⁹³ Kuvia Ylioppilaslehden etusivuilta vuosilta 1970-1971.

²⁹⁴ Professorikunta joutui Ylioppilaslehden pilkan kohteeksi korkeakoulujen hallinnonuudistuskeskustelun ollessa kiivaimmillaan. Ylioppilaslehti 6.2.1970.

Kuva 2. Vastusta demokratian jarrutusta²⁹⁵

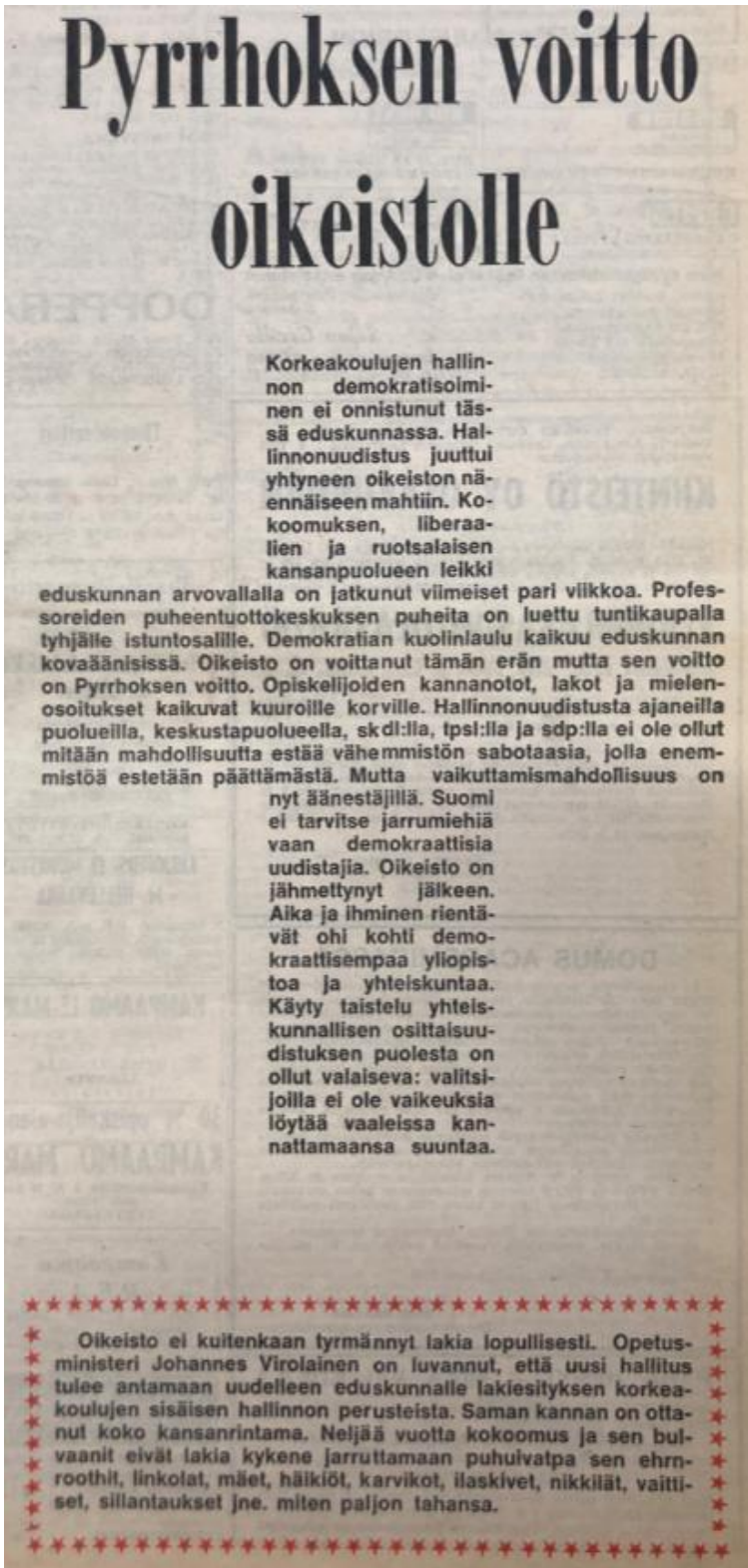
²⁹⁵ Ylioppilaslehden etusivulla muistutettiin opiskelijoita meneillään olevasta hallinnonuudistuskamppailusta. Ylioppilaslehti 27.2.1970.

Kuva 3. Kokoomus – kansanvallan musertaja mielityössään²⁹⁶

²⁹⁶ Kokoomus oli Ylioppilaslehdessä säännöllisesti kritiikin kohteena. Kuvassa puolue rinnastettiin kansanvallan musertajaksi sen jarruttaessa hallinnonuudistuksen puitelain käsittelyä eduskunnassa. Ylioppilaslehti 6.3.1970.

Kuva 4. Pyrrhoksen voitto oikeistolle²⁹⁷

²⁹⁷ Ylioppilaslehti uutisoi dramaattisesti hallinnonuudistuksen puitelain torppaamisesta eduskunnassa eduskuntavaalien kynnyksellä 1970. Ylioppilaslehti 13.3.1970.

Kuva 5. Demokraattiseen yhteistyöpolitiikkaan²⁹⁸

²⁹⁸ Ylioppilaslehti esitti opiskelijaliikkeen yhtenäisenä liikkeenä ja näki kansanrintamayhteistyön olevan edellytys opiskelijoiden asioiden ajamiselle. Ylioppilaslehti 18.11.1971.